

การศึกษาสภาพห้องสมุดเรือนจำ ความคาดหวังของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง
และมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับห้องสมุดเรือนจำ

ปริญญาโท

ของ

สุพจน์ แก้วชูกุล

12 ก.ค. 2525

สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ต.ข.ม.ว.ท. 23 พระโขนง กรุงเทพฯ 11 โทร. 3921575, 3915058

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

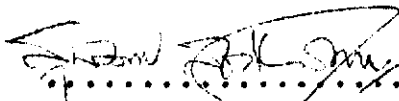
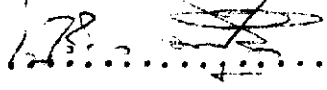
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต

ธันวาคม ๒๕๒๔

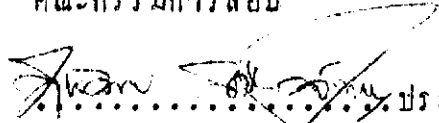

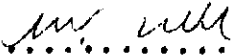
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คณะกรรมการที่ปรึกษาประจำตัวนิสิต และคณะกรรมการสอบ
ได้พิจารณาปัญหาที่พบข้อนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตร ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

คณะกรรมการที่ปรึกษา

 ..... ประธาน
 ..... กรรมการ
..... กรรมการ

คณะกรรมการสอบ

 ..... ประธาน
 ..... กรรมการ
 ..... กรรมการ

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยก็ด้วยมีประธานและกรรมการ
ที่ปรึกษา เป็นผู้คอยให้ความเมตตาเอาใจใส่อย่างน่าอนุตลอลมา ผู้วิจัยจึงขอ
กราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์สุวัฒน์ ล่องแสงจันทร์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์
เฉลียว พันธุ์สีดา ไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณท่านอธิบดีกรมราชทัณฑ์ ที่ได้กรุณาอนุญาตให้ผู้วิจัย
เข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากเรือนจำและทัณฑสถานต่าง ๆ ขอขอบพระคุณ
ผู้อำนวยการกองทัณฑวิทยา และเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ที่ได้กรุณาให้ความช่วยเหลือ
ด้วยดีตลอดมา ขอขอบพระคุณหัวหน้าฝ่ายการศึกษาอบรม ซึ่งได้ให้คำปรึกษา
และคำแนะนำอันมีคุณค่ามากมายหลายประการ

อนึ่ง งานวิจัยครั้งนี้คงเต็มไปด้วยอุปสรรค ถ้าหากไม่ได้รับความร่วมมือ
จากท่านผู้บัญชาการเรือนจำ และท่านผู้อำนวยการทัณฑสถานต่าง ๆ ตลอดจน
เจ้าหน้าที่ห้องสมุดและเจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาอบรมทุกท่าน ขอขอบพระคุณ
ในความเอื้อเฟื้อและน้ำใจไมตรีอันดีงาม

สุพจน์ แก้วชุกุล

สารบัญ

บทที่

หน้า

๑	บทนำ	๑
	กฤษฎีกา	๑
	ความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า	๖
	ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	๖
	ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	๖
	คำนิยามศัพท์เฉพาะ	๗
๒	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘
	ประวัติความเป็นมาของห้องสมุดเรือนจำในต่างประเทศ	๘
	ประวัติความเป็นมาของห้องสมุดเรือนจำในประเทศไทย	๑๒
	มาตรฐานห้องสมุดเรือนจำ	๑๓
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๑๕
๓	วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	๒๓
	กลุ่มประชากร	๒๓
	เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล	๒๔
	ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ	๒๔
	การรวบรวมและจัดกระทำกับข้อมูล	๒๕
	สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๒๘
๔	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๒๙
	สภาพห้องสมุดเรือนจำ	๓๐
	ความคาดหวังของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง	๔๖
	ความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของห้องสมุดเรือนจำ	๔๖
	ความคาดหวังเกี่ยวกับสภาพห้องสมุดเรือนจำที่ควรจะเป็น	๕๖

๕	บทย่อ สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๗๘
	บทย่อ	๗๘
	ความมุ่งหมายในการศึกษาครั้งนี้	๗๘
	กลุ่มประชากร	๗๘
	เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล	๗๘
	การวิเคราะห์ข้อมูล	๗๘
	สรุปผล	๘๐
	อภิปรายผล	๘๘
	ข้อเสนอเกี่ยวกับมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับห้องสมุดเรือนจำ	๘๘
	ข้อเสนอแนะอื่น ๆ	๑๐๑
	บรรณานุกรม	๑๐๘
	ภาคผนวก	๑๐๙
	ก แบบสำรวจสภาพห้องสมุดเรือนจำ	๑๑๐
	ข แบบสอบถามสำหรับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง	๑๑๖
	ค ระเบียบกรมราชทัณฑ์ ฉบับที่ ๑/๒๕๕๖	๑๒๖
	ง ระเบียบกรมราชทัณฑ์ ฉบับที่ ๒/๒๕๕๕	๑๓๐
	บทคัดย่อ	๑๓๘
	เกี่ยวกับผู้วิจัย	๑๓๙

บัญชีตาราง

ตาราง

หน้า

๑	จำนวนแบบสอบถามที่ส่งไป ที่ได้รับคืนมา และที่คัดเลือกแล้ว	๒๖
๒	จำนวนแบบสอบถามที่คัดเลือกแล้ว จำแนกตามเพศของผู้ตอบ	๒๖
๓	จำนวนแบบสอบถามที่คัดเลือกแล้ว จำแนกตามอายุของผู้ตอบ	๒๗
๔	จำนวนแบบสอบถามที่คัดเลือกแล้ว จำแนกตามวุฒิการศึกษ ของผู้ตอบ	๒๗
๕	ลักษณะและบริเวณเนื้อที่ของห้องสมุดเรือนจำ	๓๐
๖	จำนวนที่นั่งอ่าน และค่าเฉลี่ยจำนวนที่นั่งอ่านของห้องสมุด เรือนจำ	๓๑
๗	ตู้หรือชั้นสำหรับจัดเก็บหนังสือ ชั้นสำหรับวางวารสารและ นิตยสาร และที่สำหรับวางหนังสือพิมพ์	๓๒
๘	แบบป้ายนิทรรศการ ตู้บัตรรายการ ตู้เก็บจุลสารและวัสดุ อื่น ๆ และเครื่องพิมพ์ดีด	๓๓
๙	จำนวนหนังสือที่มีอยู่ ค่าเฉลี่ยจำนวนหนังสือต่อผู้ต้องขัง ๑ คน และจำนวนหนังสือที่ได้รับหรือจัดหาเพิ่มเติม ...	๓๔
๑๐	จำนวนวารสารที่บอกรับ และที่ได้เปล่า	๓๕
๑๑	จำนวนหนังสือพิมพ์ที่บอกรับ และที่ได้เปล่า	๓๖
๑๒	จำนวนและวุฒิการศึกษาของเจ้าหน้าที่ห้องสมุดเรือนจำ และ จำนวนผู้ต้องขังช่วยงานห้องสมุดเรือนจำ	๓๗
๑๓	ความต้องการของเจ้าหน้าที่ห้องสมุดเรือนจำ ที่จะเข้ารับ การอบรมวิชาบรรณารักษศาสตร์	๓๘
๑๔	งบประมาณสำหรับห้องสมุดเรือนจำ	๓๘
๑๕	สถานภาพของห้องสมุดเรือนจำ	๓๙

๑๖	ความช่วยเหลือและการสนับสนุนจากหน่วยงานหรือบุคคล ภายนอก	๔๐
๑๗	ปัญหาสำคัญในการดำเนินงานห้องสมุดเรือนจำ	๔๑
๑๘	การจัดหมวดหมู่หนังสือของห้องสมุดเรือนจำ	๔๒
๑๙	การจัดทำบัตรรายการของห้องสมุดเรือนจำ	๔๒
๒๐	การให้บริการของห้องสมุดเรือนจำ	๔๓
๒๑	ประเภทของหนังสือที่มีสถิติการยืมมากที่สุด	๔๔
๒๒	บริการพิเศษ หรือกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของห้องสมุด เรือนจำ	๔๕
๒๓	ความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของห้องสมุดเรือนจำ จำแนกตามเพศ	๔๖
๒๔	ความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของห้องสมุดเรือนจำ จำแนกตามอายุ	๔๘
๒๕	ความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของห้องสมุดเรือนจำ จำแนกตามวุฒิการศึกษา	๕๐
๒๖	ความคาดหวังเกี่ยวกับการจัดบริการห้องสมุดสำหรับผู้ต้องขัง	๕๒
๒๗	เหตุผลของผู้ที่เห็นว่าไม่ควรจัดบริการห้องสมุดสำหรับ ผู้ต้องขัง	๕๒
๒๘	ลักษณะของห้องสมุดเรือนจำที่ควรจะเป็น	๕๓
๒๙	บริเวณเนื้อที่รวมของห้องสมุดเรือนจำที่ควรจะเป็น	๕๔
๓๐	จำนวนที่นั่งอ่านสำหรับห้องสมุดเรือนจำที่ควรจะเป็น เมื่อ เทียบตามอัตราส่วนจำนวนผู้ต้องขัง ๑๐๐ คน	๕๕
๓๑	จำนวนที่นั่งอ่านอย่างน้อยที่สุดที่ควรจะมี สำหรับห้องสมุด เรือนจำ	๕๖

๓๒	จำนวนหนังสือที่ควรจะมี สำหรับห้องสมุดเรือนจำ คัดเฉลี่ย ตามรายหัวต่อผู้ต้องขัง ๑ คน	๕๗
๓๓	จำนวนหนังสืออย่างน้อยที่สุดที่ควรจะมี สำหรับห้องสมุด เรือนจำ	๕๘
๓๔	จำนวนหนังสือที่ควรจัดหาเพิ่มเติมในแต่ละปี สำหรับห้องสมุด เรือนจำ คัดเฉลี่ยตามอัตราส่วนจำนวนหนังสือที่มีอยู่	๕๙
๓๕	ค่าเฉลี่ยร้อยละของหนังสือแต่ละประเภทที่ควรจะเป็น สำหรับห้องสมุดเรือนจำ	๕๙
๓๖	ความเห็นเกี่ยวกับการบอกรับวารสารและนิตยสาร สำหรับ ห้องสมุดเรือนจำ	๖๐
๓๗	จำนวนวารสารและนิตยสารที่ควรบอกรับ สำหรับห้องสมุด เรือนจำ	๖๐
๓๘	เหตุผลของผู้ที่เห็นว่าไม่ควรบอกรับวารสารและนิตยสาร สำหรับห้องสมุดเรือนจำ	๖๑
๓๙	ความเห็นเกี่ยวกับการบอกรับหนังสือพิมพ์ สำหรับห้องสมุด เรือนจำ	๖๑
๔๐	จำนวนหนังสือพิมพ์ที่ควรบอกรับ สำหรับห้องสมุดเรือนจำ	๖๒
๔๑	เหตุผลของผู้ที่เห็นว่าไม่ควรบอกรับหนังสือพิมพ์ สำหรับ ห้องสมุดเรือนจำ	๖๓
๔๒	ความเห็นเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ประจำห้องสมุดเรือนจำ หนึ่งไม่ ต้องทำหน้าที่อื่น	๖๓
๔๓	วุฒิของเจ้าหน้าที่ห้องสมุดเรือนจำที่ควรจะเป็น	๖๔
๔๔	จำนวนผู้ต้องขังต่อเจ้าหน้าที่ห้องสมุดเรือนจำ ๑ คน ที่ควร จะเป็น	๖๕

๔๕	จำนวนผู้ต้องขังที่เพิ่มขึ้น สมควร เพิ่มเจ้าหน้าที่ห้องสมุดเรือนจำ ฝึก ๑ คน	๖๖
๔๖	ความสำคัญและประโยชน์ของผู้ต้องขังช่วยงานห้องสมุดเรือนจำ	๖๗
๔๗	งบประมาณสำหรับห้องสมุดเรือนจำที่ควรจะเป็น คิดเฉลี่ยตาม รายหัว	๖๘
๔๘	งบประมาณสำหรับห้องสมุดเรือนจำอย่างน้อยที่สุดที่ควรได้รับ	๖๘
๔๙	สถานภาพของห้องสมุดเรือนจำที่ควรจะเป็น	๗๐
๕๐	ปัญหาสำคัญในการดำเนินงานห้องสมุดเรือนจำ ที่ควรแก้ไข หรือปรับปรุงให้ดีขึ้น	๗๑
๕๑	ความเห็นเกี่ยวกับการจัดหมวดหมู่หนังสือไว้ตามระบบสากล สำหรับห้องสมุดเรือนจำ	๗๒
๕๒	ความเห็นเกี่ยวกับการจัดทำบัตรรายการ สำหรับห้องสมุด เรือนจำ	๗๒
๕๓	ความเห็นเกี่ยวกับการจัดเก็บหนังสือ สำหรับห้องสมุดเรือนจำ	๗๓
๕๔	ค่าเฉลี่ยเวลาว่างที่ผู้ต้องขังควรมี เพื่อเข้าใช้ห้องสมุดเรือนจำ	๗๓
๕๕	ความเห็นเกี่ยวกับการอนุญาตให้ผู้ต้องขังยืมหนังสือออกไปอ่าน นอกห้องสมุดเรือนจำ	๗๔
๕๖	ความเห็นเกี่ยวกับจำนวนหนังสือที่ควรให้ยืม	๗๔
๕๗	ความเห็นเกี่ยวกับกำหนดส่งหนังสือคืน ที่ควรจะเป็น	๗๕
๕๘	เหตุผลของผู้ที่เห็นว่าไม่ควรให้ผู้ต้องขังยืมหนังสือออกไปอ่าน นอกห้องสมุดเรือนจำ	๗๕
๕๙	ความเห็นเกี่ยวกับบริการพิเศษหรือกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ที่ควรจัดทำ สำหรับห้องสมุดเรือนจำ	๗๖

บทที่ •

บทนำ

ภูมิหลัง

ในสมัยโบราณนั้น การลงโทษมักเป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์ประสงค์ในการแก้แค้นทดแทน เพื่อข่มขู่บุคคลอื่นตลอดจนผู้กระทำผิดเองให้เกรงกลัวหลบจำ หรือเพื่อสังเวทคุณความดีสาธารณะ การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดจึงมักเป็นไปในลักษณะที่ทารุณโหดร้าย เพื่อให้ผู้กระทำผิดได้รับความทุกข์ทรมานและความเคียดแค้น แต่ในปัจจุบัน วัตถุประสงค์ของการลงโทษได้เปลี่ยนแปลงไปเน้นในหลักการป้องกันภัยทางสังคม โดยมุ่งแก้ไขปรับปรุงตัวบุคคลให้กลับประพฤติตนเป็นคนดีมากกว่าเพื่อการแก้แค้นทดแทน (ภราดร ภคพินันต์ ๒๕๒๑ : ๖)

แนวปฏิบัติในการลงโทษจึงมุ่งที่จะแก้ไขผู้กระทำผิดเป็นสำคัญ มิใช่การมุ่งลงโทษอย่างทารุณโหดร้ายอีกต่อไป (วารี นาสกุล และคนอื่น ๆ ๒๕๒๐ : ๓๙๓) นอกจากนี้ยัง เน้นหนักไปในทางอบรมฟื้นฟูจิตใจของผู้ต้องขัง เป็นสำคัญอีกด้วย ทั้งนี้ เพราะการทรมานกายหรือทำให้ได้รับความลำบาก เคียดแค้นเหมือนอย่างแต่เดิมมานั้น เป็นวิธีที่ใช้ไม่ได้ผล (สุวรรณ รื่นยศ ๒๕๒๑ : ๑๑)

จากเหตุผลดังกล่าว กรมราชทัณฑ์จึงได้กำหนดหน้าที่และนโยบายหลักไว้ว่า นอกจากการควบคุมผู้ต้องโทษตามคำพิพากษาของศาล หรือคำสั่งลงโทษ โดยผู้มีอำนาจตามกฎหมายมิให้หลบหนีแล้ว ในการควบคุมผู้ต้องโทษดังกล่าว จะต้องดำเนินการฝึกอบรมบ่มนิสัยให้ผู้ต้องโทษรู้จักประพฤติตนเป็นคนดี รู้จักใช้แรงงานเพื่อให้เกิดประโยชน์ในทางเศรษฐกิจทั้งสำหรับผู้ต้องโทษเองและสังคมส่วนรวมด้วย เมื่อพ้นโทษแล้ว จะได้ประกอบสัมมาอาชีพและประพฤติตนเช่นพลเมืองดีทั้งหลาย (กรมราชทัณฑ์ ๒๕๒๒ : คำนำ)

ดังนั้น เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในด้านการแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำผิด กรมราชทัณฑ์จึงได้กำหนดกิจกรรมสำคัญสำหรับผู้ต้องขังไว้หลายประการสรุปได้ดังนี้ (กรมราชทัณฑ์ ๒๕๒๒ : ๑๒-๒๔)

๑. การให้การศึกษาวิชาสามัญ จัดได้ในรูปของการศึกษาผู้ใหญ่ โดยแบ่งออกเป็น ๔ ระดับ ตั้งแต่ระดับ ๑ สอนพอให้อ่านออกเขียนได้ จนถึงระดับ ๔ เทียบเท่าชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ผู้ต้องขังคนใดจะศึกษาในระดับใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับพื้นฐานการศึกษาเดิมของผู้ต้องขังนั้น

๒. การให้การศึกษาวิชาชีพ จัดได้ในรูปของการศึกษาผู้ใหญ่ ผู้ที่เรียนจบหลักสูตรแล้ว มีสิทธิ์สมัครสอบเพื่อขอรับประกาศนียบัตรตามสาขาอาชีพนั้น วิชาที่เปิดสอนมีหลายสาขา เช่น ช่างตัดผม ช่างไม้ครุภัณฑ์ ช่างตัดเย็บเสื้อผ้า ช่างเชื่อมโลหะ เป็นต้น ทางเรือนจำและทัณฑสถานได้เปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังเลือกเรียนวิชาชีพได้ตามความสนใจและความถนัดของแต่ละคน

๓. การอบรมทางศาสนา ได้แก่การอบรมทางศีลธรรมและการอบรมธรรมศึกษา การอบรมทางศีลธรรมนั้น มุ่งให้ผู้ต้องขังรู้จักแยกแยะความดีและความชั่ว รู้จักอดทนอดกลั้นต่อสิ่งชั่วร้าย รู้จักหาทางออกที่ถูกต้องเมื่อประสบปัญหาชีวิต รู้จักปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม เพื่อจะได้มีผลึกในการดำเนินชีวิตเมื่อพ้นโทษไปแล้ว ส่วนการอบรมธรรมศึกษานั้น มุ่งให้ผู้ต้องขังที่มีความสนใจในธรรมะ ได้มีโอกาสศึกษาและทำความเข้าใจในหลักธรรมทางพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้งและแตกฉานเพิ่มมากขึ้น ตามหลักสูตรธรรมศึกษาตรี ธรรมศึกษาโท และธรรมศึกษาเอก

๔. การจัดให้ผู้ต้องขังทำงานเพื่อให้เกิดความเคยชินในการทำงาน และเมื่อพ้นโทษไปแล้ว ก็สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ ลักษณะงานที่จัดให้ส่วนใหญ่ เป็นงานที่มุ่งหมายให้ผู้ต้องขังมีความชำนาญในสาขาวิชาชีพที่เคยได้รับการฝึกอบรมมา ขณะเดียวกันก็เป็นงานที่ตลาดแรงงานภายนอกมีความต้องการสูงอีกด้วย

๕. การบำบัดรักษาผู้ต้องขังที่เจ็บป่วย โดยจัดให้มีหน่วยแพทย์และทันตกรรมเคลื่อนที่ออกไปตรวจและได้คำแนะนำการดูแลสุขภาพ บำบัดรักษาผู้ต้องขังที่เจ็บป่วยตามเรือนจำและทัณฑสถานต่าง ๆ การส่งผู้ป่วยออกไปรักษาตัวภายนอก และการจัดให้มีผู้ช่วยพยาบาลประจำอยู่ตามเรือนจำและทัณฑสถาน

ต่าง ๆ เป็นต้น

๖. การได้สวัสดิการและการพักผ่อนหย่อนใจ ได้แก่การให้ความช่วยเหลือครอบครัวผู้ต้องขัง โดยประสานงานกับกรมประชาสงเคราะห์ การจัดสหนาการและการพักผ่อนหย่อนใจ ตลอดจนการบันเทิงต่าง ๆ เช่น การส่งหน่วยภาพยนตร์ เคลื่อนที่ออกไปฉายให้ผู้ต้องขังชม การกีฬาทั้งกลางแจ้งและในร่ม ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ต้องขังได้มีโอกาสผ่อนคลายความตึงเครียดทางจิตใจ

กิจกรรมต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว ห้องสมุดล้วนมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมอยู่ด้วยทั้งสิ้น เพราะการศึกษามีใช้จะกระทำกันแต่เฉพาะในดห้องเรียนเท่านั้น ยังรวมถึงการใช้เวลาว่างศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ทั้งในด้านวิชาสามัญ วิชาชีพ และความรู้รอบตัวอื่น ๆ ทั้งนี้ก็เพื่อความเจริญของงานทางสติปัญญา และความเพลิดเพลินที่ได้จากการอ่านหนังสือ ฉะนั้น ห้องสมุดเรือนจำซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของระบบการศึกษา จึงมีใช้เป็นเพียงสิ่งที่มีประโยชน์เท่านั้น แต่ยังเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอีกด้วย การจัดบริการห้องสมุดสำหรับผู้ต้องขังนี้ แบรมลีย์ ได้ได้ข้อเสนอแนะไว้ว่า (Bramley. 1978 : 79)

ห้องสมุดเรือนจำควรมีจุดมุ่งหมายเพื่อ

- ๑. สนับสนุนงานทางด้านการศึกษาในเรือนจำ
- ๒. สนองความต้องการในด้านการศึกษาพักผ่อนหย่อนใจของผู้ต้องขัง ช่วยให้ผู้ต้องขังได้ศึกษาหาความรู้ส่วนตัว และสนับสนุนความสนใจในการอ่าน
- ๓. สนับสนุนโครงการแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำผิด
- ๔. เป็นศูนย์อ้างอิงซึ่งผู้ต้องขังสามารถจะใช้ได้เป็นประโยชน์ได้ ในเมื่อมีปัญหาทางด้านกฎหมาย

สมาคมห้องสมุดโรงพยาบาลและสถาบัน* (Association of Hospital and Institution Libraries) ได้อ้างถึงสิทธิของผู้ต้องขังและเคยขอสนับสนุน

*สถาบัน หมายถึงสถานที่สำหรับบุ้กพร่องทางร่างกายหรือจิตใจ เช่น คนป่วย คนหูหนวก คนชรา เด็กกำพร้า ผู้ต้องขังและผู้ถูกกักกันอื่น ๆ เป็นต้น

เกี่ยวกับบริการห้องสมุดในเรือนจำไว้อย่างน่าสนใจหลายประการ ดังนี้

(Association of Hospital and Institution Libraries. 1973 : 14)

๑. ศาลฎีกาได้ให้การรับรองสิทธิในการอ่าน และการเข้าถึงแหล่ง
ความรู้ต่าง ๆ ของผู้ต้องขัง

๒. ผู้ต้องขังที่อยู่ในระหว่างพิจารณาคดี ซึ่งมีเป็นจำนวนมากนั้น
ทราบโลกก็ตามที่ศาลยังมีได้พิพากษาคัดสินว่าเป็นผู้กระทำผิดจริง เขาก็ควรได้รับ
การปฏิบัติเช่นเดียวกับผู้บริสุทธิ์ทั่ว ๆ ไป

๓. ห้องสมุดมีหน้าที่ต้องให้บริการแก่สมาชิกทุกคนในชุมชนโดยไม่มีการ
ยกเว้นแม้แต่ผู้ต้องขัง ทั้งนี้เพราะผู้ต้องขังก็เป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคม และแม้ว่า
ผู้ต้องขังจะถูกควบคุมอยู่ในเรือนจำหรือทัณฑสถาน แต่เมื่อพ้นโทษแล้ว เขาก็จะกลับ
มาเป็นสมาชิกในชุมชนนั้นอีก

๔. การอ่านหนังสือ จะช่วยให้ผู้ต้องขังเข้าใจปัญหาของตัวเอง และ
สามารถแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้นได้ตามความคาดหวังของสังคม

๕. การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ด้วยการอ่านหนังสือ จะช่วยแก้
ปัญหาเรื่องความเบื่อหน่ายได้

๖. การจัดบริการห้องสมุดสำหรับผู้ต้องขังจะเป็นเครื่องยืนยันว่า
ผู้ต้องขังยังมีได้ถูกลืม หรือถูกสังคมทอดทิ้ง

จะเห็นได้ว่า การศึกษาหาความรู้จากห้องสมุดนั้น ไม่เพียงแต่จะช่วยให้
มีสติปัญญาเพิ่มพูนขึ้นทั้งในด้านวิชาสามัญและวิชาชีพที่ก้าวหน้าเท่านั้น หากยังจะช่วย
ส่งเสริมความคิดความอ่าน และความจรรโลงใจในด้านวัฒนธรรมและศีลธรรมได้
ที่ยิ่งขึ้นอีกด้วย นอกจากนี้ การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ด้วยการหาความ
เพลิดเพลินจากการอ่านหนังสือ ก็นับว่าช่วยผ่อนคลายความหมกมุ่นครุ่นคิด และ
ความกลัดกลุ้มกังวลใจของผู้ต้องขังในระหว่างที่ยังต้องโทษอยู่นั่นเอง การได้
อ่านหนังสือย่อมจะช่วยให้ผู้อ่านมีวิจรรณญาณที่กว้างขวางมากขึ้น สามารถเลือก
เอาแบบอย่างที่ดีมาเป็นหลักยึดถือ และนำไปใช้ในการปรับปรุงตัวเองให้เหมาะสม
เข้ากับสังคมและสภาพแวดล้อมได้เป็นอย่างดี (กรมราชทัณฑ์ ๒๕๕๕ : ๑)

องค์การสหประชาชาติ ได้ตระหนักถึงความสำคัญของห้องสมุดเรือนจำ และการอ่านของผู้ต้องขัง จึงได้กำหนดเรื่องนี้ไว้ในข้อ ๓๘ และข้อ ๔๐ แห่งข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ซึ่งประเทศในเครือสมาชิกขององค์การสหประชาชาติได้ยอมรับและยึดถือเป็นแนวปฏิบัติกันในเวลาต่อมา เป็นมาตรฐานสากล ข้อกำหนดดังกล่าวมีรายละเอียด ดังนี้ .

(องค์การสหประชาชาติ ๒๕๓๐ : ๒๐-๒๑)

"๓๘. ผู้ต้องขังต้องได้ทราบข่าวสารสำคัญ ๆ เป็นประจำ โดยอ่านจากหนังสือพิมพ์ วารสาร หรือสิ่งพิมพ์พิเศษของเรือนจำเอง โดยการฟังวิทยุ ปาฐกถา หรือโดยวิธีอื่นใดที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งอนุญาตหรือควบคุมโดยเรือนจำ

๔๐. เรือนจำทุกแห่งต้องมีห้องสมุดสำหรับผู้ต้องขังทุกประเภทที่ใช้ห้องสมุดต้องเก็บพร้อมไปด้วยหนังสือประเภทที่อ่านเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ และประเภทที่ให้ความรู้ ผู้ต้องขังทุกคนต้องได้รับการส่งเสริมได้ใช้ห้องสมุดอย่างเต็มที่"

สำหรับประเทศไทย กรมราชทัณฑ์ได้เริ่มออกระเบียบกำหนดให้ทุกเรือนจำและทัณฑสถาน จัดให้มีคู้หนังสือและสถานที่อ่านหนังสือสำหรับผู้ต้องขังมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๖ และได้แก้ไขปรับปรุงเพียงครั้งเดียวในปี พ.ศ. ๒๔๘๘ จนถึงปัจจุบันนี้ นับเป็นช่วงระยะเวลาที่ยาวนานพอสมควร นอกจากนั้นสภาพต่าง ๆ ภายในเรือนจำและทัณฑสถานต่าง ๆ ยังเป็นเสมือนหนึ่งสถานที่ต้องห้ามซึ่งบุคคลทั่วไปไม่ค่อยได้มีโอกาสเข้าไปรับรู้มากนัก ประกอบกับยังไม่มีผู้ใดได้ศึกษาหรือประเมินผลไว้เลย จึงทำให้ไม่ทราบว่า เรือนจำและทัณฑสถานต่าง ๆ ได้ดำเนินการด้านห้องสมุดเรือนจำเจริญก้าวหน้าและประสบผลสำเร็จไปแล้วมากน้อยเพียงใด ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาสภาพห้องสมุดเรือนจำ ตลอดจนความคาดหวังของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อที่จะได้ทราบถึงสภาพและความคาดหวังของเจ้าหน้าที่ที่มีต่อห้องสมุดเรือนจำ อันจะช่วยให้

สามารถเสนอแนะมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับห้องสมุดเรือนจำต่อไป

ความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า

๑. เพื่อศึกษาสภาพที่เป็นจริงของห้องสมุดเรือนจำ
๒. เพื่อศึกษาว่าเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง มีความคาดหวังต่อห้องสมุดเรือนจำมากน้อยเพียงใด
๓. เพื่อเสนอมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับห้องสมุดเรือนจำ

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

๑. จะทำให้ทราบถึงสภาพที่เป็นจริงของห้องสมุดเรือนจำ
๒. จะทำให้ทราบว่าเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องมีความคาดหวังต่อห้องสมุดเรือนจำมากน้อยเพียงใด
๓. ข้อเสนอเกี่ยวกับมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับห้องสมุดเรือนจำ จะใช้เป็นเครื่องมือในการกำหนดแนวทางและประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่ต้องการ
๔. ผลจากการศึกษาค้นคว้า จะเป็นแนวทางประกอบการพิจารณาของกรมราชทัณฑ์และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาทางส่งเสริมปรับปรุงกิจการด้านห้องสมุดเรือนจำให้เจริญก้าวหน้าเป็นประโยชน์ต่อผู้ต้องขังมากยิ่งขึ้นต่อไป

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

๑. การศึกษาครั้งนี้ จำกัดขอบเขตเฉพาะห้องสมุดของเรือนจำและทัณฑสถานในเขตกรุงเทพมหานคร รวม ๘ แห่ง คือ

- ๑.๑ ห้องสมุดเรือนจำกลางคลองเปรม
- ๑.๒ ห้องสมุดเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร
- ๑.๓ ห้องสมุดเรือนจำพิเศษมีนบุรี
- ๑.๔ ห้องสมุดทัณฑสถานวัยหนุ่มบางเขน
- ๑.๕ ห้องสมุดทัณฑสถานบำบัดพิเศษบางเขน
- ๑.๖ ห้องสมุดทัณฑสถานหญิง
- ๑.๗ ห้องสมุดทัณฑสถานวัยหนุ่มมีนบุรี

๒. สภาพห้องสมุดเรือนจำ จะศึกษาถึงสภาพห้องสมุดเรือนจำในปี พ.ศ. ๒๕๒๔ ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ อาคารสถานที่ ครุภัณฑ์ สิ่งพิมพ์ บุคลากร งบประมาณ การดำเนินงาน และการให้บริการ

๓. ความคาดหวังของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง จะศึกษาในต่าง ๆ เช่นเดียวกับสภาพห้องสมุดเรือนจำในข้อ ๒ ส่วนความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องนั้น จะศึกษาในด้านความสำคัญของห้องสมุดเรือนจำเพียงด้านเดียว

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

๑. ความคาดหวัง หมายถึงการมุ่งต่อผลที่พึงปรารถนา หรือการคาดคะเนในสิ่งที่เรื่อว่าน่าจะเป็นไปได้

๒. เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง หมายถึงผู้บัญชาการเรือนจำ ผู้อำนวยการทัณฑสถาน เจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาอบรมในเรือนจำและทัณฑสถาน รวมทั้งเจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาอบรม สังกัดกองพัฒนาพฤตินิสัย กรมราชทัณฑ์ ด้วย

๓. ห้องสมุดเรือนจำ หมายถึงห้องสมุดของเรือนจำและทัณฑสถาน ซึ่งตั้งขึ้นตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ ฉบับที่ ๑/๒๕๔๖ และฉบับที่ ๒/๒๕๔๕ เรื่องห้องสมุดของเรือนจำและทัณฑสถานต่าง ๆ

๔. มาตรฐานขั้นต่ำ หมายถึงระดับความต้องการเบื้องต้นสำหรับใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานและปรับปรุงห้องสมุด

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประวัติความเป็นมาของห้องสมุดเรือนจำในต่างประเทศ

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์สามารถอนุมานได้ว่า ก่อนปี ค.ศ. ๑๕๐๐ บริการห้องสมุดในเรือนจำมีอยู่บ้างแล้ว แต่มีน้อยมากหรือเกือบไม่มีเลย แต่อย่างน้อยที่สุด ในปี ค.ศ. ๑๘๔๒ ก็ปรากฏว่าได้มีการจัดหนังสือไว้บริการแก่ผู้ต้องขังบ้างแล้ว เพราะในปีดังกล่าว ชาร์ลส์ ดิกเกนส์ (Charles Dickens) ได้เดินทางไปเยือนประเทศสหรัฐอเมริกา และได้ไปยังสถานกักกันคนในรัฐฟิลาเดลเฟีย จากหลักฐานที่บันทึกไว้ในสมุดจดหมายเหตุของเขา ได้กล่าวถึงชีวิตความเป็นอยู่ของผู้ต้องขังไว้คนหนึ่งว่า "เขามีคัมภีร์ไบเบิล กระดาษขวน กินสอ ปากกา ดินสอ กระจก และบางครั้งก็มีหนังสืออื่น ๆ ซึ่งจัดไว้ให้ตามวัตถุประสงค์ ภายใต้ข้อจำกัดที่แน่นอน" (Cheeseman. 1978 : 118)

ซาเบล ได้กล่าวถึงความเป็นมาของห้องสมุดเรือนจำว่า ไม่มีบันทึกว่าห้องสมุดเรือนจำเริ่มต้นขึ้นเมื่อใด แต่ในปี ค.ศ. ๑๗๕๐ สมาคมเรือนจำฟิลาเดลเฟีย (Philadelphia Prison Society) ได้จัดหนังสือไว้สำหรับผู้ต้องขังในสถานกักกันคนของเรือนจำวอลนัทสตรีท (Penitentiary of the Walnut Street Jail) นอกจากนี้ยังพยายามที่จะสร้างที่เรือนจำของรัฐเคนตักกี (Kentucky State Prison) ในปี ค.ศ. ๑๘๐๒ ด้วย แต่ดูเหมือนว่าในระบอบนั้นยังไม่มี ความพยายามอย่างจริงจังนัก จนกระทั่งในปี ค.ศ. ๑๘๔๒ จึงได้มีการเปิดห้องสมุดเรือนจำขึ้นที่ซานควอนติน (San Quentin) ในรัฐแคลิฟอร์เนีย ซึ่งนับว่ามีความสำคัญในทางประวัติศาสตร์ของห้องสมุดเรือนจำเป็นอย่างมาก เพราะนับเป็นห้องสมุดที่ดีที่สุดและให้เสรีภาพอย่างกว้างขวางที่สุดในขณะนั้น (Zabel. 1976 : 2)

ในปี ค.ศ. ๑๘๐๓ คณะกรรมการควบคุมแห่งรัฐไอโอวา (Iowa State Board of Control) พิจารณาว่าควรจะได้หาวิธีการที่จะทำให้การทำงานด้านห้องสมุดได้จริงจังยิ่งขึ้น เพื่อสนองความต้องการของผู้ต้องขัง จึงได้ลงความเห็นว่า

๘

ควรจัดให้มีบรรณารักษ์ประจำในห้องสมุดเรือนจำ ซึ่งต่อมาในปี ค.ศ. ๑๙๐๙ นางสาวมิเรียม อี. คาเรย์ (Miss Miriam E. Carey) ก็ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นบรรณารักษ์ห้องสมุดเรือนจำเป็นคนแรก ต่อมาในปี ค.ศ. ๑๙๑๑ สมาคมห้องสมุดอเมริกัน (American Library Association - ALA) ได้จัดตั้งคณะกรรมการห้องสมุดเรือนจำ (Committee on Libraries in Federal Prison) ขึ้น เพื่อทำงานร่วมกับสมาคมเรือนจำอเมริกัน (American Prison Association - APA) ในอันที่จะปรับปรุงบริการห้องสมุดเรือนจำให้ดีขึ้น ซึ่งต่อมาในปี ค.ศ. ๑๙๑๕ สมาคมห้องสมุดอเมริกันจึงได้จัดพิมพ์ "คู่มือสำหรับห้องสมุดสถาบันของสมาคมห้องสมุดอเมริกัน" (ALA's Manual for Institution Libraries) ขึ้นเป็นครั้งแรก กำหนดให้ห้องสมุดเรือนจำเป็นส่วนหนึ่งของโครงการการศึกษาในเรือนจำ (Cheeseman. 1978 : 118)

ในปี ค.ศ. ๑๙๓๖ สมาคมห้องสมุดอเมริกันได้จัดพิมพ์ "คู่มือห้องสมุดเรือนจำ" (Prison Library Handbook) ขึ้น เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานห้องสมุดเรือนจำ สำหรับเจ้าหน้าที่ที่ไม่เคยผ่านการฝึกอบรมมาก่อน (Zabel. 1976 : 3)

ในปี ค.ศ. ๑๙๔๑ สมาคมเรือนจำอเมริกันได้จัดตั้งคณะกรรมการห้องสมุดขึ้น เพื่อดำเนินงานด้านห้องสมุดเรือนจำโดยเฉพาะ และอีก ๓ ปีต่อมา ก็ได้จัดพิมพ์ "วัตถุประสงค์และมาตรฐานสำหรับห้องสมุดในเรือนจำและสถานกักขังคนผู้ใหญ่" (Objectives and Standards for Libraries in Adult Prison and Reformatories) ขึ้น ซึ่งนับเป็นครั้งแรกที่มีความพยายามเกี่ยวกับมาตรฐานห้องสมุดเรือนจำ (Bramley. 1978 : 76) มาตรฐานดังกล่าวนี้ ได้รับการอนุมัติเห็นชอบจากคณะกรรมการบริหารของสมาคมเรือนจำอเมริกัน ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. ๑๙๔๓ และจากคณะกรรมการบริหารของสมาคมห้องสมุดอเมริกัน ในเดือนมกราคม ค.ศ. ๑๙๔๔ ต่อมาในปี ค.ศ. ๑๙๔๖ มาตรฐานดังกล่าวได้กลายมาเป็นบทที่ ๑๐ ของ "คู่มือแนะนำมาตรฐานสำหรับระบบราชทัณฑ์แห่งรัฐ ของสมาคมเรือนจำอเมริกัน" (American Prison Association's Manual of Suggested

Standards for a State Correctional System) (Bailey. 1972 : 261)

ในปี ค.ศ. ๑๙๖๖ สมาคมห้องสมุดอเมริกัน และสมาคมเรือนจำอเมริกัน ได้ร่วมกันจัดตั้งข้อกำหนด "วัตถุประสงค์และมาตรฐานสำหรับห้องสมุดใน พินิจสถาน" (Objectives and Standards for Libraries in Correctional Institution) ขึ้น โดยตั้งความหวังไว้ว่า มาตรฐานดังกล่าวจะเป็นรูปแบบ พื้นฐานสำหรับการส่งเสริมปรับปรุงห้องสมุดเรือนจำให้ดีขึ้น มาตรฐานนี้ต่อมา ได้รับการปรับปรุงในปี ค.ศ. ๑๙๖๖ (Casey. 1971 : 355)

ในเดือนตุลาคม ค.ศ. ๑๙๗๔ ห้องสมุดแห่งรัฐอิลลินอยส์ (Illinois State Library) ก็ได้เสนอมาตรฐานห้องสมุดเรือนจำต่อกรมราชทัณฑ์แห่งรัฐ อิลลินอยส์ (Illinois Department of Corrections) (Illinois State Library. 1975 : 312)

นอกจากประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งถือได้ว่าเป็นต้นตำรับของห้องสมุด เรือนจำดังที่ได้อ้างมาแล้ว ยังมีเรื่องราวที่เกี่ยวกับห้องสมุดเรือนจำในประเทศ อื่น ๆ อยู่บ้าง ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้

ในประเทศอังกฤษ พินิจการห้องสมุดเรือนจำเริ่มต้นจากการบริจาค หนังสือและสิ่งพิมพ์ขององค์การทางศาสนา โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะเผยแพร่ คำสั่งสอนทางศาสนา ซึ่งจะช่วยให้ผู้ต้องขังได้ทราบถึงความเลวร้ายของ อาชญากรรม ในช่วงศตวรรษที่ ๑๘ ความพยายามที่จะส่งเสริมห้องสมุดเรือนจำ ยังมีน้อยมาก ซึ่งจะเห็นได้จากในปี ค.ศ. ๑๘๗๘ พระราชบัญญัติเรือนจำท้องถิ่น ได้กำหนดเงื่อนไขไว้ว่า หนังสือในห้องสมุดเรือนจำจะต้องเป็นหนังสือที่ผ่านการ อนุมัติโดยคณะกรรมการของเรือนจำแล้วเท่านั้น ทั้งนี้ก็เพื่อให้แน่ใจว่าผู้ต้องขัง จะไม่มีโอกาสได้อ่านหนังสือที่อาจก่อให้เกิดความไม่สงบขึ้นได้ อย่างไรก็ตาม การส่งเสริมห้องสมุดอย่างจริงจังได้เริ่มขึ้นในตอนต้นของศตวรรษที่ ๒๐ กล่าวคือในปี ค.ศ. ๑๙๑๐ เซอร์ วินสตัน เชอร์ชิล (Sir Winston Churchill) ได้แต่งตั้งคณะกรรมการจัดหาหนังสือสำหรับเรือนจำขึ้น ตามข้อเรียกร้องของ ห้องสมุดเรือนจำ โดยจัดเตรียมรายชื่อหนังสือใหม่ที่ควรจัดซื้อเข้าห้องสมุด

แล้วส่งให้คณะกรรมการตรวจสอบ งบประมาณสำหรับซื้อหนังสือในขณะนั้นประมาณ ๑ ซิลลิง ๓ เพนนี ต่อผู้ต้องขัง ๑ คน ส่วนประเภทของหนังสือก็ได้เน้นให้ซื้อ เฉพาะทางศาสนา คัมภีร์ เช่น แท้ก่อน หรือซื้อเฉพาะทางบ้าน เติง เพื่อการพักผ่อน หย่อนใจเท่านั้น ในปัจจุบันยังได้มีการย้าถึงหนังสือเพื่อการศึกษากันมากขึ้น (Bramley. 1978 : 56-60) นอกจากนี้ เกี่ยวกับความเพลิดเพลินในการอ่าน หนังสือ มักได้รับการส่งเสริมโดยการพูดคุยกันเรื่องหนังสือ โดยบรรณารักษ์ มีการกระตุ้นเร้าความสนใจในการอ่านด้วยการแสดงหนังสือเล็ก ๆ น้อย ๆ เกี่ยวกับการ์ตูนกีฬา การท่องเที่ยว และการผจญภัย (Engelbarts. 1972 : 31)

ในประเทศนอร์เวย์ ห้องสมุดเรือนจำทุกแห่งจัดไว้เป็นแบบชั้นเปิด โดยมีอนุศาสนาจารย์และครูเป็นผู้ดูแล นอกจากหนังสือนวนิยายแล้ว หนังสืออื่นที่ ได้รับความสนใจมากได้แก่ เรื่องเกี่ยวกับการท่องเที่ยวและภาษา โดยเฉพาะ ภาษาอังกฤษ ห้องสมุดเรือนจำในประเทศนอร์เวย์มีหนังสือรวมกันทั้งหมดราว ๕๐,๐๐๐ เล่ม (Watson. 1951 : 39)

ในประเทศสวีเดน มีเรือนจำทั้งสิ้นประมาณ ๗๐ แห่ง ปัญหาเกี่ยวกับ ห้องสมุดเรือนจำส่วนมากมักเป็นเรื่องช่วงเวลาของผู้ต้องขังซึ่งมีน้อยมาก กล่าวโดยย่อแล้ว จุดมุ่งหมายของบริการห้องสมุดเรือนจำในประเทศสวีเดนก็คือ ต้องการให้ผู้ต้องขังได้มีโอกาสหลีกเลี่ยงจากความทรมานทรมายไม่สงบที่มีอยู่ นอกจากนี้ ยังหวังกันว่า ห้องสมุดจะเป็นเครื่องส่งเสริมที่สำคัญในอันที่จะบรรเทาแห่งความ เป็นอาชญากรของเขา และช่วยสนับสนุนการแก้ปัญหาหลังจากที่ได้แก้ไขข้อที่มีต่อ สังคมแล้ว โดยไม่ต้องหวนกลับมาในเรือนจำอีก (Martin. 1975 : 150-160)

จากการสำรวจห้องสมุดเรือนจำ ๔๔ แห่งในประเทศสวีเดนเมื่อปี ค.ศ. ๑๙๔๖ พบว่ามีจำนวนผู้ต้องขังรวมทั้งสิ้น ๒,๖๗๖ คน มีหนังสือรวมทั้งสิ้น ๓๗,๙๑๖ เล่ม มีห้องสมุดเรือนจำ ๗-๘ แห่งเท่านั้น ที่ได้รับความช่วยเหลือในด้านการแลกเปลี่ยน จากห้องสมุดประชาชนในท้องถิ่น (Watson. 1951 : 39)

ในประเทศออสเตรเลีย มีเรือนจำประมาณ ๗๕ แห่ง ปัญหาของ ห้องสมุดเรือนจำที่ประสบส่วนมากได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับงบประมาณ ปัญหาในด้าน

การป้องกัน ปัญหาค่านับบุคลากร และปัญหาในด้านการตรวจสอบ ระบบการป้องกัน
ที่เข้มงวด ทำให้บรรณารักษ์ลำบากใจที่จะให้บริการ ดังที่คิดไว้ อย่างน้อยก็ในเรื่อง
การนำหนังสือออกไปอ่าน นอกจากนี้ยังมีปัญหาเกี่ยวกับการสูญหาย และการ
ทำลายหนังสือ เป็นต้น ห้องสมุดเรือนจำที่มีหนังสือมากที่สุดคือห้องสมุดเรือนจำ
ยาคาลา เลเบอร์ (Yatala Labour) ในประเทศออสเตรเลียทางตอนใต้
ซึ่งมีหนังสือประมาณ ๒,๐๐๐ เล่ม ร้อยละ ๑๕ เป็นหนังสือที่จัดเข้ามา และแม้จะ
ไม่มีหนังสือทางค่านกฎหมาย แต่ก็อาจยืมได้จากสมาคมกฎหมายแห่งรัฐ

(State Law Society) (Martin. 1975 : 130-144)

ประวัติความเป็นมาของห้องสมุดเรือนจำในประเทศไทย

ไม่มีหลักฐานปรากฏแน่ชัดว่าห้องสมุดเรือนจำในประเทศไทยเริ่มขึ้น
เมื่อใด จนกระทั่งกรมราชทัณฑ์ได้ออกระเบียบกรมราชทัณฑ์ ฉบับที่ ๑/๒๔๕๒
เรื่อง ห้องสมุดของ เรือนจำและทัณฑสถานต่าง ๆ ลงวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๔๕๒
ซึ่งได้กำหนดระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการดำเนินงานและการให้บริการ
ของห้องสมุดเรือนจำไว้ รวมทั้งสิ้น ๑๒ ข้อ (กรมราชทัณฑ์ ๒๔๕๒ : ๑-๓)
ต่อมาได้ออกระเบียบใหม่ ให้ยกเลิกระเบียบเดิม แล้วให้ใช้ระเบียบกรมราชทัณฑ์
ฉบับที่ ๒/๒๔๕๕ เรื่อง ห้องสมุดของ เรือนจำและทัณฑสถานต่าง ๆ ลงวันที่ ๑๕
พฤศจิกายน ๒๔๕๕ เนื้อหาส่วนใหญ่คล้ายคลึงกับฉบับแรก เพราะมีการแก้ไข
ปรับปรุงเพื่อความเหมาะสมเพียงเล็กน้อยเท่านั้น (กรมราชทัณฑ์ ๒๔๕๕ : ๑-๓)

หลังจากนั้น กรมราชทัณฑ์ได้มีหนังสือชี้แจงและตักเตือนไปยัง เรือนจำ
และทัณฑสถานต่าง ๆ ให้เอาใจใส่ในการปรับปรุงกิจการห้องสมุดเรือนจำ
พร้อมทั้งให้คำแนะนำในการแก้ไขข้อปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เป็นครั้งคราว
พอสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

๑. ห้องสมุดยังมีหนังสือน้อย กรมราชทัณฑ์แนะนำให้ เรือนจำและ
ทัณฑสถานต่าง ๆ ควรพิจารณาจัดหาหนังสือมาเพิ่มเติมให้ห้องสมุดด้วยการติดต่อ

ขอรับบริจาคหนังสือจากหน่วยราชการ เอกชนในท้องถิ่น หรือองค์การต่าง ๆ ที่พิมพ์หนังสือเผยแพร่ ซึ่งที่กรมราชทัณฑ์เองก็ได้ปฏิบัติจัดทำอยู่แล้ว ส่วนในเรื่อง การปฏิบัติความระเบียบที่วางไว้ ปรากฏว่ายังมีเรือนจำหลายแห่งเพิกเฉย ไม่ปฏิบัติตามระเบียบที่ได้สั่งการไป เช่น การไม่รายงานยอดหนังสือ ผลการอ่าน หนังสือ และหนังสือที่ได้รับเพิ่มเติม เป็นต้น (กรมราชทัณฑ์ ๒๕๕๕ : ๑-๖)

๒. การจัดห้องสมุด ปรากฏว่ายังมีเรือนจำบางแห่งมิได้จัดห้องหรือ สถานที่ให้มีตู้ โต๊ะ และเก้าอี้ ให้ผู้ต้องขังได้นั่งอ่านตามสมควร เท่าที่จะกระทำได้ บางแห่งเพียงจัดให้มีห้องเล็ก ๆ เป็นห้องสมุด มีตู้วางอยู่ ๑-๒ ใบ มีหนังสือ เก่า ๆ ขาด ๆ ไว้ประจำอยู่ไม่กี่เล่ม เจ้าหน้าที่ปล่อยปละละเลยให้มีฝุ่นจับ เลอะเทอะสกปรก เมื่อเห็นแล้วไม่ชวนให้เข้าไปนั่งอ่าน หรือใช้เป็นที่พักผ่อน หย่อนใจได้เลย (กรมราชทัณฑ์ ๒๕๐๕ : ๑)

๓. การเปิดห้องสมุดเรือนจำ ปรากฏว่ายังมีเรือนจำบางแห่งมิได้เปิด ห้องสมุดเรือนจำขึ้น หรือที่เปิดแล้วก็จัดผู้ต้องขังเข้าอ่านหนังสือน้อย มีหนังสือบำรุง ห้องสมุดน้อย (กรมราชทัณฑ์ ๒๕๑๐ : ๑)

มาตรฐานห้องสมุดเรือนจำ

ศาสตราจารย์สุทธีลักษณ์ อ่ำพันวงศ์ ได้ให้ความหมายของคำว่า มาตรฐานห้องสมุด ไว้ว่า "มาตรฐานห้องสมุด คือการกำหนดความต้องการ ขั้นต้นของห้องสมุด ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ ทั้งในด้านอาคาร ครุภัณฑ์ อุปกรณ์ บุคลากร ทรัพยากร การให้บริการ งบประมาณ ฯลฯ เพื่อห้องสมุด จะได้ยึดถือเป็นหลักชัยที่จะต้องมุ่งไปสู่" (สุทธีลักษณ์ อ่ำพันวงศ์ ๒๕๐๑ : ๑๔)

จากความหมายดังกล่าว มาตรฐานห้องสมุดจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับ การวางแผนงานห้องสมุด และการประเมินผลในภายหลัง (Withers. 1974 : 9) มาตรฐานห้องสมุด อาจกำหนดขึ้นเป็นเกณฑ์ซึ่งอาจวัดและประเมินได้โดย บรรณารักษ์วิชาชีพ เพื่อจะได้ทำให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ มาตรฐาน

ยังอาจแสดงถึงรูปแบบของความคิด รูปแบบในการปฏิบัติ การวัดเพื่อประเมิน การกระตุ้นเร้าเพื่อให้เกิดการพัฒนาในอนาคต เพื่อส่งเสริมปรับปรุงและเป็นเสมือนเครื่องมือที่จะช่วยในการตัดสินใจและปฏิบัติ โดยเฉพาะแต่เพียง บรรณารักษ์เท่านั้น หากยังหมายรวมถึงบุคคลทั่วไปที่เกี่ยวข้องโดยทางอ้อมกับ สถาบัน การวางแผน และการบริหารงานด้านบริการห้องสมุดด้วย (Qureshi. 1980 : 470)

อนึ่ง มาตรฐานที่กำหนดขึ้นจะต้องเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติ นั่นคือ ควรเป็นเกณฑ์ที่น่าจะเป็นไปได้ ไม่ห่างไกลจากสภาพความเป็นจริงมากนัก เพื่อจะได้กระตุ้นให้มีกำลังใจในการปรับปรุงให้ดีขึ้น ไม่ใช่ทำให้ท้อถอยหรือสิ้นหวัง

การกำหนดโครงสร้างมาตรฐานสำหรับห้องสมุดนั้น มักจะกำหนดแนวทางไว้แต่เพียงกว้าง ๆ ส่วนรายละเอียดขึ้นอยู่กับสภาพความเป็นจริงและความต้องการของห้องสมุดนั้น ๆ โดยเฉพาะมาตรฐานในเชิงตัวเลข นั้นจะต้องแปรเปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อมและความเจริญก้าวหน้าของท้องถิ่น

เกี่ยวกับเรื่องนี้ วิทเซอร์ กล่าวไว้ว่า หากมาตรฐานมีการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงอยู่เสมอ ก็เรื่อแน่ได้ว่าจะสามารถกำหนดหนทางเพื่อการก้าวไปข้างหน้าได้อย่างแน่นอน (Withers. 1971 : 16-17) มาตรฐานที่ดีจึงควรมีการแก้ไขปรับปรุงอยู่เสมอ เพื่อให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม ในประเทศที่มีห้องสมุดเฉพาะในลักษณะที่ไม่แตกต่างกันมากนัก ก็อาจสร้างมาตรฐานห้องสมุดเฉพาะขึ้นไว้ร่วมกันได้ โดยกำหนดข้อความแฉะแนวทางไว้กว้าง ๆ แต่ในประเทศที่มีระบบห้องสมุดเฉพาะแต่ละประเภทยุ่งยากซับซ้อน จำเป็นจะต้องมีมาตรฐานที่แยกออกมาเป็นพิเศษ เพราะการมีมาตรฐานสำหรับห้องสมุดเฉพาะแต่ละประเภทจะทำให้สามารถระบุจุดมุ่งหมายได้แจ่มชัดกว่า และยังช่วยให้สามารถได้ประโยชน์ในทางปฏิบัติ ได้มากกว่าด้วย (Withers. 1971 : 108)

ห้องสมุดเรือนจำเป็นห้องสมุดเฉพาะอีกประเภทหนึ่งซึ่งมีลักษณะแตกต่างไปจากห้องสมุดเฉพาะประเภทอื่นอย่างเห็นได้ชัด จึงจำเป็นต้องมีการกำหนดมาตรฐานสำหรับห้องสมุดเรือนจำขึ้นโดยเฉพาะ ประเทศที่ทำการบุกเบิกและเป็นผู้นำระดับนานหน้าในด้านนี้ก็คือ ประเทศสหรัฐอเมริกา (Qureshi. 1980 : 491)

มาตรฐานห้องสมุดเรือนจำของประเทศสหรัฐอเมริกานั้น ได้กำหนดขึ้นเป็นครั้งแรกในปี ค.ศ. ๑๙๕๑ โดยสมาคมเรือนจำอเมริกัน นั่นคือ "วัตถุประสงค์และมาตรฐานสำหรับห้องสมุดในเรือนจำและสถานกักตักคนผู้ใหญ่" (Objectives and Standards for Libraries in Adult Prisons and Reformatories) ได้เสนอไว้ว่า ควรมีบรรณารักษ์วิชาชีพในเรือนจำที่มีผู้ต้องขังทุก ๆ ๑,๐๐๐-๒,๐๐๐ คน ควรมีหนังสือ ๑๐ เล่มต่อผู้ต้องขัง ๑ คน และควรมีงบประมาณ ๒,๐๐๐ เหรียญสหรัฐสำหรับซื้อหนังสือใหม่ในแต่ละปี (Bramley. 1978 : 76) หรือคิดเฉลี่ย ๑ เหรียญสหรัฐต่อผู้ต้องขัง ๑ คน (Zabel. 1976 : 3)

สำหรับมาตรฐานที่กำหนดขึ้นในปี ค.ศ. ๑๙๖๒ โดยสมาคมห้องสมุดอเมริกัน และสมาคมเรือนจำอเมริกัน คือ "วัตถุประสงค์และมาตรฐานสำหรับห้องสมุดในทัณฑสถาน" (Objectives and Standards for Libraries in Correctional Institutions) นั้น กำหนดขึ้นเพื่อใช้เป็นรูปแบบพื้นฐานสำหรับการส่งเสริมห้องสมุดเรือนจำให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น มาตรฐานนี้ได้รับการแก้ไขในปี ค.ศ. ๑๙๖๖ จุดมุ่งหมายเบื้องต้นของห้องสมุดเรือนจำตามที่กำหนดไว้ในมาตรฐานก็คือ "ช่วยเหลือและสนับสนุนการพัฒนาบุคคล (ผู้ต้องขัง) และปรับปรุงแก้ไขได้กจับตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม" ทั้งนี้โดยกำหนดบทบาทของห้องสมุดในการส่งเสริมการศึกษา การฝึกวิชาชีพ และการแก้ไขปรับปรุงความประพฤติไว้ ดังนี้

- ๑. จัดหาข้อเสนอแนะทางก้านวิชาชีพ
- ๒. ขยายพื้นฐานการอ่าน และพื้นฐานทางสังคมให้กว้างขวาง
- ๓. พัฒนาการอ่านด้วยการใช้เวลาว่างได้เหมาะสม เพื่อผ่อนคลาย

ความตึงเครียด และเป็นการเร้าให้เกิดความสนใจใหม่ ๆ ขึ้นมา แทนที่ทัศนคติที่ไม่พึงปรารถนา

๔. เตรียมบุคคลด้วยความพยายามของเขาเอง สำหรับการใช้ชีวิต เมื่อพ้นโทษไปแล้ว

นอกจากนี้มาตรฐานยังได้เน้นถึงความสำคัญของการร่วมมือกันในการทำงานให้ประสานสอดคล้องกันระหว่างห้องสมุด และหน่วยงานอื่น ๆ ของเรือนจำ รวมทั้งห้องสมุดอื่น ๆ ในชุมชนนั้น ๆ ด้วย ในค่านิยมเหล่านั้น ห้องสมุดเรือนจำควรจัดการและบริหารงานโดยบรรณารักษ์วิชาชีพ ซึ่งได้รับการฝึกฝนและมีประสบการณ์ทั้งทางค่านิยมบรรณารักษศาสตร์และงานราชทัณฑ์ (Casey. 1971 : 355-356)

มาตรฐานนี้ยังเน้นในค่านิยมบริการว่า ห้องสมุดเรือนจำจะต้องมีหนังสือไม่น้อยกว่า ๖,๐๐๐ เล่ม ซึ่งคัดเลือกดีแล้ว และอย่างน้อยที่สุดต้องมีหนังสือ ๑๐ เล่มต่อผู้ต้องขัง ๑ คน เรือนจำที่มีจำนวนผู้ต้องขังถึง ๑,๐๐๐ คน จะต้อง มีบรรณารักษ์วิชาชีพประจำ ๑ คน และถ้าหากจำนวนผู้ต้องขังมีมากถึง ๓,๕๐๐ คน จะต้องเพิ่มผู้ช่วยบรรณารักษ์ เจ้าหน้าที่ของเรือนจำ และเสมียน อีก อย่างละ ๑ คน (Bailey. 1972 : 262)

สำหรับมาตรฐานห้องสมุดเรือนจำซึ่งเสนอโดยห้องสมุดของรัฐอิลลินอยส์ ในปี ค.ศ. ๑๙๗๔ สรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้ (Illinois State Library. 1975 : 312-315)

๑. ห้องสมุดเรือนจำควรรักษามรรยาทแห่งสิทธิในการอ่านของผู้ต้องขัง และผู้ต้องขังควรมีส่วนร่วมในการวางแผนและประเมินผลความก้าวหน้าของห้องสมุดด้วย นอกจากนี้ ห้องสมุดเรือนจำควรได้รับงบประมาณอย่างน้อยร้อยละ ๒ ของงบประมาณทั้งหมดที่ทางเรือนจำได้รับ

๒. ห้องสมุดเรือนจำควรรวบรวมข้อสนเทศที่ทันสมัย ทั้งในด้านการพักผ่อนหย่อนใจ กฎหมาย และการศึกษา ซึ่งเหมาะกับผู้ต้องขังแต่ละคน

คงรายละเอียดต่อไปนี้

๒.๑ เรือนจำที่มีผู้ต้องขังน้อยกว่า ๕๐ คน ควรมีหนังสือ ๒๐๐-๓๐๐ ชื่อเรื่อง ซึ่งอาจได้มาโดยการยืมจากห้องสมุดประชาชน แต่ต้องมีการสืบเปลี่ยนใหม่ทุก ๆ ๒ เดือน หากมีผู้ต้องขัง ๕๐-๔๔๕ คน ควรมีหนังสือ ๒,๐๐๐ ชื่อเรื่อง ซึ่งอาจยืมจากห้องสมุดประชาชน แต่ไม่ควรเกินร้อยละ ๒๐ ของหนังสือทั้งหมด นอกจากนี้ควรมีการสืบเปลี่ยนใหม่ทุก ๆ ๒ เดือนด้วย

๒.๒ หนังสือทางค่านกฎหมาย เรือนจำที่ไม่มีผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี หรือระหว่างอุทธรณ์ฎีกา ควรมีหนังสือทางค่านกฎหมายเพียงเล็กน้อย แต่ถ้ามีผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี หรือระหว่างอุทธรณ์ฎีกา ก็ควรเพิ่มหนังสือทางค่านกฎหมายให้มากขึ้น

๒.๓ ควรจัดให้มีนิตยสารตามความสนใจและรสนิยมของผู้ต้องขัง เรือนจำที่มีจำนวนผู้ต้องขังน้อยกว่า ๕๐ คน ควรมีนิตยสารอย่างน้อย ๕-๑๐ ชื่อเรื่อง ถ้าหากมีจำนวนผู้ต้องขัง ๕๐-๔๔๕ คน ควรมีนิตยสารอย่างน้อย ๑๕-๓๐ ชื่อเรื่อง

๒.๔ หนังสือพิมพ์ที่ควรขอรับ อาจเป็นหนังสือพิมพ์ในระคับท้องถิ่น หรือระคับประเทศก็ได้ แต่อย่างน้อยต้องมีหนังสือพิมพ์ที่สำคัญระคับรัฐ ๑ ฉบับ

๓. ควรจัดให้มีบุคลากรอย่างเพียงพอและเหมาะสม รวมทั้งให้การสนับสนุนค่านก่าลังคน ควรมีบรรณารักษ์ระคับปริญญาโทจากสถาบันที่รับรองโดยสมาคมห้องสมุดอเมริกัน และควรมานงานทางค่านที่เกี่ยวข้องกับการใช้กฎหมายมาบ้าง ทั้งนี้ก็เพื่อได้การปฏิบัติงานเป็นไปตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์

๔. ห้องสมุดเรือนจำควรจัดบริการให้ใกล้เคียงกับห้องสมุดประชาชน เช่น การเปิดโอกาสให้ยืมหนังสือได้ตามความต้องการของผู้ใช้ บริการแนะแนวการอ่าน เป็นต้น

๕. พื้นที่สำหรับอ่านเฉลี่ยแล้วควรมี ๒๕ ตารางฟุตต่อผู้อ่าน ๑ คน หากมีจำนวนผู้ต้องขังน้อยกว่า ๕๐ คน ควรมีอย่างน้อย ๒ ที่นั่ง (๕๐ ตารางฟุต) และพื้นที่อื่น ๆ อีก ๕๐ ตารางฟุต หากจำนวนผู้ต้องขังมี ๕๐-๔๔๕ คน ควรมี

อย่างน้อย ๔ ที่นั่ง (๑๐๐ ตารางฟุต) และพื้นที่อื่น ๆ อีก ๑๕๐ ตารางฟุต

๖. นอกจากที่กล่าวมาแล้ว หากเรือนจำใดมีจำนวนผู้ต้องขัง ๕๐๐ คนขึ้นไป ก็ควร เป็นไปตามมาตรฐานที่สมาคมห้องสมุดอเมริกันได้กำหนดไว้

สำหรับประเทศไทย ศาสตราจารย์สุทธีลักษณ์ อ่ำพินวงศ์ ได้กล่าวถึงมาตรฐานห้องสมุดสำหรับกลุ่มบุคคลบางจำพวกไว้ตอนหนึ่งว่า "เรือนจำและสถานกักขังอื่น ๆ ควรจัดหนังสือ ๕-๑๐ เล่มต่อผู้เฝ้าไปให้บริการ และเปลี่ยนให้ทันสมัยอย่างน้อยปีละ ๔ ครั้ง และมีบรรณารักษ์ที่มีคุณวุฒิออกเยี่ยมเยียนปีละ ๔ ครั้ง หรือมีบรรณารักษ์ประจำในหน่วยที่ใหญ่" (สุทธีลักษณ์ อ่ำพินวงศ์ ๒๕๒๑ : ๔๘)

ส่วนกรมราชทัณฑ์ซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับเรือนจำและทัณฑสถานต่าง ๆ โดยเฉพาะ ยังไม่ปรากฏว่าได้มีการกำหนดมาตรฐานห้องสมุดเรือนจำขึ้นใช้แต่อย่างใด มีแต่เพียงแนวปฏิบัติตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ ฉบับที่ ๖/๒๕๔๕ เรื่อง ห้องสมุดของเรือนจำและทัณฑสถานต่าง ๆ ซึ่งปรับปรุงจากระเบียบกรมราชทัณฑ์ ฉบับที่ ๑/๒๕๔๒ สาระสำคัญของระเบียบดังกล่าว พอสรุปได้ดังนี้ (กรมราชทัณฑ์ ๒๕๔๕ : ๑-๓)

๑. กำหนดให้เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่ง จัดให้มีตู้หนังสือและที่อ่านหนังสือสำหรับผู้ต้องขัง โดยจัดให้มีเจ้าหน้าที่คนหนึ่งทำหน้าที่บรรณารักษ์ห้องสมุด โดยเฉพาะ

๒. การยืมหนังสือออกจากห้องสมุดจะต้องได้รับอนุญาตจากผู้บัญชาการเรือนจำ หรือผู้อำนวยการทัณฑสถานแล้วแต่กรณี หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากผู้มีอำนาจข้างต้น โดยจะต้องจัดให้มีสมุดบัญชีการยืมไว้ เพื่อลงรายการยืมหนังสือและการส่งคืน

๓. ต้องพิจารณากำหนดเวลาให้ผู้ต้องขัง ได้มีโอกาสใช้เวลาว่างจากการงานเพื่ออ่านหนังสือในห้องสมุด อย่างน้อยวันละ ๑ ชั่วโมง โดยกำหนดเวลาไว้ให้ชัดเจนแน่นอน แล้วแจ้งให้ผู้ต้องขังทราบทั่วกัน พร้อมทั้งประกาศกำหนดเวลาติดไว้ ณ ห้องสมุดนั้น

๔. หนังสือที่จะอนุญาตให้ผู้ต้องขังอ่านนั้น นอกจากกรมราชทัณฑ์จะจัดส่งมาให้ประจำห้องสมุดแล้ว หากเป็นหนังสือที่ผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้อำนวยการทัณฑสถานจัดหา มา จะต้องเป็นหนังสือเฉพาะประเภทต่อไปนี้

๔.๑ เกี่ยวกับศีลธรรม จรรยา และสารคดีอื่น เป็นวิทยากร หรือ ตำราวิชาอื่นอย่างใดอย่างหนึ่ง

๔.๒ ถ้าเป็นบันเทิงคดี ให้มีเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับศีลธรรม จรรยา และวัฒนธรรม

๔.๓ ถ้าเป็นหนังสือพิมพ์ ต้องเป็นหนังสือพิมพ์ที่ผู้บัญชาการเรือนจำ หรือผู้อำนวยการทัณฑสถานได้ส่งอนุญาตไว้ โดยถือหลักว่า ต้องเป็นหนังสือเกี่ยวกับวิทยากร ศีลธรรม จรรยา และ ความรู้รอบตัว ทั้งไม่เป็นหนังสือที่มีแนวทางไปในทางเป็น ปฏิปักษ์ต่อการปกครองของประเทศ

๕. ห้ามนำหนังสือที่มีเนื้อหาเป็นทำนองยั่วยุจริตใจให้กำเริบ ช่วยให้เกิด การประพฤติไปในทางชั่วร้าย นิสัยศีลธรรม หรือก่อความรู้สึกในทางกามารมณ์ หรือเป็นเรื่องที่ทำให้เกิดเกลียดชังระหว่างคนต่างชั้น หรือเกี่ยวกับสิทธิการเมือง อันเป็นปฏิปักษ์กับนโยบายของรัฐบาล เข้ามาไว้ในห้องสมุดเป็นอันขาด

๖. ถ้ามีบุคคลภายนอกได้หนังสือแก่ห้องสมุดของ เรือนจำหรือทัณฑสถาน ให้ผู้บัญชาการ เรือนจำหรือผู้อำนวยการทัณฑสถานแล้วแต่กรณี ตรวจสอบก่อน ถ้าเห็นว่าไม่มีลักษณะที่ต้องห้ามไว้ ก็อาจอนุญาตให้รับไว้ได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในปี ค.ศ. ๑๙๖๗ แม็คคอร์มิก และกาเร็ต (MacCormick and Garrett) โดยการสนับสนุนของมูลนิธิคาร์เนกี ได้ทำการสำรวจการจัดการศึกษาในเรือนจำ ของประเทศสหรัฐอเมริกา ๑๑๐ แห่ง ผลจากการสำรวจพบว่า หนังสือส่วนใหญ่ ที่มีอยู่ในห้องสมุดเรือนจำมีสภาพไม่ดี ห้องสมุดเรือนจำมีหนังสือน้อยไม่เพียงพอ

และหนังสือส่วนใหญ่ที่มีอยู่ ร้อยละ ๕๐ เป็นหนังสือที่ล้าสมัยไม่เหมาะสม นอกจากนี้ยังขาดบรรณารักษ์วิชาชีพ มีเพียงอนุศาสนาจารย์ซึ่งทำหน้าที่บรรณารักษ์เพิ่มขึ้นจากหน้าที่ประจำที่มีอยู่แล้ว ครู เจ้าหน้าที่ ตลอดจนคนงานอื่น ๆ ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบห้องสมุดเรือนจำนั้น ทำหน้าที่เหมือนคนเฝ้าหนังสือเท่านั้นเอง (Bramley. 1978 : 73-74)

ในปี ค.ศ. ๑๙๔๑ ซอเตอร์ (Souter) ได้รายงานผลการสำรวจห้องสมุดเรือนจำในปี ค.ศ. ๑๙๓๘ โดยใช้แบบสอบถามที่จัดทำโดยคณะกรรมการห้องสมุดเรือนจำของสมาคมห้องสมุดอเมริกัน ซึ่งส่งไปยังเรือนจำของรัฐ ๑๓๓ แห่ง และสถานกักกันกลาง ๒๔ แห่ง ผลจากการสำรวจพบว่า เรือนจำส่วนมากมีความพยายามที่จะให้บริการห้องสมุด แต่มีห้องสมุดเรือนจำ ๕๖ แห่งไม่เคยได้รับงบประมาณสำหรับห้องสมุดจากงบประมาณทั่วไปของเรือนจำเลย เกี่ยวกับการเลือกหนังสือนั้น ผู้เลือกหนังสือคือ หัวหน้าฝ่ายการศึกษา ผู้ดูแลห้องสมุด คณะกรรมการห้องสมุดของรัฐ ครู อนุศาสนาจารย์ หรือผู้คุมในแต่ละแห่ง และบางที่บรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนก็มีส่วนร่วมด้วย หนังสือที่มีอยู่ราวร้อยละ ๕๐-๕๐ มีสภาพชำรุดและควรทิ้ง มีเรือนจำเพียง ๒๗ แห่งเท่านั้นที่สามารถให้ห้องสมุดเป็นที่อ่านหนังสือได้ ในเรือนจำของรัฐต่าง ๆ ๒๕ แห่ง อนุศาสนาจารย์ต้องทำหน้าที่บรรณารักษ์ด้วย อีก ๔๕ แห่งได้แก่ หัวหน้าฝ่ายการศึกษา ในจำนวนเรือนจำทั้งหมด มีเพียง ๑๗ แห่งเท่านั้น ที่จัดงบประมาณไว้โดยเฉพาะ เฉลี่ยแล้วประมาณ ๖.๖๗ เหยียฐสหรัฐต่อผู้ต้องขัง ๑ คน ซึ่งแม้จะไม่มากนัก แต่ก็ยังดีกว่าที่อื่น (Engelbarts. 1972 : 45-46)

ในปี ค.ศ. ๑๙๖๔ สมาคมห้องสมุดโรงพยาบาลและสถาบัน ได้ทำการสำรวจห้องสมุดเรือนจำของรัฐและเรือนจำกลาง พบว่า เรือนจำหลายแห่งมีจำนวนผู้ต้องขังน้อยกว่า ๑๕๐ คน ซึ่งน้อยเกินกว่าที่จะมีบรรณารักษ์เต็มเวลาได้ เรือนจำของรัฐ ๕ แห่ง และเรือนจำกลางอีก ๓ แห่งรายงานว่า มีบรรณารักษ์ที่ผ่านการฝึกมาแล้ว อย่างไรก็ตาม ยังมีเรือนจำหลายแห่งมิได้จัดให้ผู้ต้องขังเข้าอ่านหนังสือได้ เพราะข้อจำกัดในเรื่องสถานที่ และบุคลากรไม่เพียงพอ

มากกว่า ๑ ใน ๓ ของห้องสมุดเรือนจำทั้งหมด ไม่มีที่สำหรับนั่งอ่าน และมี
ห้องสมุดน้อยแห่งที่เปิดบริการในเวลาเย็น หรือในวันสุดสัปดาห์ ซึ่งผู้ต้องขังอาจ
มีเวลาเข้าใช้ห้องสมุด จำนวนหนังสือที่มีอยู่ร้อยละ ๕๐-๕๐ ล้าสมัยไม่เหมาะสม
และไม่ได้มาตรฐาน สิ่งพิมพ์และวัสดุอื่น ๆ เช่น นิตยสาร หนังสือพิมพ์ สไลด์
ฟิล์มสตริป แผนที่ รูปภาพ มีน้อยมาก การให้บริการโดยทั่วไปยังมีน้อย และ
ไม่น่าสนใจ (Vedder. 1968 : 18)

ในปี ค.ศ. ๑๙๖๖ ฟินเนย์ กิลเลสพิก และซอเคอร์ (Phinney,
Gillespie and Souter) ได้รายงานผลการสำรวจเพื่อวัดความก้าวหน้าและ
การสนับสนุนห้องสมุดเรือนจำ โดยส่งแบบสอบถามไปยังเรือนจำ ๒๕๔ แห่ง
ด้วยความร่วมมือและความช่วยเหลือของสถาบันราชทัณฑ์อเมริกัน (American
Correctional Institution - ACI) และสำนักงานกลางของเรือนจำ
(Federal Bureau of Prison) ผลจากการสำรวจพบว่า มีเรือนจำน้อยแห่งที่มี
บรรณารักษ์ซึ่งผ่านการฝึกมาแล้ว ส่วนใหญ่มีแต่บุคคลที่ทำงานเป็นบางเวลา หรือ
บางแห่งก็ไม่มีเลย กล่าวโดยทั่วไปแล้ว ปัญหาสำคัญก็คือ ขาดแคลนบุคลากร
สถานที่คับแคบไม่เหมาะสม ผู้ต้องขังมีโอกาสดูหนังสือน้อยมาก นอกจากนี้
แสงสว่างก็ไม่เพียงพอ (วัดได้ ๒๕ วัตต์) และร้อยละ ๕๐-๕๐ ของหนังสือ
ทั้งหมด ล้าสมัยไม่เหมาะสม และไม่ได้มาตรฐาน (Engelbarts. 1972 : 43-44)

ในปี ค.ศ. ๑๙๖๖ สภาคองเกรสของสหรัฐอเมริกาได้ทำการ
สำรวจบริการและทรัพยากรในห้องสมุดเรือนจำกลางและเรือนจำที่อยู่ในความ
สนับสนุนของรัฐ ผลจากการสำรวจพบว่า จากจำนวนทั้งหมด ๒๕๔ แห่ง มี
เรือนจำ ๑๕๐ แห่งรายงานว่า ห้องสมุดยังมีสภาพไม่ดี ขาดบุคลากรและ
งบประมาณที่เพียงพอ มีบรรณารักษ์วิชาชีพน้อยมาก ใช้จ่ายสำหรับเงินเดือน
มีเพียง ๓๖๓,๕๔๑ เหรียญสหรัฐ ในขณะที่มาตรฐานขั้นต่ำต้องเป็น ๓,๗๖๖,๐๐๐
เหรียญสหรัฐ ใช้จ่ายสำหรับวัสดุห้องสมุด ๒๑๔,๑๓๐ เหรียญสหรัฐ ในขณะที่
ตามมาตรฐานต้องเป็น ๑,๕๗๗,๗๑๓ เหรียญสหรัฐ ค่าใช้จ่ายรวมเกี่ยวกับการ
จัดการมีเพียง ๕๓๑,๖๑๐ เหรียญสหรัฐ ในขณะที่ควรจะเป็น ๔,๕๕๑,๔๕๐

เหรียญสหรัฐ จำนวนหนังสือที่จะต้องนำเข้าห้องสมุดตามมาตรฐานขั้นต่ำ ๑๐ เล่มต่อผู้ทองขัง ๑ คน รวมแล้วควรจะเป็น ๑,๐๓๑,๗๖๐ เล่ม ปรากฏว่าแม่จะมีจำนวนถึง ๑,๒๕๔,๒๗๑ เล่ม สูงกว่ามาตรฐานก็จริง แต่เมื่อคิดโดยเฉลี่ยแล้ว รวบรวมละ ๕๐-๕๐ ของจำนวนหนังสือทั้งหมด อยู่ในสภาพที่ล้าสมัยและไม่ได้มาตรฐาน (Bailey. 1972 : 263)

ในปี ค.ศ. ๑๙๗๔ เฮาส์ (House) ได้สำรวจความสนใจในการอ่านของผู้ทองขังทั่ว ๆ ไปในเท็กซัส ผลจากการสำรวจพบว่า ผู้ทองขังส่วนใหญ่มีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะอ่านนิตยสารและหนังสือพิมพ์ ซึ่งเป็นแหล่งข้อสนเทศที่จะช่วยให้ผู้ทองขังได้มีโอกาสสัมผัสกับโลกภายนอก เพื่อการกลับเข้าสู่สังคมได้ในโอกาสต่อไป (Burt, 1977 : 30-31)

สำหรับในประเทศไทยนั้น ยังไม่ปรากฏว่ามีผู้ใดได้เคยศึกษาเกี่ยวกับห้องสมุดเรือนจำมาก่อนเลย

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

กลุ่มประชากร

การศึกษาค้นคว้านี้ได้ศึกษาถึงสภาพห้องสมุดเรือนจำในเขตกรุงเทพมหานคร
รวม ๗ แห่ง ได้แก่

๑. ห้องสมุดเรือนจำกลางคลองเปรม
๒. ห้องสมุดเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร
๓. ห้องสมุดเรือนจำพิเศษมีนบุรี
๔. ห้องสมุดทัณฑสถานวัยหนุ่มบางเขน
๕. ห้องสมุดทัณฑสถานบำบัดพิเศษบางเขน
๖. ห้องสมุดทัณฑสถานหญิง
๗. ห้องสมุดทัณฑสถานวัยหนุ่มมีนบุรี

สำหรับกลุ่มประชากรซึ่งเป็นผู้ตอบแบบสอบถามได้แก่ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง
ของ ประกอบด้วย

๑. ผู้บัญชาการเรือนจำและผู้อำนวยการทัณฑสถาน จากเรือนจำและทัณฑสถานทั้ง ๗ แห่ง	๗ คน
๒. เจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาอบรม ในเรือนจำ และทัณฑสถานทั้ง ๗ แห่ง	๕๕ คน
๓. เจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาอบรม สังกัดกอง พัฒนาพฤตินิสัย กรมราชทัณฑ์	๒๗ คน
รวมเป็นกลุ่มประชากรซึ่งเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม	๖๙ คน

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลได้แก่ แบบสำรวจและแบบสอบถาม ซึ่งจำแนกออกได้ ดังนี้

๑. แบบสำรวจสภาพห้องสมุดเรือนจำ ใช้วิธีสังเกตการณ์และสัมภาษณ์ จากเจ้าหน้าที่ห้องสมุดเรือนจำทั้ง ๗ แห่ง รวมทั้งสิ้น ๓๔ ข้อ

๒. แบบสอบถามสำหรับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งนอกจากจะเป็นคำถามเกี่ยวกับรายละเอียดส่วนตัวของผู้ตอบในค่านิยม ภาวะ และวุฒิการศึกษาแล้ว แบบสอบถามยังแบ่งออกเป็น ๒ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของห้องสมุดเรือนจำ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า รวมทั้งสิ้น ๑๐ ข้อ

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามความคาดหวังเกี่ยวกับสภาพห้องสมุดเรือนจำ ที่ควรจะเป็น มีทั้งแบบเลือกตอบและแบบเติมคำ รวมทั้งสิ้น ๒๑ ข้อ

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

๑. ศึกษาแนวทางจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับสภาพการดำเนินงานห้องสมุดประเภทต่าง ๆ ตลอดจนสอบถามถึงสภาพการดำเนินงานทั่วไปเกี่ยวกับห้องสมุดเรือนจำจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาอบรม และเจ้าหน้าที่ห้องสมุดเรือนจำ

๒. ศึกษาเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำสำหรับห้องสมุดเรือนจำในต่างประเทศ และเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำสำหรับห้องสมุดประชาชน ห้องสมุดเฉพาะ และห้องสมุดโรงเรียนในประเทศไทย เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสำรวจและแบบสอบถาม ซึ่งจะนำไปใช้ในการสร้างเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำสำหรับห้องสมุดเรือนจำในประเทศไทยต่อไป

๓. สร้างแบบสำรวจและแบบสอบถามขึ้นตามแนวทางที่ได้ศึกษามา

แล้วนำไปปรึกษาคณะกรรมการควบคุมการทำปฏิญานีพันซ์ ตลอดจนผู้เชี่ยวชาญ
อื่น ๆ เช่น หัวหน้าฝ่ายการศึกษาอบรมของกรมราชทัณฑ์ เพื่อตรวจสอบความ
เที่ยงตรงตามเนื้อหา

๔. นำแบบสำรวจและแบบสอบถามไปทดลองใช้กับเจ้าหน้าที่ห้องสมุด
และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ จำนวน ๑๕ คน ในเรือนจำกลางบางขวาง
ซึ่งมีได้อยู่ในกลุ่มประชากร เพื่อการแก้ไขปรับปรุงแบบสำรวจและแบบสอบถาม
ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น แล้วจึงนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

การรวบรวมและจัดกระทำกับข้อมูล

๑. นำแบบสำรวจและแบบสอบถามไปใช้กับกลุ่มประชากร อันได้แก่
เจ้าหน้าที่ห้องสมุด เรือนจำและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ตามที่กำหนดไว้
สำหรับแบบสำรวจ ใช้วิธีส่ง เอกสารและสัมภาษณ์จากเจ้าหน้าที่ห้องสมุด
ส่วนแบบสอบถามนั้น ได้ขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ห้องสมุดเรือนจำให้ช่วย
แจกและเก็บรวบรวมให้ แล้วจึงนำตัวไปปรับคืนในภายหลัง

๒. เก็บรวบรวมแบบสำรวจและแบบสอบถาม ซึ่งคัดเลือกเอาฉบับที่
ไม่สมบูรณ์ออกแล้ว นำมาจัดระเบียบและแจกแจงความถี่ของข้อมูลแต่ละรายการ
ปรากฏว่า ในจำนวนแบบสอบถามที่ส่งไปทั้งหมด ๑๓๓ ฉบับ ได้รับคืนมา ๑๖๑
ฉบับ และเมื่อคัดเลือกเอาฉบับที่ไม่สมบูรณ์ออกแล้ว คงเหลือ ๑๐๖ ฉบับ
มีรายละเอียดดังปรากฏในตาราง ๑

การเก็บรวบรวมข้อมูลดังกล่าว ระยะเวลาทั้งหมดเป็นเวลารวม

ตาราง ๑ จำนวนแบบสอบถามที่ส่งไป ที่ได้รับคืนมา และที่คัดเลือกแล้ว

แหล่งข้อมูล	จำนวนที่ ส่งไป	จำนวนที่ ได้รับคืนมา	จำนวนที่ คัดเลือกแล้ว	ร้อยละ
เรือนจำกลางคลองเปรม	๓๑	๒๗	๒๖	๗๐.๘๗
เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร	๑๕	๑๓	๑๑	๗๓.๓๓
เรือนจำพิเศษมีนบุรี	๑๖	๑๑	๗	๕๘.๓๓
ทัณฑสถานวัยหนุ่มบางเขน	๑๕	๑๖	๑๑	๗๓.๓๓
ทัณฑสถานบำบัดพิเศษบางเขน	๒๐	๑๘	๑๘	๑๐๐.๐๐
ทัณฑสถานหญิง	๖	๕	๕	๘๓.๓๓
ทัณฑสถานวัยหนุ่มมีนบุรี	๗	๗	๗	๑๐๐
ฝ่ายการศึกษาอบรม กองพัฒนาพฤตินิสัย	๒๗	๒๗	๒๕	๙๒.๕๙
รวม	๑๓๓	๑๒๑	๑๐๖	๗๙.๗๐

จากจำนวนแบบสอบถามที่คัดเลือกแล้ว ๑๐๖ ฉบับนั้น เมื่อจำแนกตามเพศ อายุ และวุฒิการศึกษาแล้ว มีรายละเอียดดังปรากฏในตาราง ๒-๔

ตาราง ๒ จำนวนแบบสอบถามที่คัดเลือกแล้ว จำแนกตามเพศของผู้ตอบ

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	๕๖	๕๒.๗๘
หญิง	๕๐	๔๗.๒๑
รวม	๑๐๖	๑๐๐

ตาราง ๓ จำนวนแบบสอบถามที่คัดเลือกแล้ว จำแนกตามอายุของผู้ตอบ

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
๑๘-๒๕ ปี	๑๒	๑๑.๓๖
๒๕-๓๕ ปี	๕๐	๔๗.๑๗
๓๕ ปีขึ้นไป	๔๔	๔๑.๕๑
รวม	๑๐๖	๑๐๐

ตาราง ๔ จำนวนแบบสอบถามที่คัดเลือกแล้ว จำแนกตามวุฒิการศึกษาของผู้ตอบ

วุฒิการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ม.ศ.ต้น หรือต่ำกว่า	๑๗	๑๖.๐๔
ม.ศ.ปลาย หรือเทียบเท่า	๔๒	๓๙.๖๒
อนุปริญญา หรือเทียบเท่า	๒๗	๒๕.๔๗
ปริญญาตรี หรือสูงกว่าขึ้นไป	๒๐	๑๘.๘๗
รวม	๑๐๖	๑๐๐

๓. คำตอบจากแบบสำรวจและแบบสอบถาม โดยทั่วไปคิดเทียบค่าเป็นร้อยละ เว้นแต่จะเป็นจำนวนตัวเลข จึงใช้วิธีหาค่าเฉลี่ย ส่วนคำตอบจากแบบสอบถามที่เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า ใช้วิธีพิจารณาค่าน้ำหนักจากน้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก และมากที่สุด โดยใช้ตัวเลข ๑-๕ แทนค่าน้ำหนักดังกล่าวตามลำดับ แล้วหาค่าเฉลี่ยโดยถืออัตราการแปลงผลจากค่าเฉลี่ยของแต่ละรายการ ทั้งนี้

๑.๐๐-๑.๔๘	หมายความว่า	น้อยที่สุด
๑.๕๐-๒.๔๘	หมายความว่า	น้อย
๒.๕๐-๓.๔๘	หมายความว่า	ปานกลาง
๓.๕๐-๔.๔๘	หมายความว่า	มาก
๔.๕๐-๕.๐๐	หมายความว่า	มากที่สุด

๔. นำผลที่ได้จากความคาดหวังของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เกณฑ์มาตรฐานสำหรับห้องสมุดเรือนจำในต่างประเทศ และหลักวิชาทางบรรณารักษศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานห้องสมุดประเภทต่าง ๆ ในประเทศไทย มาพิจารณาเพื่อเสนอเป็นมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับห้องสมุดเรือนจำ

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๑. การหาอัตราส่วนร้อยละ ใช้สูตร

$$P = \frac{X \times 100}{N}$$

เมื่อ P คือค่าร้อยละ
X คือจำนวนความถี่
N คือจำนวนคนทั้งหมด

๒. การหาค่าเฉลี่ย ใช้สูตร (ถ่วง ลายยศ และ อังคณา ลายยศ ๒๕๒๒ : ๕๖)

$$\bar{X} = \frac{\sum fX}{\sum f}$$

เมื่อ $\bar{X}$ คือค่าเฉลี่ย
 $\sum fX$ คือผลรวมทั้งหมดของความถี่คูณคะแนนในช่องเดียวกัน
 $\sum f$ คือจำนวนคนทั้งหมด

บทที่ ๘

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไปนี้ แยกเสนอได้เป็น ๒ ตอน คือ
ตอนที่ ๑ สภาพห้องสมุดเรือนจำในต่าง ๆ ได้แก่ อาคารสถานที่
ครุภัณฑ์ สิ่งพิมพ์ บุคลากร งบประมาณ การดำเนินงาน และการให้บริการ
ตอนที่ ๒ ความคาดหวังของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งแยกออกเป็น
๒ ส่วน คือ

๒.๑ ความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของห้องสมุดเรือนจำ

๒.๒ ความคาดหวังเกี่ยวกับสภาพห้องสมุดเรือนจำที่ควรจะเป็น
ในต่าง ๆ เช่นเดียวกับตอนที่ ๑

อนึ่ง เพื่อความสะดวกในการเสนอตาราง จึงขอกำหนดคำย่อต่าง ๆ
ไว้ ดังนี้

คลองเปรม	ใช้แทน ห้องสมุดเรือนจำกลางคลองเปรม
พิเศษ กทม.	ใช้แทน ห้องสมุดเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร
พิเศษมีน.	ใช้แทน ห้องสมุดเรือนจำพิเศษมีนบุรี
หนุ่มบางเขน	ใช้แทน ห้องสมุดทัณฑสถานวัยหนุ่มบางเขน
บำปัด.บางเขน	ใช้แทน ห้องสมุดทัณฑสถานบำปัดพิเศษบางเขน
หญิง	ใช้แทน ห้องสมุดทัณฑสถานหญิง
หนุ่มมีน.	ใช้แทน ห้องสมุดทัณฑสถานวัยหนุ่มมีนบุรี
คน	ใช้แทน ม.ศ.คน หรือต่ำกว่า
ปลาย	ใช้แทน ม.ศ.ปลาย หรือเทียบเท่า
อนุ	ใช้แทน อนุปริญญา หรือเทียบเท่า
ตรี	ใช้แทน ปริญญาตรี หรือสูงกว่าขึ้นไป

ตอนที่ ๑ สภาพห้องสมุดเรือนจำ

๑.๑ อาคารสถานที่ อาคารสถานที่ของห้องสมุดเรือนจำ มีรายละเอียดดังปรากฏในตาราง ๕

ตาราง ๕ ลักษณะและบริเวณเนื้อที่ของห้องสมุดเรือนจำ

เรือนจำ และ ทัณฑสถาน	เป็นอาคาร โดยเฉพาะ	เป็นห้องเฉพาะ ในอาคาร	อยู่ร่วมกับห้อง อื่นในอาคาร*	เป็นเพียงมุม หนึ่งของห้อง (ตารางเมตร)	บริเวณเนื้อที่ (ตารางเมตร)
คลองเปรม พิเศษ กทม.		/	/		๑๒
พิเศษมีน.		/			๒๐
หนุมบาง เขน			/		๑๕
บ่าบัก.บางเขน			/		๑๐
หญิง หนุมมีน.			/		๑๒
			/		๖๔
			/		๑๐
ค่าเฉลี่ยบริเวณเนื้อที่					๒๐.๕๓

*ห้องอื่นในอาคาร ได้แก่ห้องเรียนของโรงเรียนผู้ใหญ่

จากตาราง ๕ แสดงว่า ห้องสมุดเรือนจำ ๒ แห่งคือ ห้องสมุดเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร และห้องสมุดเรือนจำพิเศษมีนบุรี มีลักษณะเป็นห้องเฉพาะในอาคาร นอกนั้นอีก ๕ แห่ง มีลักษณะอยู่ร่วมกับห้องอื่นในอาคาร ซึ่งได้แก่ห้องเรียนของโรงเรียนผู้ใหญ่ในเรือนจำและทัณฑสถานแต่ละแห่ง

ส่วนบริเวณเนื้อที่นั้น ห้องสมุดทัณฑสถานหญิงมีบริเวณเนื้อที่มากที่สุด ๖๔ ตารางเมตร รองลงมาได้แก่ ห้องสมุดเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร

๒๐ ตารางเมตร ค่าเฉลี่ยบริเวณเนื้อที่คือ ๒๐.๔๓ ตารางเมตร

๑.๒ ครุภัณฑ์ ครุภัณฑ์ของห้องสมุดเรือนจำ มีรายละเอียดดังปรากฏ
ในตาราง ๖-๔

ตาราง ๖ จำนวนที่นั่งอ่าน และค่าเฉลี่ยจำนวนที่นั่งอ่านของห้องสมุดเรือนจำ

เรือนจำ และ ทัณฑสถาน	จำนวน ที่นั่งอ่าน	จำนวน ผู้ตองซังรวม	ค่าเฉลี่ยจำนวนที่นั่งอ่าน ต่อผู้ตองซัง ๑๐๐ คน
คลองเปรม	—*	๕,๓๐๐	—
พิเศษ กทม.	๒๕	๓,๓๖๐	๐.๖๖
พิเศษมีน.	—*	๒๘๒	—
หนุบบางเขน	—*	๑,๓๙๕	—
บ่าบัก. บางเขน	—*	๒,๒๘๕	—
หญิง	๑๒*	๑,๓๙๗	๐.๘๖
หนุมมีน.	—*	๓๘๕	—
ค่าเฉลี่ย	๕.๒๙	๒,๑๑๕	๐.๒๕

* ใช้ห้องเรียนเป็นที่นั่งอ่าน ในช่วงเวลาที่ไม่มีการเรียนการสอน

จากตาราง ๖ แสดงว่า ห้องสมุดเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร มีที่นั่ง
อ่านมากที่สุด ๒๕ ที่นั่ง รองลงมาคือ ห้องสมุดทัณฑสถานหญิง มี ๑๒ ที่นั่ง
นอกนั้นอีก ๕ แห่ง ไม่มีที่สำหรับนั่งอ่าน ต้องใช้ห้องเรียนเป็นที่นั่งอ่าน ในช่วง
เวลาที่ไม่มีการเรียนการสอน ค่าเฉลี่ยของจำนวนที่นั่งอ่านต่อผู้ตองซัง ๑๐๐ คน
คือ ๐.๒๕ ที่นั่ง

ตาราง ๗ ตู้หรือชั้นสำหรับจัดเก็บหนังสือ ชั้นสำหรับวางวารสารและนิตยสาร
และที่สำหรับวางหนังสือพิมพ์

เรือนจำ และ ทัณฑสถาน	ตู้หรือชั้นสำหรับจัดเก็บหนังสือ			ชั้นวางวารสาร และนิตยสาร*	ที่สำหรับวาง หนังสือพิมพ์**
	สูง	ยาว (เมตร)	ชั้น		
คลองเปรม	๑	๑.๕๐	๓	—	—
	๑	๑.๕๐	๒		
	๑	๑.๕๐	๒		
	๑	๒.๐๐	๔		
พิเศษ กทม.	๑	๒.๐๐	๕	—	—
	๑	๒.๕๐	๒		
พิเศษมีน. ทนมบางเขน	๑	๓.๐๐	๓	—	—
	๑	๑.๐๐	๓	—	—
บำบัก.บางเขน หญิง	๑	๒.๐๐	๔		
	๑	๒.๕๐	๓	—	—
	๑	๒.๕๐	๕	—	—
	๑	๑.๗๐	๓	—	—
ทนมมีน.	๑	๑.๒๐	๔		
	๑	๒.๒๕	๕		
	๑	๓.๒๕	๕		
	๑	๑.๕๐	๔	—	—
	๑	๑.๕๐	๕		
	๑	๑.๘๐	๔		

*วารสารและนิตยสาร เก็บรวมไว้ในตู้หรือชั้นสำหรับจัดเก็บหนังสือ

**ไม่มีการบอกรับหนังสือพิมพ์

จากตาราง ๑ แสดงว่า ห้องสมุดทัศนสถานหญิงมีตู้หรือชั้นสำหรับจัดเก็บหนังสือมากที่สุดคือ ๒ ชั้น รองลงมาคือห้องสมุดเรือนจำกลางคลองเปรม มี ๑ ชั้น ส่วนห้องสมุดเรือนจำพิเศษมีบุรี และห้องสมุดทัศนสถานบำบัดพิเศษบางเขน มีน้อยที่สุดคือแห่งละ ๑ ชั้น ทั้งนี้โดยมีขนาดและจำนวนชั้นแตกต่างกันออกไป

นอกจากนี้ ห้องสมุดเรือนจำทุกแห่งไม่มีชั้นสำหรับวางวารสารและนิตยสาร เพราะเก็บรวมไว้ในตู้หรือชั้นสำหรับจัดเก็บหนังสือ และห้องสมุดเรือนจำทุกแห่งไม่มีที่สำหรับวางหนังสือพิมพ์ เพราะไม่มีการบอกรับหนังสือพิมพ์

ตาราง ๒ แผนป้ายนิทรรศการ ตู้บัตรรายการ ตู้เก็บจุลสารและวัสดุห้องสมุดอื่น ๆ และเครื่องพิมพ์คัด

เรือนจำ และ ทัศนสถาน	แผนป้ายนิทรรศการ		ตู้บัตร รายการ (ลิ้นชัก)	ตู้เก็บจุลสารและ วัสดุห้องสมุดอื่นๆ	เครื่อง พิมพ์คัด
	ขนาด (เมตร)	จำนวน (แผน)			
คลอง เปรม	๑.๕๐ x ๒.๕๐	๑	-	-	-
พิเศษ กทม.	-	-	-	-	-
พิเศษมีน.	-	-	-	-	-
หนุ่มบางเขน	๑.๕๐ x ๒.๐๐	๑	-	-	-
บำบัด.บางเขน	-	-	-	มี ๑ ชั้น ยาว ๒.๕๐ เมตร ๓ ชั้น	-
หญิง	๐.๖๕ x ๐.๘๕	๒	-	-	-
หนุ่มมีน.	๒.๐๐ x ๑.๕๐	๑	-	มี ๑ ชั้น ยาว ๒.๕๐ เมตร ๒ ชั้น	-

จากตาราง ๔ แสดงว่า ห้องสมุดเรือนจำ ๔ แห่งคือ ห้องสมุดเรือนจำ กลางคลองเปรม ห้องสมุดทัณฑสถานวัยหนุ่มบางเขน ห้องสมุดทัณฑสถานหญิง และ ห้องสมุดทัณฑสถานวัยหนุ่มมีนบุรี มีแผนป้ายนิทรรศการ นอกนั้นไม่มีเลย ส่วน ตู้บัตรรายการและเครื่องพิมพ์คั่นนั้น ไม่มีห้องสมุดเรือนจำแห่งใดมีเลย สำหรับ ตู้หรือชั้นสำหรับจัดเก็บจุลสารหรือวัสดุห้องสมุดอื่น ๆ นั้น มีห้องสมุดเรือนจำ ๒ แห่งคือ ห้องสมุดทัณฑสถานบำบัดพิเศษบางเขน และห้องสมุดทัณฑสถานวัยหนุ่ม มีนบุรี เท่านั้นที่มีแห่งละ ๑ ชั้น นอกนั้นไม่มีเลย

๑.๓ สิ่งพิมพ์ สิ่งพิมพ์ของห้องสมุดเรือนจำ มีรายละเอียดดังปรากฏ ในตาราง ๕-๑๑

ตาราง ๕ จำนวนหนังสือที่มีอยู่ ค่าเฉลี่ยจำนวนหนังสือต่อผู้ต้องขัง ๑ คน และจำนวนหนังสือที่ได้รับหรือจัดหาเพิ่มเติม

เรือนจำ และ ทัณฑสถาน	จำนวนหนังสือที่มีอยู่ ประมาณ (เล่ม)	ค่าเฉลี่ยจำนวนหนังสือต่อผู้ต้องขัง ๑ คน**	ได้รับหรือจัดหาเพิ่มเติม ปีละประมาณ (เล่ม)
คลองเปรม	๕,๔๒๕	๑.๐๒	๒๐
พิเศษ กทม.	๒,๐๐๐*	๐.๕๓	๒๐
พิเศษมีน.	๒๐๐	๐.๓๑	๕๐
หนุ่มบางเขน	๑,๘๐๐	๑.๒๕	๒๐
บำบัด.บางเขน	๑,๓๐๐*	๐.๕๓	๑๕๐
หญิง	๑,๓๘๐*	๐.๕๕	๒
หนุ่มมีน.	๒,๑๐๐	๕.๕๘	๒๐
ค่าเฉลี่ย	๒,๐๖๕	๐.๕๒	๕๖

*มีทั้งหนังสือภาษาไทย และหนังสือภาษาต่างประเทศ

**รายละเอียดเกี่ยวกับจำนวนผู้ต้องขัง ปรากฏในตาราง ๖

จากตาราง ๘ แสดงว่า หอสมุดเรือนจำกลางคลองเปรมมีหนังสือมากที่สุด คือประมาณ ๕,๔๖๕ เล่ม ส่วนหอสมุดเรือนจำพิเศษมีนบุรีมีหนังสือน้อยที่สุด คือประมาณ ๒๐๐ เล่ม ค่าเฉลี่ยจำนวนหนังสือที่มีอยู่ทั้งหมดคือ ๒,๐๒๙ เล่ม ซึ่งเมื่อคิดเฉลี่ยต่อผู้ต้องขังแล้ว ได้เพียง ๐.๕๖ เล่มต่อผู้ต้องขัง ๑ คน สำหรับค่าเฉลี่ยจำนวนหนังสือที่ได้รับหรือจัดหาเพิ่มเติมในแต่ละปีคือ ๕๒ เล่ม

ตาราง ๑๐ จำนวนวารสารที่บอกรับ และที่ได้เปล่า

เรือนจำ และ ทัณฑสถาน	จำนวน ที่บอกรับ	เหตุผล ที่ไม่ได้บอกรับ	จำนวน ที่ได้เปล่า	รายชื่อวารสารที่ได้เปล่า
คลองเปรม	-		๓	พุทธรักษา วารสารข่าวต่าง วารสารองค์การเกษตรกรรม
พิเศษ กทม.	-	ขาดงบประมาณ	๓	พุทธรักษา พุทธจักร วารสาร- การศึกษานอกโรงเรียน
พิเศษมีน.	-	ในการบอกรับ	๖	พุทธรักษา สามมุข
หนุมบางเขน	-		๕	พุทธรักษา ชรรมจักนุ อีสราเอล วารสารการศึกษานอกโรงเรียน สารจากญี่ปุ่น
บำปค.บางเขน	-		-	ได้รับไม่สม่ำเสมอ
หญิง	๗		๗	พุทธรักษา
	(กุลสตรี ขวัญเรือน ทานตะวัน ลลนา สกุลไทย สตรีสาร อ.ส.ท.)			
หนุมมีน.	-	ขาดงบประมาณ ในการบอกรับ	๓	พุทธรักษา วารสารราชทัณฑ์ วารสารการศึกษานอกโรงเรียน

จากตาราง ๑๐ แสดงว่า มีห้องสมุดทัศนสถานหญิงเพียงแห่งเดียวที่บอกรับวารสาร รวม ๓ รายการ นอกนั้นไม่ได้บอกรับเพราะขาดงบประมาณในการบอกรับส่วนวารสารได้เป่านั้น ห้องสมุดเรือนจำทุกแห่งมักได้รับบ้าง แต่ไม่ค่อยสม่ำเสมอ

ตาราง ๑๑ จำนวนหนังสือพิมพ์ที่บอกรับ และที่ได้เป่า

เรือนจำ และ ทัศนสถาน	จำนวน ที่บอกรับ	เหตุผล ที่ไม่ได้บอกรับ	จำนวน ที่ได้เป่า	รายชื่อหนังสือพิมพ์ ที่ได้เป่า
คลองเปรม	-	} อาร ชัคคอระเบียบ ของกรม ราชทัณฑ์	-	-
พิเศษ กทม.	-		-	-
พิเศษมีน.	-		-	-
หนุ่มบางเขน	-		-	-
บัวปัด, บางเขน	-		-	-
หญิง หนุ่มมีน.	-		-	-

จากตาราง ๑๑ แสดงว่า ไม่มีห้องสมุดเรือนจำแห่งใดเลยที่บอกรับหนังสือพิมพ์ เหตุผลคือ อารชัคคอระเบียบของกรมราชทัณฑ์ และไม่เคยได้รับหนังสือพิมพ์ได้เป่าเลย

๑.๔ บุคลากร บุคลากรสำหรับห้องสมุดเรือนจำ มีรายละเอียดดังปรากฏในตาราง ๑๒-๑๓

ตาราง ๑๖ จำนวนและวุฒิการศึกษาของเจ้าหน้าที่ห้องสมุดเรือนจำ และ
จำนวนผู้ต้องขังช่วยงานห้องสมุดเรือนจำ

รายการ	คลอง เปรม	พิเศษ กทม.	พิเศษ มื่น.	หนุ่ม บางเขน	บ่าบัก. บางเขน	หญิง	ห้อง สมุด มื่น.	ค่าเฉลี่ย
<u>เจ้าหน้าที่</u>								
ปริญญาตรี		๑						
ป.กศ.สูงหรืออนุปริญญา			๑		๑	๑		
ป.กศ. หรือเทียบเท่า	๑			๑			๑	
อื่นๆ (ประโยคครูมูล)	๑							
รวม	๒	๑	๑	๑	๑	๑	๑	
ค่าเฉลี่ยจำนวนผู้ต้องขัง ต่อเจ้าหน้าที่ ๑ คน *	๒,๖๕๐	๓,๓๖๐	๖๘๒	๑,๓๕๕	๒,๖๘๕	๑,๓๕๗	๓๘๕	๑,๘๕๑
<u>ผู้ช่วย</u>								
จำนวนผู้ต้องขัง ที่ช่วยงานห้องสมุด	๒	๑	๑	-	๒	๓	๒	

* รายละเอียดเกี่ยวกับจำนวนผู้ต้องขัง ปรากฏในตาราง ๒

จากตาราง ๑๖ แสดงว่า ห้องสมุดเรือนจำส่วนมากมีเจ้าหน้าที่ห้องสมุด
แต่ละ ๑ คน ยกเว้นห้องสมุดเรือนจำกลางคลองเปรม มีเจ้าหน้าที่ห้องสมุด
๒ คน วุฒิการศึกษาของเจ้าหน้าที่ห้องสมุดส่วนมากได้แก่ ระดับ ป.กศ. หรือ
เทียบเท่า และ ป.กศ.สูงหรืออนุปริญญา สำหรับค่าเฉลี่ยจำนวนผู้ต้องขังต่อ
เจ้าหน้าที่ห้องสมุดเรือนจำคือ ๑,๘๕๑ คนต่อเจ้าหน้าที่ ๑ คน ส่วนผู้ต้องขัง
ช่วยงานห้องสมุดนั้น ห้องสมุดเรือนจำส่วนมากมีผู้ต้องขังช่วยงานห้องสมุด ๑-๓ คน
ยกเว้นห้องสมุดทัณฑสถานวัยหนุ่มบางเขน ไม่มีผู้ต้องขังช่วยงานห้องสมุดเลย

ตาราง ๑๓ ความต้องการของเจ้าหน้าที่ห้องสมุดเรือนจำ ที่จะเข้ารับการอบรม
วิชาการบรรณารักษศาสตร์

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
ต้องการ	๖	๘๕.๗๑
เฉย ๆ	—	—
ไม่จำเป็น (เคยเรียนวิชา การใช้ห้องสมุดมาแล้ว)	๑ (หญิง)	๑๔.๒๙
รวม	๗	๑๐๐

จากตาราง ๑๓ แสดงว่า เจ้าหน้าที่ห้องสมุดเรือนจำ ๖ แห่ง มีความ
ต้องการที่จะเข้ารับการอบรมวิชาการบรรณารักษศาสตร์ มีเจ้าหน้าที่ห้องสมุดเรือนจำ
เพียง ๑ แห่ง คือเจ้าหน้าที่ห้องสมุดทัณฑสถานหญิง เห็นว่าไม่จำเป็น เพราะเคย
เรียนวิชาการใช้ห้องสมุดมาแล้ว

๑.๕ งบประมาณ งบประมาณสำหรับห้องสมุดเรือนจำ มีรายละเอียด
ดังปรากฏในตาราง ๑๔

ตาราง ๑๔ งบประมาณสำหรับห้องสมุดเรือนจำ

เรือนจำ และ ทัณฑสถาน	ได้รับ	ไม่ได้รับ	เหตุผลที่ไม่ได้รับ
คลองเปรม	—	/	กรมราชทัณฑ์เป็นผู้ จัดดำเนินการเอง
พิเศษ กทม.	—	/	
พิเศษมีน.	—	/	
หนุ่มบางเขน	—	/	
บ่าบัก.บางเขน	—	/	
หญิง	—	/	
หนุ่มมีน.	—	/	

จากตาราง ๑๘ แสดงว่า ห้องสมุดเรือนจำทุกแห่งไม่ได้รับงบประมาณสำหรับห้องสมุดโดยเฉพาะเลย เหตุผลเพราะกรมราชทัณฑ์เป็นผู้จัดดำเนินการเอง

๑.๖ การดำเนินงาน การดำเนินงานห้องสมุดเรือนจำ มีรายละเอียดดังปรากฏในตาราง ๑๕-๑๗

ตาราง ๑๕ สถานภาพของห้องสมุดเรือนจำ

เรือนจำ และ ทัณฑสถาน	เป็นหน่วยงานแยกหนึ่ง ของฝ่ายการศึกษาอบรม	เป็นหน่วยงานอิสระ	อื่นๆ (เป็นส่วนหนึ่งของงานด้าน การศึกษาของโรงเรียนผู้ใหญ่)*
คลองเปรม	-	-	/
พิเศษ กทม.	-	-	/
พิเศษ มีน.	-	-	/
หนุ่มบางเขน	-	-	/
บัวปัด.บางเขน	-	-	/
หญิง	-	-	/
หนุ่มมีน.	-	-	/

*โรงเรียนผู้ใหญ่ เป็นหน่วยงานแยกหนึ่งของฝ่ายการศึกษาอบรม

จากตาราง ๑๕ แสดงว่า ห้องสมุดเรือนจำทุกแห่งมีสถานภาพเป็นส่วนหนึ่งของงานด้านการศึกษาของโรงเรียนผู้ใหญ่ ซึ่งก็เป็นหน่วยงานแยกหนึ่งของฝ่ายการศึกษาอบรม

ตาราง ๑๖ ความช่วยเหลือและการสนับสนุนจากหน่วยงานหรือบุคคลภายนอก

หน่วยงาน หรือ บุคคลภายนอก	จำนวนเงินจำและทัศนสถานที่ได้รับ ความช่วยเหลือและการสนับสนุน				
	การเงิน	หนังสือและ สิ่งพิมพ์	ยืมหนังสือ หมุนเวียน	ให้การ อบรม	ให้คำ แนะนำ
สมาคมห้องสมุด หอสมุดแห่งชาติ ห้องสมุดประชาชนในท้องถิ่น กรมการศึกษานอกโรงเรียน		๒ (ยกเว้นหญิง)			๒ (คลองเปรม, บ้านโคกบางเขน)
มูลนิธิหรือสมาคมอื่น ๆ	๑ (หญิง)	๑			
สำนักพิมพ์ต่าง ๆ		๑ (พิเศษ กทม.)			
อาสาสมัคร นิสิตนักศึกษาฝึกงาน ประชาชนทั่วไป อื่น ๆ (ธนาคาร)		๑ ๑ (พิเศษ กทม.)			

จากตาราง ๑๖ แสดงว่า ความช่วยเหลือและการสนับสนุนที่ห้องสมุด
เรือนจำส่วนมากได้รับคือ การบริจาคหนังสือและสิ่งพิมพ์จากมูลนิธิหรือสมาคมอื่น ๆ
ประชาชนทั่วไป และกรมการศึกษานอกโรงเรียนตามลำดับ ส่วนความช่วยเหลือ
และการสนับสนุนอื่น ๆ ห้องสมุดเรือนจำได้รับน้อยมาก หรือไม่ได้รับเลย

ตาราง ๑๗ ปัญหาสำคัญในการดำเนินงานห้องสมุดเรือนจำ (กำหนดให้ตอบ ๓ อันดับ)

รายการ	ค่าเฉลี่ยความสำคัญ*
ผู้บริหารไม่เห็นความสำคัญ และไม่คอยเอาใจใส่	๑.๐๐
ขาดงบประมาณในการดำเนินงาน	๒.๘๓
ปัญหาทางค่านิยม และการควบคุมป้องกัน	๑.๕๐
ขาดการช่วยเหลือและการสนับสนุนจากหน่วยงาน และบุคคลภายนอก	๒.๑๗
อื่น ๆ (สถานที่ที่มีจำกัด ไม่เพียงพอ)	๑.๐๐

* ปัญหาสำคัญอันดับ ๑ กำหนดให้มีความสำคัญเท่ากับ ๓
 ปัญหาสำคัญอันดับ ๒ กำหนดให้มีความสำคัญเท่ากับ ๒
 ปัญหาสำคัญอันดับ ๓ กำหนดให้มีความสำคัญเท่ากับ ๑

จากตาราง ๑๗ แสดงว่า ปัญหาสำคัญที่สุดในการดำเนินงานห้องสมุดเรือนจำคือ ขาดงบประมาณในการดำเนินงาน ค่าเฉลี่ยความสำคัญ ๒.๘๓ รองลงมาคือ ขาดการช่วยเหลือและการสนับสนุนจากหน่วยงานและบุคคลภายนอก ค่าเฉลี่ยความสำคัญ ๒.๑๗ และปัญหาทางค่านิยมและการควบคุมป้องกัน ค่าเฉลี่ยความสำคัญ ๑.๕๐

๑.๗ การให้บริการ การให้บริการของห้องสมุดเรือนจำ มีรายละเอียดดังปรากฏในตาราง ๑๘-๒๒

ตาราง ๑๘ การจัดหมวดหมู่หนังสือของห้องสมุดเรือนจำ

เรือนจำ และ ทัณฑสถาน	จัด			ไม่ได้จัด
	ทัศนียม ของคิวอิ	หอสมุดรัฐสภา อเมริกัน	ความที่เจ้าหน้าที่ เห็นสมควร	
คลองเปรม			/	
พิเศษ กทม.			/	
พิเศษมีน.			/	
หนุ่มบางเขน			/	
บัวปัด. บางเขน			/	
หญิง			/	
หนุ่มมีน.			/	

จากตาราง ๑๘ แสดงว่า ห้องสมุดเรือนจำทุกแห่ง จัดหมวดหมู่หนังสือไว้ตามที่เจ้าหน้าที่เห็นสมควร

ตาราง ๑๙ การจัดทำปกรายการของห้องสมุดเรือนจำ

เรือนจำ และ ทัณฑสถาน	จัดทำ	ไม่ได้จัดทำ	เหตุผลที่ไม่ได้จัดทำ
คลองเปรม		/	หนังสือมีน้อย และอยู่ในสภาพที่ไม่เหมาะสม ไม่จำเป็นต้องจัดทำ หนังสือมีน้อย และอยู่ในสภาพที่ไม่เหมาะสม
พิเศษ กทม.		/	
พิเศษมีน.		/	
หนุ่มบางเขน		/	
บัวปัด. บางเขน		/	
หญิง		/	
หนุ่มมีน.		/	

จากตาราง ๑๕ แสดงว่า ห้องสมุดเรือนจำทุกแห่งไม่ได้จัดทำ
 บัตรรายการ เหตุผลเพราะ หนังสือมีน้อยและอยู่ในสภาพที่ไม่เหมาะสม ยกเว้น
 ห้องสมุดที่ศาลาแดง เห็นว่าไม่จำเป็นต้องจัดทำ

ตาราง ๒๐ การให้บริการของห้องสมุดเรือนจำ

รายการ	คลอง เปรม	พิเศษ กทม.	พิเศษ มีน.	หนุ่ม บางเขน	บัวปึก. บางเขน	หญิง	หนุ่ม มีน.	รวม การเข้า
จัดเก็บหนังสือไว้แบบ (ชั้นเปิด-ชั้นปิด)	เปิด +ปิด	เปิด +ปิด	ปิด	เปิด	ปิด	เปิด +ปิด	เปิด +ปิด	
เปิดบริการ สัปดาห์ละ (วัน)	๕	๕	๕	๕	๕	๓	๕	๕.๒๕
เปิดบริการ วันละ (ชั่วโมง)	๖	๓	๒	๖	๖	๒-๑*	๖	๕- ๒
ให้ยืมได้ครั้งละ (เล่ม)	๑	๑	๑	๓	๑	-**	๒	๑.๒๕
ส่งคืนภายใน (วัน)	๑	๓	๑	๓	๓	-	๓	๓.๑๕
ผู้เข้าใช้ห้องสมุด เฉลี่ยเดือนละ (คน)	๓,๑๑๐	๓๐๐	๓๐๐	๕๐๐	๕๐	๑,๕๐๐	๓๕๐	๕๓๑
หนังสือที่มีผู้ยืมไปอ่าน เฉลี่ยเดือนละ (เล่ม)	๑,๕๐๐	๑๕๐	๓๐๐	๑,๐๐๐	๒๐	-	๔๕๐	๔๕๕

*จันทร์-ศุกร์ ๑๖.๐๐-๑๓.๐๐ น. และ ๑๕.๐๐-๑๖.๓๐ น.

เสาร์-อาทิตย์ เต็มวัน วันละประมาณ ๖ ชั่วโมง

**ไม่เปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังยืมหนังสือออกไปอ่านนอกห้องสมุด
 เหตุผลเพราะมีปัญหาในเรื่องการสูญหายหรือถูกทำลาย

จากตาราง ๒๐ แสดงว่า ห้องสมุดเรือนจำส่วนมากจัดเก็บหนังสือไว้ทั้งแบบชั้นเปิดและชั้นปิด ยกเว้นห้องสมุดเรือนจำพิเศษมีนบุรี และห้องสมุดทัณฑสถานบำบัดพิเศษบาง เช่น ซึ่งจัดไว้แบบชั้นปิด และห้องสมุดทัณฑสถานวิญญูมบาง เช่น ซึ่งจัดไว้แบบชั้นเปิด

ห้องสมุดเรือนจำส่วนมากเปิดบริการสัปดาห์ละ ๕ วัน ยกเว้นห้องสมุดทัณฑสถานหญิง เปิดบริการสัปดาห์ละ ๗ วัน ค่าเฉลี่ยรวมคือสัปดาห์ละ ๕.๒๘ วัน ส่วนจำนวนชั่วโมงที่เปิดบริการในแต่ละวันนั้น มีตั้งแต่อย่างน้อยที่สุด ๒ ชั่วโมง จนถึงมากที่สุด ๒ ชั่วโมง ค่าเฉลี่ยรวมคือวันละ ๔ $\frac{1}{2}$ ชั่วโมง

ห้องสมุดเรือนจำส่วนมากเปิดให้ยืมหนังสือได้ ยกเว้นห้องสมุดทัณฑสถานหญิง ค่าเฉลี่ยจำนวนหนังสือที่ให้อืมคือ ๑.๒๕ เล่ม และค่าเฉลี่ยกำหนดส่งคืนคือ ๓.๑๔ วัน

สำหรับค่าเฉลี่ยจำนวนผู้ใช้ห้องสมุดนั้น เดือนละประมาณ ๘๗๑ คน และค่าเฉลี่ยจำนวนหนังสือที่มีผู้ยืมไปอ่าน เดือนละประมาณ ๔๘๘ เล่ม

ตาราง ๒๑ ประเภทของหนังสือที่มีสถิติการยืมมากที่สุด

เรือนจำ และ ทัณฑสถาน	สารคดี วิชาการทั่วไป	วิชาชีพ ต่าง ๆ	ศาสนา ศีลธรรม จรรยา	บันเทิง
คลองเปรม				/
พิเศษ กทม.				/
พิเศษมีน.			/	
ญูมบาง เช่น	/			
บำบัด. บาง เช่น	/			
หญิง				*
ญูมมีน.				/

*ไม่เปิดให้อืม แต่ประเภทของหนังสือที่นิยมอ่านกันมากคือ บันเทิง

จากตาราง ๒๑ แสดงว่า ประเภทของหนังสือที่มีสถิติการยืมมากที่สุด สำหรับห้องสมุดเรือนจำกลางคลองเปรม ห้องสมุดเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร และห้องสมุดทัณฑสถานวัยหนุ่มมีนบุรี ได้แก่ ประเภทบันเทิง ส่วนห้องสมุดทัณฑสถานวัยหนุ่มบางเขน และห้องสมุดทัณฑสถานบำบัดพิเศษบางเขน ได้แก่ ประเภทสารคดีวิชาการทั่วไป และห้องสมุดเรือนจำพิเศษมีนบุรี ได้แก่ ประเภทศาสนา ศิลกรรม จรรยา

ตาราง ๒๒ บริการพิเศษ หรือกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของห้องสมุดเรือนจำ

รายการ	บ่อย ๆ	นาน ๆ ครั้ง	ไม่เคยเลย
แนะนำการใช้ห้องสมุด		๓	
แนะนำการอ่านเป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม		๒	๑ (พิเศษมีน.)
แนะนำหนังสือใหม่		๒	๑ (พิเศษ กทม.)
จัดนิทรรศการ			๓
จัดหนังสือหมุนเวียนระหว่างห้องสมุด			๓

จากตาราง ๒๒ แสดงว่า ห้องสมุดเรือนจำส่วนมาก มีการแนะนำการใช้ห้องสมุด แนะนำการอ่านเป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม และแนะนำหนังสือใหม่ ในระดับนาน ๆ ครั้ง ยกเว้นห้องสมุดเรือนจำพิเศษมีนบุรี ไม่เคยจัดแนะนำการอ่านเป็นรายบุคคลและรายกลุ่มเลย และห้องสมุดเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร ไม่เคยจัดแนะนำหนังสือใหม่เลย ส่วนการจัดนิทรรศการ และการจัดหนังสือหมุนเวียนระหว่างห้องสมุดนั้น ห้องสมุดเรือนจำทุกแห่ง ไม่เคยจัดทำเลย

ตอนที่ ๒ ความคาดหวังของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ ความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของห้องสมุดเรือนจำ ความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของห้องสมุดเรือนจำ มีรายละเอียดดังปรากฏในตาราง ๒๒-๒๕

ตาราง ๒๓ ความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของห้องสมุดเรือนจำ จำแนกตามเพศ

รายการ	ความเฉลี่ย		
	ชาย	หญิง	รวม
๑. ห้องสมุดที่ดีจะมีส่วนในการส่งเสริมการศึกษาและการเข้าถึงแหล่งความรู้อื่น ๆ ของผู้ต้องขังเพียงใด	๓.๘๗	๔.๐๗	๓.๙๐
๒. ห้องสมุดที่ดีจะมีส่วนในการส่งเสริมการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังเพียงใด	๓.๕๕	๓.๘๖	๓.๖๑
๓. ห้องสมุดที่ดีจะมีส่วนในการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในทางศีลธรรมของผู้ต้องขังเพียงใด	๓.๗๑	๓.๙๓	๓.๗๔
๔. ห้องสมุดที่ดีจะมีส่วนในการส่งเสริมผู้ต้องขังให้มีนิสัยรักการอ่าน และรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ได้เพียงใด	๔.๐๕	๔.๑๔	๔.๐๗
๕. ห้องสมุดที่ดีจะมีส่วนช่วยส่งเสริมสุขภาพจิตของผู้ต้องขังให้ดีขึ้นเพียงใด	๓.๘๕	๔.๐๐	๓.๘๗
๖. ห้องสมุดที่ดีจะมีส่วนในการส่งเสริมให้ผู้ต้องขังมีสติปัญญาความรู้ มีวิจารณ์ญาณและความคิดอ่านที่กว้างขวางขึ้นเพียงใด	๔.๐๒	๓.๙๓	๔.๐๑
๗. ห้องสมุดที่ดีจะมีส่วนในการส่งเสริมให้ผู้ต้องขังเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในทางทำมาหากินได้เพียงใด	๓.๑๗	๓.๖๔	๓.๒๔

ตาราง ๒๓ (ต่อ)

รายการ	ค่าเฉลี่ย		
	ชาย	หญิง	รวม
๘. หอสมุดที่ดีจะมีส่วนในการส่งเสริมให้ผู้ที่ต้องขังได้ เข้าใจปัญหาของตนเอง และมีโอกาสแก้ไข ปรับปรุงความประพฤติ เพื่อจะได้กลับตนเป็น พลเมืองดีได้เพียงใด	๓.๕๓	๓.๗๕	๓.๕๘
๙. หอสมุดที่ดีจะมีส่วนในการส่งเสริมให้ผู้ที่ ได้รับความเพลิดเพลิน และผ่อนคลายความ เคร่งเครียดลดทอนความกังวลใจได้เพียงใด	๔.๖๖	๔.๕๓	๔.๖๕
๑๐. หอสมุดที่ดีจะมีส่วนในการส่งเสริมให้ผู้ที่ต้องขัง ได้ทราบข่าวคราวเหตุการณ์บ้านเมืองในทางที่ จะเป็นประโยชน์ เพื่อการปรับตัวได้เข้ากับ สภาพสังคมได้เมื่อเวลาที่พ้นโทษออกไปเพียงใด	๓.๗๓	๔.๐๐	๓.๗๖

จากตาราง ๒๓ แสดงว่า เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเห็นความสำคัญของ
หอสมุดเรือนจำ มีความสำคัญในระดับมาก ๘ รายการ และในระดับปานกลาง
๖ รายการ รายการที่มีความสำคัญสูงสุดคือ รายการในข้อ ๙ หอสมุดที่ดี
จะมีส่วนในการส่งเสริมให้ผู้ที่ต้องขังได้รับความเพลิดเพลิน และผ่อนคลายความ
เคร่งเครียดลดทอนความกังวลใจ ค่าความสำคัญ ๔.๖๕ เมื่อจำแนกตามเพศแล้ว
จะเห็นได้ว่าความคิดเห็นระหว่างชายกับหญิงไม่แตกต่างกันมากนัก ยกเว้นรายการ
ในข้อ ๙ และข้อ ๘ ซึ่งมีความแตกต่างกันอยู่บ้าง ในระดับปานกลางและระดับมาก

ตาราง ๒๔ ความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของห้องสมุดเรือนจำ จำแนกตามอายุ

รายการ	ค่าเฉลี่ย			
	๑๘-๒๕	๒๕-๓๕	๓๕ ขึ้นไป	รวม
๑. ห้องสมุดที่ดีจะมีส่วนในการส่งเสริมการศึกษาและการเข้าถึงแหล่งความรู้อื่น ๆ ของผู้ต้องขังเพียงใด	๔.๒๕	๓.๗๖	๓.๕๕	๓.๕๐
๒. ห้องสมุดที่ดีจะมีส่วนในการส่งเสริมการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังเพียงใด	๓.๗๕	๓.๓๘	๓.๘๕	๓.๖๑
๓. ห้องสมุดที่ดีจะมีส่วนในการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในทางศีลธรรมของผู้ต้องขังเพียงใด	๓.๕๘	๓.๕๐	๔.๐๕	๓.๗๑
๔. ห้องสมุดที่ดีจะมีส่วนในการส่งเสริมผู้ต้องขังให้มีนิสัยรักการอ่าน และรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ได้เพียงใด	๔.๐๐	๓.๕๒	๔.๒๕	๔.๐๗
๕. ห้องสมุดที่ดีจะมีส่วนช่วยส่งเสริมสุขภาพจิตของผู้ต้องขังให้ดีขึ้นเพียงใด	๓.๕๒	๓.๗๒	๔.๐๒	๓.๘๗
๖. ห้องสมุดที่ดีจะมีส่วนในการส่งเสริมให้ผู้ต้องขังมีสติปัญญาความรู้ มีวิจารณญาณและความคิดอ่านที่กว้างขวางขึ้นเพียงใด	๓.๘๓	๓.๕๔	๔.๐๘	๔.๐๑
๗. ห้องสมุดที่ดีจะมีส่วนในการส่งเสริมให้ผู้ต้องขังเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในทางทวามาหากินได้เพียงใด	๓.๐๐	๓.๐๐	๓.๕๗	๓.๒๔

ตาราง ๒๘ (ต่อ)

รายการ	ค่าเฉลี่ย			
	๑๘-๒๕	๒๕-๓๕	๓๕ ขึ้นไป	รวม
๘. หองสมุคที่ทีจะมีส่วนในการส่งเสริมให้ ผู้ทองซงได้เข้าใจปัญหาของตนเอง และมีโอกาสแก้ไขปรับปรุงความประพฤติ เพื่อจะได้กลับตนเป็นพลเมืองดีได้เพียงใด	๓.๕๘	๓.๒๒	๓.๓๐	๓.๔๘
๙. หองสมุคที่ทีจะมีส่วนในการส่งเสริมให้ ผู้ทองซงได้รับความเพิกพอลน และ นอนคลายความเคร่งเครียดคกสัคคลุ่ม กังวลใจได้เพียงใด	๔.๔๒	๔.๑๘	๔.๓๒	๔.๒๘
๑๐. หองสมุคที่ทีจะมีส่วนในการส่งเสริมให้ ผู้ทองซงได้ทราบข่าวคราวเหตุการณ บ้านเมืองในทางทีจะเป็นประโยชน์ เพื่อ การปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมได้ เมื่อ เวลาทีพ้นโทษออกไปเพียงใด	๓.๘๒	๓.๒๘	๓.๘๒	๓.๓๒

จากตาราง ๒๘ แสดงว่า เมื่อจำแนกตามอายุแล้ว จะเห็นได้ว่า
เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นไม่ต่างกันมากนัก ยกเว้น
รายการในข้อ ๒ ข้อ ๙ และข้อ ๘ ึ่งมีความแตกต่างกันอยู่บ้างในระดับ
ปานกลางและระดับมาก

ตาราง ๒๕ ความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของห้องสมุดเรือนจำ จำแนกตาม
วุฒิการศึกษา

รายการ	ค่าเฉลี่ย				
	คน	ปลาย	อนุ	ตรี	รวม
๑. ห้องสมุดที่ดีจะมีส่วนในการส่งเสริมการศึกษาและการเข้าถึงแหล่งความรู้อื่น ๆ ของผู้ต้องขังเพียงใด	๓.๕๔	๓.๘๖	๓.๗๐	๔.๒๐	๓.๕๐
๒. ห้องสมุดที่ดีจะมีส่วนในการส่งเสริมการศึกษาของผู้ต้องขังเพียงใด	๓.๖๕	๓.๕๕	๓.๕๖	๓.๘๕	๓.๖๑
๓. ห้องสมุดที่ดีจะมีส่วนในการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในทางศีลธรรมของผู้ต้องขังเพียงใด	๔.๐๐	๓.๖๔	๓.๖๓	๓.๘๕	๓.๗๔
๔. ห้องสมุดที่ดีจะมีส่วนในการส่งเสริมผู้ต้องขังให้มีนิสัยรักการอ่าน และรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ได้เพียงใด	๔.๖๔	๔.๐๗	๓.๕๖	๔.๐๐	๔.๐๗
๕. ห้องสมุดที่ดีจะมีส่วนช่วยส่งเสริมสุขภาพจิตของผู้ต้องขังให้ดีขึ้นเพียงใด	๔.๑๖	๓.๘๓	๓.๗๐	๓.๕๕	๓.๘๗
๖. ห้องสมุดที่ดีจะมีส่วนในการส่งเสริมให้ผู้ต้องขังมีสติปัญญาคำความรู้ มีวิจารณญาณ และความคิดอ่านที่กว้างขวางขึ้นเพียงใด	๔.๑๘	๔.๑๐	๓.๘๑	๓.๕๕	๔.๐๑
๗. ห้องสมุดที่ดีจะมีส่วนในการส่งเสริมให้ผู้ต้องขังมีความรู้ความสามารถในทางทํามาหากินได้เพียงใด	๓.๖๔	๓.๑๖	๓.๖๖	๓.๔๐	๓.๖๔

ตาราง ๒๕ (ต่อ)

รายการ	ค่าเฉลี่ย				
	ต้น	ปลาย	อนุ	ตรี	รวม
๔. ห้องสมุดที่ที่จะมีส่วนในการส่งเสริมให้ ผู้ต้องขังได้เข้าใจปัญหาของตนเอง และ มีโอกาสแก้ไขปรับปรุงความประพฤติ เพื่อจะได้กลับคนเป็นพลเมืองดีได้ เพียงใด	๓.๗๖	๓.๕๕	๓.๒๖	๓.๕๐	๓.๕๘
๕. ห้องสมุดที่ที่จะมีส่วนในการส่งเสริมให้ ผู้ต้องขังได้รับความเพลิดเพลินและ ผ่อนคลายความเคร่งเครียดคลั่งคลุ้ม กังวลใจได้เพียงใด	๔.๖๕*	๔.๓๖	๔.๑๑	๔.๐๕	๔.๒๘
๑๐. ห้องสมุดที่ที่จะมีส่วนในการส่งเสริมให้ ผู้ต้องขังได้ทราบข่าวคราว เหตุการณ์ บ้านเมืองในทางที่จะเป็นประโยชน์เพื่อ การปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมได้ เมื่อเวลาที่พ้นโทษออกไปเพียงใด	๓.๖๕	๓.๘๑	๓.๖๗	๓.๕๐	๓.๗๖

*ค่าความสำคัญระดับมากที่สุด

จากตาราง ๒๕ แสดงว่า เมื่อจำแนกตามวุฒิการศึกษาแล้ว จะเห็นได้ว่า
เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องที่มีวุฒิการศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นไม่ต่างกันมากนัก
ยกเว้นรายการในข้อ ๔ และข้อ ๕ ซึ่งในข้อ ๔ มีความแตกต่างกันอยู่บ้าง
ในระดับปานกลางและระดับมาก ส่วนในข้อ ๕ มีความแตกต่างกันอยู่บ้าง
ในระดับมากและมากที่สุด

๒.๒ ความคาดหวัง เกี่ยวกับสภาพห้องสมุดเรือนจำที่ควรจะเป็น

๒.๒.๑ การจัดบริการห้องสมุดสำหรับผู้ต้องขัง เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง
มีความคาดหวัง เกี่ยวกับการจัดบริการห้องสมุดสำหรับผู้ต้องขัง มีรายละเอียด
ดังปรากฏในตาราง ๒๖-๒๗

ตาราง ๒๖ ความคาดหวัง เกี่ยวกับการจัดบริการห้องสมุดสำหรับผู้ต้องขัง

รายการ	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ
ควร	๕๐	๑๓	๖๓	๕๗.๑๗
ไม่ควร	๒	๑	๓	๒.๘๓
รวม	๕๒	๑๔	๖๖	๑๐๐

จากตาราง ๒๖ แสดงว่า เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องส่วนมาก ๖๓ คน
(ร้อยละ ๕๗.๑๗) เห็นว่าควรจัดบริการห้องสมุดสำหรับผู้ต้องขัง อีก ๓ คน
(ร้อยละ ๒.๘๓) เห็นว่าไม่ควร

ตาราง ๒๗ เหตุผลของผู้ที่เห็นว่าไม่ควรจัดบริการห้องสมุดสำหรับผู้ต้องขัง

รายการ	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ
เป็นการเพิ่มภาระให้แก่ทางเรือนจำและทัณฑสถาน โดยไม่จำเป็น	-	-	-	-
อาจก่อให้เกิดปัญหาในด้านวินัยและการควบคุมป้องกัน	๒	๑	๓	๑๐๐
ผู้กระทำผิดไม่ควรได้รับสิทธิมากนัก	-	-	-	-
รวม	๒	๑	๓	๑๐๐

จากตาราง ๒๗ แสดงว่า ผู้ที่เห็นว่าไม่ควรจัดบริการห้องสมุดสำหรับผู้ด้อยวัย รวม ๓ รายนั้น มีเหตุผลตรงกันทั้งหมดคือ อาจก่อให้เกิดปัญหาในด้านวินัยและการควบคุมป้องกัน

๒.๒.๒ อาคารสถานที่ อาคารสถานที่ของห้องสมุดเรือนจำที่ควรจะเป็น มีรายละเอียดดังปรากฏในตาราง ๒๘-๒๙

ตาราง ๒๘ ลักษณะของห้องสมุดเรือนจำที่ควรจะเป็น

รายการ	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ
เป็นอาคารโดยเฉพาะ	๓๘	๓	๓๗	๓๕.๘๒
เป็นห้องเฉพาะในอาคาร อยู่ร่วมกับห้องอื่นในอาคาร	๔๘	๘	๕๗	๕๕.๓๘
เป็นเพียงมุมหนึ่งของห้อง อื่น ๆ (ไม่ออกความเห็น)	๒	๐	๒	๒.๐๐
รวม	๘๘	๑๑	๙๙	๑๐๐

จากตาราง ๒๘ แสดงว่า เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของส่วนมาก ๕๗ คน (ร้อยละ ๕๕.๓๘) เห็นว่าห้องสมุดเรือนจำควรจะมีลักษณะเป็นห้องเฉพาะในอาคาร รองลงมา ๓๗ คน (ร้อยละ ๓๕.๘๒) เห็นว่าควรเป็นอาคารโดยเฉพาะ

ตาราง ๒๘ บริเวณเนื้อที่รวมของห้องสมุดเรือนจำที่ควรจะเป็น

บริเวณเนื้อที่รวม (ตารางเมตร)	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ
๑๐๐	๔๓	๔	๔๗	๔๕.๖๓
๒๐๐	๒๗	๕	๓๒	๓๑.๐๗
๓๐๐	๑๑	๑	๑๒	๑๑.๖๕
อื่น ๆ ๔๐๐	๒	—	๒	๑.๙๘
๕๐๐	๑	—	๑	๐.๙๗
ไม่ออกความเห็น	๖	๓	๙	๘.๗๘
รวม	๙๐	๑๓	๑๐๓	๑๐๐

จากตาราง ๒๘ แสดงว่า เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของส่วนมาก ๔๗ คน (ร้อยละ ๔๕.๖๓) เห็นว่าห้องสมุดเรือนจำควรจะมีบริเวณเนื้อที่รวม ๑๐๐ ตารางเมตร รองลงมา ๓๒ คน (ร้อยละ ๓๑.๐๗) เห็นว่าควรเป็น ๒๐๐ ตารางเมตร

๒.๖.๓ ครุภัณฑ์ ครุภัณฑ์ของห้องสมุดเรือนจำที่ควรจะเป็น มีรายละเอียดดังปรากฏในตาราง ๓๐-๓๑

ตาราง ๓๐ จำนวนที่นั่งอ่านสำหรับห้องสมุดเรือนจำที่ควรจะเป็น เมื่อเทียบตาม
อัตราส่วนจำนวนผู้ต้องขัง ๑๐๐ คน

จำนวนที่นั่งอ่าน	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ
ร้อยละ ๒	๕	๖	๑๑	๑๐.๖๘
ร้อยละ ๓	๑๕	๘	๒๓	๒๒.๓๓
ร้อยละ ๔	๔๒	๒	๔๔	๔๐.๓๖
อื่น ๆ ร้อยละ ๕	๕	—	๕	๔.๘๕
ร้อยละ ๘	๑	—	๑	๐.๙๓
ร้อยละ ๑๐	๕	๑	๖	๕.๘๓
ร้อยละ ๒๕	—	๑	๑	๐.๙๓
ไม่ออกความเห็น	๕	๓	๘	๗.๖๕
รวม	๕๐	๑๓	๖๓	๖๐

จากตาราง ๓๐ แสดงว่า เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องส่วนมาก ๔๔ คน (ร้อยละ ๔๐.๓๖) เห็นว่าห้องสมุดเรือนจำควรมีจำนวนที่นั่งอ่าน เทียบตามอัตราส่วนจำนวนผู้ต้องขัง ร้อยละ ๔ ที่นั่ง รองลงมา ๒๓ คน (ร้อยละ ๒๒.๓๓) เห็นว่าควรมีร้อยละ ๓ ที่นั่ง

ตาราง ๓๑ จำนวนที่นิ่งอ่านอย่างน้อยที่สุดที่ควรจะมี สำหรับห้องสมุดเรือนจำ

จำนวนที่นิ่งอ่าน(ที่นิ่ง)	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ
๒๐	๒๔	๓	๓๑	๓๐.๑๐
๔๐	๒๕	๔	๓๓	๓๒.๐๔
๖๐	๒๗	๓	๓๐	๒๙.๑๓
อื่น ๆ ๘๐	๑	-	๑	๐.๙๗
๑๐๐	-	๑	๑	๐.๙๗
ไม่ออกความเห็น	๕	๒	๗	๖.๘๐
รวม	๘๐	๑๓	๑๐๓	๑๐๐

จากตาราง ๓๑ แสดงว่า เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของส่วนมาก ๓๓ คน (ร้อยละ ๓๒.๐๔) เห็นว่าห้องสมุดเรือนจำควรมีจำนวนที่นิ่งอ่านอย่างน้อยที่สุด ๔๐ ที่นิ่ง รองลงมา ๓๑ คน (ร้อยละ ๓๐.๑๐) เห็นว่าควรมีอย่างน้อยที่สุด ๒๐ ที่นิ่ง

๒.๒.๔ สิ่งพิมพ์ สิ่งพิมพ์สำหรับห้องสมุดเรือนจำที่ควรจะเป็น มีรายละเอียดดังปรากฏในตาราง ๓๒-๔๑

ตาราง ๓๒ จำนวนหนังสือที่ควรจะมี สำหรับห้องสมุดเรือนจำ คิดเฉลี่ยตาม
รายหัวของผู้ต้องขัง ๑ คน

จำนวนหนังสือ คิดเฉลี่ย ตามรายหัว (เล่ม)	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ
๓	๕๐	๖	๕๖	๕๔.๓๗
๔	๑๑	๒	๑๓	๑๒.๖๖
๕	๒๐	๔	๒๔	๒๓.๓๐
อื่น ๆ	๑	๑	๑	๐.๙๗
๒	๒	๑	๓	๒.๙๔
๖	๑	๑	๒	๑.๙๗
๗	๑	๑	๒	๐.๙๗
๑๐	๑	๑	๒	๐.๙๗
ไม่ออกความเห็น	๔	๑	๕	๓.๔๘
รวม	๙๐	๑๓	๑๐๓	๑๐๐

จากตาราง ๓๒ แสดงว่า เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของส่วนมาก ๕๖ คน
(ร้อยละ ๕๔.๓๗) เห็นว่าห้องสมุดเรือนจำควรมีจำนวนหนังสือคิดเฉลี่ยตาม
รายหัว ๓ เล่มต่อผู้ต้องขัง ๑ คน รองลงมา ๒๔ คน (ร้อยละ ๒๓.๓๐)
เห็นว่าควรเป็น ๕ เล่มต่อผู้ต้องขัง ๑ คน

ตาราง ๓๓ จำนวนหนังสืออย่างน้อยที่สุดที่ควรมี สำหรับห้องสมุดเรือนจำ

จำนวนหนังสือ อย่างน้อยที่สุด (เล่ม)	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ
๑,๕๐๐	๓๐	๔	๓๔	๓๖.๘๔
๒,๐๐๐	๓๔	๓	๓๗	๓๕.๕๒
๒,๕๐๐	๑๖	๒	๑๘	๑๗.๕๘
อื่น ๆ ๕๐๐	๑	-	๑	๐.๙๗
๔,๐๐๐	๑	-	๑	๐.๙๗
๕,๐๐๐	๑	-	๑	๐.๙๗
ไม่ออกความเห็น	๗	-	๗	๖.๘๐
รวม	๕๐	๑๓	๖๓	๖๐.๐

จากตาราง ๓๓ แสดงว่า เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของส่วนมาก ๓๔ คน (ร้อยละ ๓๖.๘๔) เห็นว่าห้องสมุดเรือนจำควรมีจำนวนหนังสืออย่างน้อยที่สุด ๑,๕๐๐ เล่ม รองลงมา ๓๗ คน (ร้อยละ ๓๕.๕๒) เห็นว่าควรมีอย่างน้อยที่สุด ๒,๐๐๐ เล่ม

ตาราง ๓๔ จำนวนหนังสือที่ควรจัดหาเพิ่มเติมในแต่ละปี สำหรับห้องสมุดเรือนจำ
คิดเฉลี่ยตามอัตราส่วนจำนวนหนังสือที่มีอยู่

จำนวนหนังสือ คิดเป็น ร้อยละของจำนวนที่มีอยู่	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ
ร้อยละ ๖	๓๓	๓	๓๖	๓๘.๕๕
ร้อยละ ๘	๑๔	๔	๑๘	๑๙.๕๘
ร้อยละ ๑๐	๓๖	๒	๓๘	๓๖.๘๘
อื่น ๆ ร้อยละ ๒๐	๑	-	๑	๐.๕๓
ไม่ออกความเห็น	๖	๔	๑๐	๕.๓๑
รวม	๘๐	๑๓	๙๓	๑๐๐

จากตาราง ๓๔ แสดงว่า เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องส่วนมาก ๓๘ คน (ร้อยละ ๓๖.๘๘) เห็นว่าจำนวนหนังสือที่ควรจัดหาเพิ่มเติมในแต่ละปี คิดเฉลี่ยตามอัตราส่วนจำนวนหนังสือที่มีอยู่ ควรเป็นร้อยละ ๑๐ รองลงมา ๓๖ คน (ร้อยละ ๓๘.๕๕) เห็นว่าควรเป็นร้อยละ ๖

ตาราง ๓๕ ค่าเฉลี่ยร้อยละของหนังสือแต่ละประเภทที่ควรจะเป็น สำหรับ
ห้องสมุดเรือนจำ

รายการ	ค่าเฉลี่ย		
	ชาย	หญิง	รวม
สารคดีวิชาการทั่วไป	๒๐.๕๘	๑๘.๐๘	๒๐.๒๒
วิชาชีพต่าง ๆ	๒๘.๘๓	๒๕.๐๐	๒๗.๕๕
ศาสนา ศีลธรรม วรรณคดี	๒๕.๕๓	๒๕.๓๓	๒๕.๔๓
บันเทิง	๒๑.๐๑	๒๗.๖๘	๒๖.๐๐
รวม	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐

จากตาราง ๓๕ แสดงว่า ค่าเฉลี่ยร้อยละของหนังสือแต่ละประเภท
ที่ควรจะเป็นคือ สารคดีวิชาการทั่วไปร้อยละ ๒๐.๒๒ วิชาชีพต่าง ๆ ร้อยละ
๒๗.๕๕ ศาสนา ศิลปกรรม จรรยา ร้อยละ ๒๕.๘๓ และบันเทิงร้อยละ ๑๖.๐๐

ตาราง ๓๖ ความเห็นเกี่ยวกับการขอรับวารสารและนิตยสาร สำหรับห้องสมุด
เรือนจำ

รายการ	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ
ควร	๔๖	๑๑	๕๗	๕๔.๑๗
ไม่ควร	๕	๒	๗	๕.๘๓
รวม	๕๑	๑๓	๖๔	๑๐๐

จากตาราง ๓๖ แสดงว่า เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของส่วนมาก ๕๗ คน
(ร้อยละ ๕๔.๑๗) เห็นว่าห้องสมุดเรือนจำควรขอรับวารสารและนิตยสาร
อีก ๗ คน (ร้อยละ ๕.๘๓) เห็นว่าไม่ควร

ตาราง ๓๗ จำนวนวารสารและนิตยสารที่ควรขอรับ สำหรับห้องสมุดเรือนจำ

จำนวนที่ควรขอรับ (รายการ)	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ
๖	๔๕	๖	๕๑	๕๖.๕๘
๘	๒๑	-	๒๑	๒๓.๖๕
๑๐	๘	๓	๑๑	๑๑.๓๕
อื่น ๆ	๑	-	๑	๑.๐๓
๓	๒	๑	๓	๓.๐๕
๔	๑	๑	๒	๒.๐๖
๕	๒	-	๒	๒.๐๖
ไม่ออกความเห็น	๖	-	๖	๖.๕๔
รวม	๘๖	๑๑	๙๗	๑๐๐

จากตาราง ๓๓ แสดงว่า เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของส่วนมาก ๕๑ คน (ร้อยละ ๕๖.๕๕) เห็นว่าห้องสมุดเรือนจำควรบอกรับวารสารและนิตยสาร ๖ รายการ รองลงมา ๒๑ คน (ร้อยละ ๒๑.๖๕) เห็นว่าควรบอกรับ ๔ รายการ

ตาราง ๓๔ เหตุผลของผู้ที่เห็นว่าไม่ควรบอกรับวารสารและนิตยสาร สำหรับห้องสมุดเรือนจำ

รายการ	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ
ไม่เคยมีใครคิดทำมาก่อน	—	—	—	—
สิ้นเปลืองงบประมาณโดยไม่จำเป็น	—	—	—	—
ควรรับวารสารและนิตยสารที่จำเป็น	๓	๒	๕	๕๓.๓๓
อื่น ๆ (ไม่ออกความเห็น)	๑	—	๑	๑๖.๖๗
รวม	๔	๒	๖	๑๐๐

จากตาราง ๓๔ แสดงว่า เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจำนวน ๖ คน ซึ่งเห็นว่าไม่ควรบอกรับวารสารและนิตยสารนั้น มี ๕ คน (ร้อยละ ๘๓.๓๓) ให้เหตุผลว่าอาจเป็นสิ่งที่ขัดต่อระเบียบของกรมราชทัณฑ์ อีก ๑ คน (ร้อยละ ๑๖.๖๗) ไม่ออกความเห็น

ตาราง ๓๕ ความเห็นเกี่ยวกับการบอกรับหนังสือพิมพ์ สำหรับห้องสมุดเรือนจำ

รายการ	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ
ควร	๕๐	๖	๕๖	๕๔.๓๗
ไม่ควร	๔๐	๗	๔๗	๔๕.๖๓
รวม	๙๐	๑๓	๑๐๓	๑๐๐

จากตาราง ๓๙ แสดงว่า เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องส่วนมาก ๕๖ คน (ร้อยละ ๕๔.๓๗) เห็นว่าห้องสมุดเรือนจำควรบอกรับหนังสือพิมพ์ อีก ๔๗ คน (ร้อยละ ๔๕.๖๓) เห็นว่าไม่ควรบอกรับ

ตาราง ๔๐ จำนวนหนังสือพิมพ์ที่ควรบอกรับ สำหรับห้องสมุดเรือนจำ

จำนวนที่ควรบอกรับ (ฉบับ)	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ
๒	๑๘	๔	๒๒	๓๙.๖๔
๓	๒๒	-	๒๒	๓๙.๖๔
๔	๑๐	๑	๑๑	๑๙.๖๔
อื่น ๆ (ไม่ออกความเห็น)	-	๑	๑	๑.๗๙
รวม	๕๐	๖	๕๖	๑๐๐

จากตาราง ๔๐ แสดงว่า เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องส่วนมาก ๒๒ คน (ร้อยละ ๓๙.๖๔) เห็นว่าห้องสมุดเรือนจำควรบอกรับหนังสือพิมพ์ ๒ ฉบับ และ ๓ ฉบับ อย่างละเท่า ๆ กัน

ตาราง ๔๑ เหตุผลของผู้ที่เห็นว่าไม่ควรบอกรับหนังสือพิมพ์ สำหรับห้องสมุดเรือนจำ

รายการ	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ
ไม่เคยมีใครคิดหามาก่อน	—	—	—	—
สิ้นเปลืองงบประมาณโดยไม่จำเป็น	—	—	—	—
คงมีเวลาว่างเพียงพอของกรมราชทัณฑ์	๓๕	๗	๔๒	๕๗.๘๗
อื่นๆ (สารคดีและข่าวสารบางอย่างไม่เหมาะที่จะให้ผู้ต้องขังอ่าน)	๑	—	๑	๒.๑๓
รวม	๔๐	๗	๔๗	๑๐๐

จากตาราง ๔๑ แสดงว่า เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ๔๗ คน ซึ่งเห็นว่าไม่ควรบอกรับหนังสือพิมพ์นั้น เจ้าหน้าที่เกือบทั้งหมดคือ ๔๒ คน (ร้อยละ ๕๗.๘๗) ให้เหตุผลว่า อาจเป็นสิ่งที่ขัดต่อระเบียบของกรมราชทัณฑ์

๒.๒.๕ บุคลากร บุคลากรสำหรับห้องสมุดเรือนจำที่ควรจะเป็นมีรายละเอียดดังปรากฏในตาราง ๔๒-๔๖

ตาราง ๔๒ ความเห็นเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ประจำห้องสมุดเรือนจำ ซึ่งไม่ต้องทำหน้าที่อื่น

รายการ	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ
ควร	๓๔	๑๒	๔๖	๘๗.๓๔
ไม่ควร	๑๒	๑	๑๓	๑๒.๖๖
รวม	๔๖	๑๓	๕๙	๑๐๐

จากตาราง ๔๒ แสดงว่า เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องส่วนมาก ๔๖ คน (ร้อยละ ๘๗.๓๔) เห็นว่าห้องสมุดเรือนจำควรมีเจ้าหน้าที่ประจำซึ่งไม่ต้องทำหน้าที่อื่น อีก ๑๓ คน (ร้อยละ ๑๒.๖๖) เห็นว่าไม่ควร

ตาราง ๔๓ วุฒิชองเจ้าหน้าที่ห้องสมุดเรือนจำที่ควรจะเป็น

รายการ	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ
ปริญญาตรี วิชาเอกบรรณารักษศาสตร์	๒	๑	๓	๓.๓๓
ป.กศ.สูง หรืออนุปริญญา วิชาเอก บรรณารักษศาสตร์	๑๘	๓	๒๒	๒๒.๒๒
ป.กศ. หรือเทียบเท่า และเคยผ่านการอบรม วิชาบรรณารักษศาสตร์	๔๖	๗	๕๓	๕๒.๘๘
อื่น ๆ ม.ศ.๓	—	๑	๑	๑.๐๑
ม.ศ.๓ และพิมพ์ดีดได้	๑	—	๑	๑.๐๑
เจ้าหน้าที่ที่มีความรู้พอสมควร	๑	—	๑	๑.๐๑
เจ้าหน้าที่ที่มีความรู้และความรับผิดชอบ	๒	—	๒	๒.๐๒
อนุศาสนาจารย์	๑	—	๑	๑.๐๑
ผู้มีไหวพริบดี สมรรถภาพสูง	๑	—	๑	๑.๐๑
แล้วแต่ความสามารถเฉพาะตัว	๑	—	๑	๑.๐๑
เป็นผู้เคยผ่านการอบรมวิชา บรรณารักษศาสตร์	๒	—	๒	๒.๐๒
ไม่ออกความเห็น	๒	—	๒	๒.๐๒
รวม	๗๘	๑๒	๙๐	๑๐๐

จากตาราง ๔๓ แสดงว่า เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของส่วนมาก ๕๓ คน (ร้อยละ ๕๘.๘๘) เห็นว่าเจ้าหน้าที่ห้องสมุดเรือนจำควรมีวุฒิ ป.กศ. หรือเทียบเท่า และเคยผ่านการอบรมวิชาบรรณารักษศาสตร์ รองลงมา ๒๒ คน (ร้อยละ ๒๔.๔๔) เห็นว่าควรมีวุฒิ ป.กศ.สูง หรืออนุปริญญาวิชาเอกบรรณารักษศาสตร์

ตาราง ๔๔ จำนวนผู้ต้องขังต่อเจ้าหน้าที่ห้องสมุด • คน ที่ควรจะเป็น

จำนวนผู้ต้องขังต่อเจ้าหน้าที่ • คน	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ
๑,๐๐๐	๖๕	๖	๗๑	๗.๑
๒,๐๐๐	๔	๒	๖	๐.๖
๓,๐๐๐	๔	—	๔	๐.๔
๑๐๐	—	๑	๑	๐.๑
๒๐๐	๑	—	๑	๐.๑
๓๐๐	๑	—	๑	๐.๑
๕๐๐	๖	๔	๑๐	๑.๐
ไม่ออกความเห็น	๑	—	๑	๐.๑
รวม	๘๐	๑๓	๙๓	๙.๓

จากตาราง ๔๔ แสดงว่า เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของส่วนมาก ๗๑ คน (ร้อยละ ๗.๑) เห็นว่าเจ้าหน้าที่ห้องสมุด • คน ควรรับผิดชอบในจำนวนผู้ต้องขัง ๑,๐๐๐ คน

ตาราง ๔๕ จำนวนผู้ต้องขังที่เพิ่มขึ้น สมควรเพิ่มเจ้าหน้าที่ห้องสมุดเรือนจำ
อีก ๑ คน

จำนวนผู้ต้องขังที่เพิ่มขึ้น	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ
๑,๐๐๐	๕๐	๔	๕๔	๕๒.๔๓
๒,๐๐๐	๒๓	๒	๒๕	๒๔.๒๓
๓,๐๐๐	๑	๑	๒	๑.๙๔
อื่น ๆ ๒๐๐	๑	๒	๓	๒.๙๑
๓๐๐	-	๑	๑	๐.๙๗
๕๐๐	๘	๒	๑๐	๙.๗๑
ไม่จำเป็นต้องเพิ่มเจ้าหน้าที่	๑	๑	๒	๑.๙๔
ไม่ออกความเห็น	๖	-	๖	๕.๘๓
รวม	๙๐	๑๓	๑๐๓	๑๐๐

จากตาราง ๔๕ แสดงว่า เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของส่วนมาก ๕๔ คน (ร้อยละ ๕๒.๔๓) เห็นว่าควรเพิ่มเจ้าหน้าที่ห้องสมุดเรือนจำอีก ๑ คน เมื่อจำนวนผู้ต้องขังเพิ่มขึ้นอีก ๑,๐๐๐ คน รองลงมา ๒๕ คน (ร้อยละ ๒๔.๒๓) เห็นว่าควรเพิ่มเจ้าหน้าที่ห้องสมุดเรือนจำอีก ๑ คน เมื่อจำนวนผู้ต้องขังเพิ่มขึ้นอีก ๒,๐๐๐ คน

ตาราง ๔๖ ความสำคัญและประโยชน์ของผู้ต้องซึ่งช่วยงานห้องสมุดเรือนจำ

รายการ	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ
มาก	๒๑	๗	๒๘	๒๖.๐๒
ปานกลาง	๒๗	๔	๓๑	๓๐.๑๐
น้อย	๑	๒	๓	๒.๙๑
อื่น ๆ (ไม่ออกความเห็น)	๑	-	๑	๐.๙๗
รวม	๕๐	๑๓	๖๓	๑๐๐

จากตาราง ๔๖ แสดงว่า เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องส่วนมาก ๒๘ คน (ร้อยละ ๒๖.๐๒) เห็นความสำคัญและประโยชน์ของผู้ต้องซึ่งช่วยงานห้องสมุดมาก รองลงมา ๓๑ คน (ร้อยละ ๓๐.๑๐) เห็นความสำคัญและประโยชน์ของผู้ต้องซึ่งช่วยงานห้องสมุดปานกลาง

๒.๒.๖ งบประมาณ งบประมาณสำหรับห้องสมุดเรือนจำที่ควรจะเป็น มีรายละเอียดดังปรากฏในตาราง ๔๗-๔๘

ตาราง ๘๗ งบประมาณสำหรับห้องสมุดเรือนจำที่ควรจะเป็น คิคเฉลี่ยตามรายหัว

งบประมาณเฉลี่ย ต่อผู้ต้องขัง ๑ คนต่อปี (บาท)	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ
๘	๓๓	๘	๓๗	๓๕.๕๒
๑๐	๒๘	๓	๓๑	๓๐.๑๐
๑๒	๒๐	๑	๒๑	๒๐.๓๕
อื่น ๆ	-	๑	๑	๐.๙๗
๒๐	๑	๑	๒	๑.๙๔
๒๔	๑	-	๑	๐.๙๗
ควรรับบริจาค	๑	-	๑	๐.๙๗
ไม่จำเป็นต่อมืองงบประมาณ	๑	-	๑	๐.๙๗
ไม่ออกความเห็น	๕	๓	๘	๗.๗๗
รวม	๕๐	๑๓	๖๓	๖๐.๐

จากตาราง ๘๗ แสดงว่า เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของสวนมาก ๓๗ คน (ร้อยละ ๓๕.๕๒) เห็นว่าห้องสมุดเรือนจำควรได้รับงบประมาณเฉลี่ย ๘ บาท ต่อผู้ต้องขัง ๑ คนต่อปี รองลงมา ๓๑ คน (ร้อยละ ๓๐.๑๐) เห็นว่าควรได้รับงบประมาณเฉลี่ย ๑๐ บาทต่อผู้ต้องขัง ๑ คนต่อปี

ตาราง ๔๔ งบประมาณสำหรับห้องสมุดเรือนจำอย่างน้อยที่สุดที่ควรได้รับ

งบประมาณอย่างน้อยที่สุด ที่ควรได้รับ (บาท)	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ
๘,๐๐๐	๓๕	๔	๓๙	๓๗.๘๖
๑๐,๐๐๐	๒๘	๑	๒๙	๒๘.๑๖
๑๒,๐๐๐	๑๖	๓	๑๙	๑๘.๘๕
อื่น ๆ ๒,๐๐๐	—	๑	๑	๐.๙๗
๓,๐๐๐	—	๑	๑	๐.๙๗
๔,๕๐๐	๑	—	๑	๐.๙๗
๕,๐๐๐	๑	—	๑	๐.๙๗
๑๕,๐๐๐	—	๑	๑	๐.๙๗
๓๐,๐๐๐	—	๑	๑	๐.๙๗
ไม่จำเป็นคงมีงบประมาณ	๑	—	๑	๐.๙๗
ไม่ออกความเห็น	๘	๑	๙	๘.๗๔
รวม	๙๐	๑๓	๑๐๓	๑๐๐

จากตาราง ๔๔ แสดงว่า เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของลวนมาก ๓๙ คน (ร้อยละ ๓๗.๘๖) เห็นว่าห้องสมุดเรือนจำควรได้รับงบประมาณอย่างน้อยที่สุดปีละ ๘,๐๐๐ บาท รองลงมา ๒๙ คน (ร้อยละ ๒๘.๑๖) เห็นว่าควรได้รับอย่างน้อยที่สุดปีละ ๑๐,๐๐๐ บาท

๒.๒.๗ การดำเนินงาน การดำเนินงานห้องสมุดเรือนจำ
มีรายละเอียดดังปรากฏในตาราง ๔๔-๕๐

ตาราง ๔๔ สถานภาพของห้องสมุดเรือนจำที่ควรจะเป็น

รายการ	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ
เป็นหน่วยงานแยกหนึ่งของฝ่ายการศึกษา อบรม	๘๐	๑๒	๙๒	๘๘.๓๒
เป็นหน่วยงานอิสระ ขึ้นตรงต่อผู้บัญชาการ เรือนจำ หรือผู้อำนวยการทัณฑสถาน อื่น ๆ (เป็นหน่วยงานอิสระ ขึ้นตรงต่อ ผู้บังคับแทน)	๘	๑	๑๐	๙.๗๑
	๑	-	๑	๐.๙๗
รวม	๘๙	๑๓	๑๐๒	๑๐๐

จากตาราง ๔๔ แสดงว่า เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องส่วนมาก ๙๒ คน
(ร้อยละ ๘๘.๓๒) เห็นว่าห้องสมุดเรือนจำควรมีสถานภาพเป็นหน่วยงาน
แยกหนึ่งของฝ่ายการศึกษาอบรม

ตาราง ๕๐ ปัญหาสำคัญในการดำเนินงานห้องสมุดเรือนจำ ที่ควรแก้ไขหรือปรับปรุงให้ดีขึ้น

รายการ	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ
ความสนใจและเอาใจใส่ของผู้บริหาร	๕๒	๓	๕๕	๕๓.๔๐
เงินงบประมาณ	๒๖	๕	๓๑	๓๐.๑๐
การช่วยเหลือและสนับสนุนจากภายนอก	๑๐	๔	๑๔	๑๓.๕๘
อื่น ๆ ควรเป็นทั้ง ๓ รายการ	๑	—	๑	๐.๙๗
อาคารสถานที่ไม่เหมาะสม	—	๑	๑	๐.๙๗
ไม่ออกความคิดเห็น	๑	—	๑	๐.๙๗
รวม	๙๐	๑๓	๑๐๓	๑๐๐

จากตาราง ๕๐ แสดงว่า เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องส่วนมาก ๕๕ คน (ร้อยละ ๕๓.๔๐) เห็นว่าปัญหาสำคัญในการดำเนินงานห้องสมุดเรือนจำ ที่ควรแก้ไขหรือปรับปรุงให้ดีขึ้นคือ ความสนใจและเอาใจใส่ของผู้บริหาร รองลงมา ๓๑ คน (ร้อยละ ๓๐.๑๐) เห็นว่าปัญหาสำคัญคือ เงินงบประมาณ

๒.๒.๕ การให้บริการ การให้บริการของห้องสมุดเรือนจำ มีรายละเอียดดังปรากฏในตาราง ๕๑-๕๔

ตาราง ๕๑ ความเห็นเกี่ยวกับการจัดหมวดหมู่หนังสือไว้ตามระบบสากล
สำหรับห้องสมุดเรือนจำ

รายการ	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ
ควรมาก	๔๔	๓	๔๗	๔๘.๕๑
ควร	๓๒	๓	๓๕	๓๓.๕๘
ยังไม่จำเป็น	๑๔	๓	๑๗	๑๖.๕๐
รวม	๙๐	๑๓	๑๐๓	๑๐๐

จากตาราง ๕๑ แสดงว่า เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของส่วนมาก ๔๗ คน (ร้อยละ ๔๘.๕๑) เห็นว่าห้องสมุดเรือนจำควรจัดหมวดหมู่หนังสือไว้ตามระบบสากลมาก รองลงมา ๓๕ คน (ร้อยละ ๓๓.๕๘) เห็นว่าควรจัด อีก ๑๗ คน (ร้อยละ ๑๖.๕๐) เห็นว่ายังไม่จำเป็น

ตาราง ๕๒ ความเห็นเกี่ยวกับการจัดทำบัตรรายการ สำหรับห้องสมุดเรือนจำ

รายการ	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ
ควรมาก	๓๖	๘	๔๔	๔๒.๗๒
ควร	๓๕	๓	๓๘	๓๖.๙๑
ยังไม่จำเป็น	๑๓	๒	๑๕	๑๔.๕๖
ไม่ออกความเห็น	๒	—	๒	๑.๙๔
รวม	๙๐	๑๓	๑๐๓	๑๐๐

จากตาราง ๕๒ แสดงว่า เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของส่วนมาก ๔๔ คน (ร้อยละ ๔๒.๗๒) เห็นว่าห้องสมุดเรือนจำควรจัดทำบัตรรายการมาก

รองลงมา ๔๒ คน (ร้อยละ ๔๐.๓๘) เห็นว่าควรจัดทำ อีก ๑๕ คน (ร้อยละ ๑๔.๕๖) เห็นว่ายังไม่จำเป็น

ตาราง ๕๓ ความเห็นเกี่ยวกับการจัดเก็บหนังสือ สำหรับห้องสมุดเรือนจำ

รายการ	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ
แบบชั้นเปิด	๔๕	๕	๕๐	๔๘.๕๔
แบบชั้นปิด	๔๑	๗	๔๘	๔๖.๖๐
ทั้งแบบชั้นเปิดและแบบชั้นปิด	๓	๑	๔	๓.๘๘
อื่น ๆ (ไม่ออกความเห็น)	๑	-	๑	๐.๙๗
รวม	๙๐	๑๓	๑๐๓	๑๐๐

จากตาราง ๕๓ แสดงว่า เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องส่วนมาก ๕๐ คน (ร้อยละ ๔๘.๕๔) เห็นว่าห้องสมุดเรือนจำควรจัดเก็บหนังสือไว้แบบชั้นเปิด รองลงมา ๔๘ คน (ร้อยละ ๔๖.๖๐) เห็นว่าควรเป็นแบบชั้นปิด

ตาราง ๕๔ ค่าเฉลี่ยเวลาว่างที่ผู้ต้องขังควรมี เพื่อเข้าใช้ห้องสมุดเรือนจำ

รายการ	ค่าเฉลี่ย	
	สัปดาห์ละ (วัน)	วันละ (ชั่วโมง)
ชาย	๒.๕๘	๒.๕๐
หญิง	๒.๖๒	๓.๒๗
ค่าเฉลี่ยรวม	๒.๖๐	๒.๘๒

จากตาราง ๕๔ แสดงว่า ค่าเฉลี่ยเวลาว่างที่ผู้ต้องขังควรมี เพื่อเข้าใช้ห้องสมุดคือ สัปดาห์ละ ๒.๖๐ วัน วันละ ๒.๘๒ ชั่วโมง

ตาราง ๕๕ ความเห็นเกี่ยวกับการอนุญาตให้ผู้ต้องขังยืมหนังสือออกไปอ่าน
นอกห้องสมุดเรือนจำ

รายการ	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ
ควร	๕๔	๑	๕๕	๕๗.๒๘
ไม่ควร	๓๒	๑๒	๔๔	๔๒.๗๒
รวม	๘๖	๑๓	๑๐๓	๑๐๐

จากตาราง ๕๕ แสดงว่า เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของส่วนมาก ๕๕ คน (ร้อยละ ๕๗.๒๘) เห็นว่าควรอนุญาตให้ผู้ต้องขังยืมหนังสือออกไปอ่านนอกห้องสมุด
อีก ๔๔ คน (ร้อยละ ๔๒.๗๒) เห็นว่าไม่ควร

ตาราง ๕๖ ความเห็นเกี่ยวกับจำนวนหนังสือที่ควรให้ยืม

จำนวนหนังสือ ที่ควรให้ยืม (เล่ม)	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ
๑	๔๓	—	๔๓	๗๒.๘๘
๒	๔	๑	๕	๑๕.๒๕
๓	๕	—	๕	๘.๕๗
อื่น ๆ (ไม่ออกความเห็น)	๒	—	๒	๓.๓๓
รวม	๕๔	๑	๕๕	๑๐๐

จากตาราง ๕๖ แสดงว่า เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของส่วนมาก ๔๓ คน (ร้อยละ ๗๒.๘๘) เห็นว่าควรให้ผู้ต้องขังยืมหนังสือได้ครั้งละ ๑ เล่ม

ตาราง ๕๗ ความเห็นเกี่ยวกับกำหนดส่งหนังสือคืน ที่ควรจะเป็น

กำหนดส่งคืน (วัน)	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ
๓	๓๘	๑	๓๙	๖๖.๑๐
๕	๔	-	๔	๑๕.๒๕
๗	๓	-	๓	๕.๐๘
อื่น ๆ	๓	-	๓	๕.๐๘
๒	๒	-	๒	๓.๓๔
ไม่ออกความเห็น	๓	-	๓	๕.๐๘
รวม	๕๘	๑	๕๙	๑๐๐

จากตาราง ๕๗ แสดงว่า เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของส่วนมาก ๓๙ คน (ร้อยละ ๖๖.๑๐) เห็นว่าควรกำหนดให้ส่งหนังสือคืนภายใน ๓ วัน

ตาราง ๕๘ เหตุผลของผู้ที่เห็นว่าไม่ควรให้ผู้ต้องขังยืมหนังสือออกไปอ่านนอกห้องสมุดเรือนจำ

รายการ	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ
ไม่เคยมีใครคิดหว่ามาก่อน	๑	-	๑	๒.๒๗
มีปัญหาในเรื่องการสูญหายหรือถูกทำลาย	๒๕	๑๑	๓๖	๘๑.๘๒
บุคคลทั่วไปไม่ควรยืมสิทธิมากนัก	-	๑	๑	๒.๒๗
อื่น ๆ อาจเป็นเชื้อเพลิงได้	๒	-	๒	๔.๕๕
มีปัญหาในเรื่องการควบคุม	๑	-	๑	๒.๒๗
ไม่ออกความเห็น	๓	-	๓	๖.๘๒
รวม	๓๒	๑๒	๔๔	๑๐๐

จากตาราง ๕๘ แสดงว่า เหตุผลสำคัญของผู้ที่เห็นว่าไม่ควรให้ผู้ต้องขังยืมหนังสือออกไปอ่านนอกห้องสมุดเรือนจำส่วนมาก ๓๖ คน (ร้อยละ ๘๑.๘๒) ให้เหตุผลว่า เพราะมีปัญหาในเรื่องการสูญหายหรือถูกทำลาย

ตาราง ๕๕ ความเห็นเกี่ยวกับบริการพิเศษหรือกิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่ควรจัดทำ สำหรับห้องสมุดเรือนจำ

รายการ	บ่อย ๆ	นาน ๆ ครั้ง	ยังไม่จำเป็นต้อง	ไม่ออกความเห็น	รวม
แนะนำการใช้ห้องสมุด	๕๔	๓๙	๘	๖	๑๐๗
แนะนำการอ่านเป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม	๖๙	๕๖	๑๕	๓	๑๐๓
แนะนำหนังสือใหม่	๔๕	๔๔	๑๖	๖	๑๐๓
จัดนิทรรศการ	๙	๕๒	๓๘	๘	๑๐๓
จัดหนังสือหมุนเวียนระหว่างห้องสมุด	๔๐	๓๑	๒๖	๖	๑๐๓

จากตาราง ๕๕ แสดงว่า

เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องส่วนมาก ๕๔ คน เห็นว่าควรจัดให้มีการแนะนำการใช้ห้องสมุดบ่อย ๆ รองลงมา ๓๙ คน เห็นว่านาน ๆ ครั้งจัดครั้งหนึ่ง

เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องส่วนมาก ๕๖ คน เห็นว่าควรจัดให้มีการแนะนำการอ่านเป็นรายบุคคลและรายกลุ่มนาน ๆ ครั้ง รองลงมา ๖๙ คน เห็นว่าควรจัดบ่อย ๆ

เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องส่วนมาก ๔๕ คน เห็นว่าควรจัดให้มีการแนะนำหนังสือใหม่บ่อย ๆ รองลงมา ๔๔ คน เห็นว่านาน ๆ ครั้งจัดครั้งหนึ่ง

เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องส่วนมาก ๕๒ คน เห็นว่าควรจัดนิทรรศการนาน ๆ ครั้ง รองลงมา ๓๘ คน เห็นว่ายังไม่จำเป็นต้องจัด

เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องส่วนมาก ๔๐ คน เห็นว่าควรมีการจัดหนังสือหมุนเวียนระหว่างห้องสมุดบ่อย ๆ รองลงมา ๓๑ คน เห็นว่านาน ๆ ครั้งจัดครั้งหนึ่ง

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ที่ได้จากแบบสอบถาม

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ที่ได้จากแบบสอบถาม เกี่ยวกับห้องสมุดเรือนจำนั้น พอสรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

๑. ห้องสมุดเรือนจำยังขาดการเอาใจใส่และการสนับสนุนอย่างจริงจังจากผู้บริหาร ทั้งนี้เพราะผู้บริหารยังไม่เห็นความสำคัญของห้องสมุดเรือนจำ และยังไม่เห็นประโยชน์จากการอ่านหนังสือ (๑๐ ราย)
๒. ระเบียบของกรมราชทัณฑ์ขัดต่อการดำเนินงานห้องสมุดเรือนจำ กรมแก้ไขหรือผ่อนผันระเบียบข้อบังคับบางอย่าง ซึ่งน่าจะมีคุณประโยชน์มากกว่าโทษ (๘ ราย)
๓. ห้องสมุดเรือนจำควรได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากประชาชน และหน่วยงานต่าง ๆ เช่น กระทรวง ทบวง กรม หรือหน่วยงานอื่น ๆ ตลอดจนหอสมุดแห่งชาติและห้องสมุดประชาชนต่าง ๆ ทั้งในด้านการเงิน การแนะนำอบรม และการยืมหนังสือหมุนเวียน (๖ ราย)
๔. ห้องสมุดเรือนจำควรแก้ไขปัญหาในเรื่องขาดแคลนงบประมาณ ด้วยการใช้วิธีขอรับบริจาค (๔ ราย)
๕. เรือนจำใหญ่ ๆ แบ่งออกเป็นแดน ผู้ต้องขังไม่สะดวกที่จะไปตามแดนต่าง ๆ ได้ และยิ่งอาจเพิ่มภาระให้แก่พนักงานควบคุม จึงควรจัดให้มีห้องสมุดในแต่ละแดน (๓ ราย)
๖. ควรจัดเจ้าหน้าที่ประจำห้องสมุดที่มีความรู้เกี่ยวกับห้องสมุดพอควร และคอยประชาสัมพันธ์ให้ผู้ต้องขัง เห็นความสำคัญของการใช้ห้องสมุด (๒ ราย)
๗. ห้องสมุดเรือนจำไม่ควรเก็บหนังสือสำคัญคดีจนแจ ควรให้หยิบอ่านได้โดยมีเจ้าหน้าที่คอยดูแล (๑ ราย)

บทที่ ๕

บทย่อ สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

บทย่อ

ความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า

๑. เพื่อศึกษาสภาพที่เป็นจริงของห้องสมุดเรือนจำ
๒. เพื่อศึกษาว่าเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง มีความคาดหวังต่อห้องสมุดเรือนจำมากน้อยเพียงใด
๓. เพื่อเสนอมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับห้องสมุดเรือนจำ

กลุ่มประชากร

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้ศึกษาถึงสภาพห้องสมุดเรือนจำในเขตกรุงเทพมหานคร
รวม ๗ แห่ง ได้แก่

๑. ห้องสมุดเรือนจำกลางคลองเปรม
๒. ห้องสมุดเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร
๓. ห้องสมุดเรือนจำพิเศษมีนบุรี
๔. ห้องสมุดทัณฑสถานวัยหนุ่มบางเขน
๕. ห้องสมุดทัณฑสถานบัวปัดพิเศษบางเขน
๖. ห้องสมุดทัณฑสถานหญิง
๗. ห้องสมุดทัณฑสถานวัยหนุ่มมีนบุรี

สำหรับกลุ่มประชากรนี้ เป็นผู้ตอบแบบสอบถามให้แก่ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง
ของ ประกอบด้วย

๑. ผู้บัญชาการเรือนจำและผู้อำนวยการทัณฑสถาน
จากเรือนจำและทัณฑสถานทั้ง ๗ แห่ง ๗ คน

๒. เจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาอบรม ในเรือนจำ และทัณฑสถานทั้ง ๙ แห่ง	๕๕ คน
๓. เจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาอบรม สังกัดกอง พัฒนาพฤตินิสัย กรมราชทัณฑ์	๒๗ คน
รวมเป็นกลุ่มประชากรซึ่งเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม	๘๒ คน

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลได้แก่ แบบสำรวจและแบบสอบถาม
ซึ่งจำแนกออกได้ ดังนี้

๑. แบบสำรวจสภาพห้องสมุดเรือนจำ ใช้วิธีสังเกตการณ์และสัมภาษณ์
จากเจ้าหน้าที่ห้องสมุดเรือนจำทั้ง ๙ แห่ง รวมทั้งสิ้น ๓๔ ข้อ

๒. แบบสอบถามสำหรับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งนอกจากจะเป็นคำถาม
เกี่ยวกับรายละเอียดส่วนตัวของผู้ตอบในคำานเทศ อายุ และวุฒิการศึกษาแล้ว
แบบสอบถามยังแบ่งออกเป็น ๒ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของห้องสมุด
เรือนจำ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า รวมทั้งสิ้น ๑๐ ข้อ

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามความคาดหวังเกี่ยวกับสภาพห้องสมุดเรือนจำ
ที่ควรจะเป็น มีทั้งแบบเลือกตอบและแบบเติมคำ
รวมทั้งสิ้น ๒๑ ข้อ

การวิเคราะห์ข้อมูล

๑. นำแบบสำรวจและแบบสอบถามไปใช้กับกลุ่มประชากร อันได้แก่
เจ้าหน้าที่ห้องสมุดเรือนจำและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ตามที่กำหนดไว้
สำหรับแบบสำรวจ ใช้วิธีสังเกตการณ์และสัมภาษณ์จากเจ้าหน้าที่ห้องสมุด
ส่วนแบบสอบถามนั้น ได้ขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ห้องสมุดเรือนจำให้ช่วย

แจกและเก็บรวบรวมให้ แล้วจึงนำคืนไปปรับคืนในภายหลัง

๒. เก็บรวบรวมแบบสำรวจและแบบสอบถามซึ่งคัดเลือกเอาฉบับที่ไม่สมบูรณ์ออก แล้วนำมาจัดระเบียบและแจกแจงความถี่ของข้อมูลแต่ละรายการ เพื่อหาค่าทางสถิติ

๓. ค่าตอบจากแบบสำรวจและแบบสอบถาม โดยทั่วไปคิดเทียบค่าหาอัตราส่วนร้อยละ เว้นแต่จะเป็นจำนวนตัวเลข จึงใช้วิธีหาค่าเฉลี่ย ส่วนค่าตอบจากแบบสอบถามที่เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า ใช้วิธีพิจารณาความน่าหนักจากน้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก และมากที่สุด โดยใช้ตัวเลข ๑-๕ แทนความน่าหนักดังกล่าวตามลำดับ แล้วหาค่าเฉลี่ย โดยถืออัตราการแปลงจากค่าเฉลี่ยของแต่ละรายการ ดังนี้

๑.๐๐-๑.๔๔	หมายความว่า	น้อยที่สุด
๑.๕๐-๒.๔๔	หมายความว่า	น้อย
๒.๕๐-๓.๔๔	หมายความว่า	ปานกลาง
๓.๕๐-๔.๔๔	หมายความว่า	มาก
๔.๕๐-๕.๐๐	หมายความว่า	มากที่สุด

๔. นำผลที่ได้จากความคาดหวังของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เสนอมาตรฐานสำหรับห้องสมุดเรือนจำในต่างประเทศ และหลักวิชาทางบรรณารักษศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานห้องสมุดประเภทต่าง ๆ ในประเทศไทย มาพิจารณาเพื่อเสนอเป็นมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับห้องสมุดเรือนจำ

สรุปผล

ตอนที่ ๑ สภากงสมุดเรือนจำ

๑.๑ อาคารสถานที่ ห้องสมุดเรือนจำส่วนมากรวม ๕ แห่ง มีลักษณะอยู่ร่วมกับห้องอื่นในอาคาร อีก ๒ แห่งคือ ห้องสมุดเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร

และห้องสมุดเรือนจำพิเศษมีนบุรี มีลักษณะเป็นห้องเฉพาะในอาคาร บริเวณ
เนื้อที่ของห้องสมุดเฉลี่ย ๒๐.๔๓ ตารางเมตร

๑.๒ ครุภัณฑ์ ห้องสมุดเรือนจำส่วนมากรวม ๕ แห่ง ไม่มีที่สำหรับ
นั่งอ่าน ต้องใช้ห้องเรียนเป็นที่สำหรับนั่งอ่านในช่วงเวลาที่ไม่มีการเรียนการสอน
อีก ๒ แห่งคือ ห้องสมุดเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร มี ๒๕ ที่นั่ง และห้องสมุด
ทัณฑสถานหญิง มี ๑๖ ที่นั่ง ค่าเฉลี่ยจำนวนที่นั่งอ่านต่อผู้ต้องขัง ๑๐๐ คน
คือ ๐.๒๕ ที่นั่ง

ห้องสมุดเรือนจำทุกแห่งมีตู้หรือชั้นสำหรับจัดเก็บหนังสือ ขนาดและ
จำนวนต่าง ๆ กัน มีจำนวนตั้งแต่น้อยที่สุดคือ ๑ ชั้น จนถึงมากที่สุดคือ ๒ ชั้น
สำหรับวารสารและนิตยสารนั้น ห้องสมุดเรือนจำทุกแห่งจัดเก็บไว้ร่วมกับหนังสือ
จึงไม่มีชั้นสำหรับวางวารสารและนิตยสาร ส่วนที่สำหรับวางหนังสือพิมพ์
ห้องสมุดเรือนจำทุกแห่งไม่มีที่สำหรับวางหนังสือพิมพ์เลย เนื่องจากไม่มีการ
บอกรับหรือนำหนังสือพิมพ์เข้ามาไว้บริการในห้องสมุดเรือนจำเลย เพราะ
เจ้าหน้าที่เห็นว่าชีวิตอิสระ เบียดเบียนของกรมราชทัณฑ์ ห้องสมุดเรือนจำ ๔ แห่งคือ
ห้องสมุดเรือนจำกลางคลองเปรม ห้องสมุดทัณฑสถานวิหคันทน์บางเขน ห้องสมุด
ทัณฑสถานหญิง และห้องสมุดทัณฑสถานวิหคันทน์มีนบุรี มีแผนย้ายนิทรรศการ
ห้องสมุดเรือนจำ ๒ แห่งคือ ห้องสมุดทัณฑสถานบ่อบึงพิเศษบางเขน และ
ห้องสมุดทัณฑสถานวิหคันทน์มีนบุรี มีตู้เก็บจุลสารหรือวัสดุห้องสมุดอื่น ๆ สำหรับ
ตู้บัตรรายการ และเครื่องพิมพ์คัตนั้น ไม่มีห้องสมุดเรือนจำแห่งใดมีเลย

๑.๓ สิ่งพิมพ์ ห้องสมุดเรือนจำกลางคลองเปรม มีจำนวนหนังสือ
มากที่สุด ๕,๔๖๕ เล่ม ค่าเฉลี่ยจำนวนหนังสือที่มีอยู่ทั้งหมดคือ ๒,๐๒๘ เล่ม
หรือเมื่อคิดเฉลี่ยตามรายหัวแล้ว จะมีจำนวนหนังสือ ๐.๕๖ เล่มต่อผู้ต้องขัง
๑ คน และได้รับหรือจัดหาเพิ่มเติมเฉลี่ยปีละประมาณ ๕๒ เล่ม ส่วนวารสาร
และนิตยสารนั้น มีห้องสมุดเรือนจำเพียงแห่งเดียวคือ ห้องสมุดทัณฑสถานหญิง
ที่บอกรับวารสารและนิตยสาร ๗ รายการ นอกนั้นอีก ๒ แห่งไม่เก็บออกรับ

เพราะขาดงบประมาณในการบอกรับ สำหรับวารสารได้เปล่า แม้ห้องสมุด
เรือนจำทุกแห่งจะได้รับอยู่บ้าง แต่ก็มักได้รับไม่ค่อยสม่ำเสมอ ส่วนหนังสือพิมพ์
นั้น ไม่มีการบอกรับ และไม่มีหนังสือพิมพ์ได้เปล่าเลย เพราะเจ้าหน้าที่เห็นว่าอาจ
ขัดต่อระเบียบของกรมราชทัณฑ์

๑.๔ บุคลากร ห้องสมุดเรือนจำส่วนมากมีเจ้าหน้าที่ห้องสมุดแห่งละ ๑ คน
ยกเว้นห้องสมุดเรือนจำกลางคลองเปรม มีเจ้าหน้าที่ห้องสมุด ๒ คน วุฒิการศึกษา
ของเจ้าหน้าที่ห้องสมุดเรือนจำส่วนมากได้แก่ ป.กศ. หรือเทียบเท่า รองลงมาคือ
ป.กศ.สูงหรือคนุปริญญา คิดเฉลี่ยแล้วมีเจ้าหน้าที่ห้องสมุด ๑ คนต่อจำขบวน
ผู้ต้องขัง ๑,๘๕๑ คน เจ้าหน้าที่ห้องสมุดเรือนจำส่วนมาก มีความต้องการที่จะ
เข้ารับการอบรมวิชาบรรณารักษศาสตร์ ยกเว้นเจ้าหน้าที่ห้องสมุดทัศนสถานหญิง
เห็นว่าไม่จำเป็น เพราะเคยผ่านวิชาการใช้ห้องสมุดมาบ้างแล้ว สำหรับผู้ต้องขัง
ช่วยงานห้องสมุดนั้น ห้องสมุดเรือนจำส่วนมากมีผู้ต้องขังช่วยงานห้องสมุด ๑-๓ คน
ยกเว้นห้องสมุดทัศนสถานวัยหนุ่มบาง เช่น ไม่มีผู้ต้องขังช่วยงานห้องสมุด

๑.๕ งบประมาณ ห้องสมุดเรือนจำทุกแห่งไม่เคยได้รับงบประมาณ
สำหรับห้องสมุดโดยเฉพาะเลย เพราะกรมราชทัณฑ์เป็นผู้จัดดำเนินการเอง

๑.๖ การดำเนินงาน ห้องสมุดเรือนจำทุกแห่งมีสถานภาพเป็นส่วนหนึ่ง
ของงานด้านการศึกษาของโรงเรียนผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นหน่วยงานแผนกหนึ่งของฝ่าย
การศึกษอาชญากรรม ปัญหาสำคัญในการดำเนินงานห้องสมุดเรือนจำ เรียงตามลำดับ
ความสำคัญได้ ดังนี้ (๑) ขาดงบประมาณในการดำเนินงาน (๒) ขาดการ
ช่วยเหลือและสนับสนุนจากหน่วยงานและบุคคลภายนอก และ (๓) มีปัญหาทาง
ค่านิยมและการควบคุมป้องกัน

อนึ่ง สำหรับความช่วยเหลือและการสนับสนุนจากหน่วยงานและบุคคล
ภายนอกนั้น ส่วนมากได้แก่ การบริจาคหนังสือและสิ่งพิมพ์ จากกรมการศึกษา
นอกโรงเรียน มูลนิธิหรือสมาคมอื่น ๆ ตลอดจนประชาชนทั่วไป นอกจากนี้แล้ว

นับว่าได้รับน้อยมาก หรือไม่ได้รับเลย

๑.๓ การให้บริการ ห้องสมุดเรือนจำทุกแห่งจัดหมวดหมู่หนังสือไว้ตามที่เจ้าหน้าที่เห็นสมควร แต่ไม่มีห้องสมุดเรือนจำแห่งใดจัดทำบัตรรายการเลย เพราะหนังสือมีน้อยและอยู่ในสภาพที่ไม่เหมาะสม ยกเว้นห้องสมุดทัณฑสถานหญิง ซึ่งเจ้าหน้าที่เห็นว่าไม่จำเป็นต้องจัดทำบัตรรายการ ส่วนการจัดเก็บหนังสือห้องสมุดเรือนจำ ๑ แห่งคือ ห้องสมุดทัณฑสถานวัยหนุ่มบาง เช่น จัดเก็บหนังสือไว้เป็นแบบชั้นเปิด มีห้องสมุดเรือนจำ ๒ แห่งคือ ห้องสมุดเรือนจำพิเศษผู้หญิง และห้องสมุดทัณฑสถานบำบัดพิเศษบาง เช่น จัดเก็บหนังสือไว้เป็นแบบชั้นปิด นอกนั้นอีก ๔ แห่ง จัดเก็บหนังสือไว้ทั้งแบบชั้นเปิดและชั้นปิด

การให้บริการ ห้องสมุดเรือนจำส่วนมากเปิดบริการสัปดาห์ละ ๕ วัน ยกเว้นห้องสมุดทัณฑสถานหญิง เปิดบริการสัปดาห์ละ ๗ วัน ส่วนจำนวนชั่วโมงที่เปิดบริการในแต่ละวันนั้น มีตั้งแต่แค่น้อยที่สุดวันละ ๒ ชั่วโมง จนถึงมากที่สุดวันละ ๖ ชั่วโมง ห้องสมุดเรือนจำส่วนมากเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังยืมหนังสือออกไปอ่านนอกห้องสมุดได้ โดยยืมได้เฉลี่ยครั้งละ ๑.๒๕ เล่ม กำหนดส่งคืนเฉลี่ยภายใน ๓.๑๔ วัน มีห้องสมุดทัณฑสถานหญิงเพียงแห่งเดียว ที่ไม่เปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังยืมหนังสือออกไปอ่านนอกห้องสมุด เพราะมีปัญหาในเรื่องการสูญหายหรือถูกทำลาย

จำนวนผู้เข้าใช้ห้องสมุดเฉลี่ยเดือนละประมาณ ๕๗๑ คน จำนวนหนังสือที่มีผู้ยืมออกไปอ่านนอกห้องสมุดเฉลี่ยเดือนละประมาณ ๔๕๕ เล่ม ประเภทของหนังสือที่ยืมไปอ่านกันมากที่สุดคือ ประเภทบันเทิง รองลงมาคือ สารคดี วิชาการทั่วไป สำหรับการให้บริการพิเศษ หรือกิจกรรมส่งเสริมการอ่านนั้น ปรากฏว่า มีการแนะนำการใช้ห้องสมุด การแนะนำการอ่านเป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม และการแนะนำหนังสือใหม่ นาน ๆ ครั้ง ส่วนการจัดนิทรรศการ และการยืมหนังสือหมุนเวียนระหว่างห้องสมุด ไม่มีห้องสมุดเรือนจำแห่งใดเคยจัดทำเลย

ตอนที่ ๒ ความคาดหวังของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ ความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของห้องสมุดเรือนจำ ปรากฏว่าเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของส่วนมากเห็นความสำคัญของห้องสมุดเรือนจำตามรายการต่าง ๆ มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ๔ รายการ และในระดับปานกลาง ๒ รายการ รายการที่มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ๔ รายการ เรียงลำดับได้ ดังนี้

๑. ห้องสมุดที่ดีจะมีส่วนในการส่งเสริมให้ผู้ต้องขังได้รับความเพลิดเพลิน และผ่อนคลายความเคร่งเครียดลดกลุ่มกึ่งวงใจได้เพียงพอ ค่าเฉลี่ย ๔.๖๔
๒. ห้องสมุดที่ดีจะมีส่วนในการส่งเสริมผู้ต้องขังให้มีนิสัยรักการอ่าน และรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ได้เพียงพอ
ค่าเฉลี่ย ๔.๐๗
๓. ห้องสมุดที่ดีจะมีส่วนในการส่งเสริมให้ผู้ต้องขังมีสติปัญญาความรู้ มีวิจารณญาณและความคิดอ่านที่กว้างขวางขึ้นเพียงพอ
ค่าเฉลี่ย ๔.๐๑
๔. ห้องสมุดที่ดีจะมีส่วนในการส่งเสริมการศึกษาและการเข้าถึงแหล่งความรู้อื่น ๆ ของผู้ต้องขังเพียงพอ ค่าเฉลี่ย ๓.๕๐
๕. ห้องสมุดที่ดีจะมีส่วนช่วยส่งเสริมสุขภาพจิตของผู้ต้องขังให้ดีขึ้น
เพียงพอ ค่าเฉลี่ย ๓.๔๗
๖. ห้องสมุดที่ดีจะมีส่วนในการส่งเสริมให้ผู้ต้องขังได้ทราบข่าวคราวเหตุการณ์บ้านเมืองในทางที่จะเป็นประโยชน์ เพื่อการปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมได้ เมื่อเวลาที่พ้นโทษออกไปเพียงพอ
ค่าเฉลี่ย ๓.๗๖
๗. ห้องสมุดที่ดีจะมีส่วนในการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในทางศีลธรรมของผู้ต้องขังเพียงพอ ค่าเฉลี่ย ๓.๗๔
๘. ห้องสมุดที่ดีจะมีส่วนในการส่งเสริมการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขัง
เพียงพอ ค่าเฉลี่ย ๓.๖๑

สำหรับดื่ก ๒ รายการที่มีค่าเฉลี่ยในระดับปานกลาง ได้แก่

๑. ห้องสมุดที่ดีจะมีส่วนในการส่งเสริมให้ผู้ทองซังได้เข้าใจปัญหาของตนเอง และมีโอกาสแก้ไขปรับปรุงความประพฤติ เพื่อจะไคกลับตนเป็นพลเมืองที่ดีเพียงใด ค่าเฉลี่ย ๓.๔๘
๒. ห้องสมุดที่ดีจะมีส่วนในการส่งเสริมให้ผู้ทองซังเป็นผู้มีความสามารถในทางท่ามาหากินได้เพียงใด ค่าเฉลี่ย ๓.๒๔

อนึ่ง เมื่อจำแนกตามเพศ อายุ และวุฒิการศึกษแล้ว ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องไม่แตกต่างกันมากนัก

๒.๒ ความคาดหวังเกี่ยวกับสภาพห้องสมุดเรือนจำที่ควรจะเป็น

๒.๒.๑ การจัดบริการห้องสมุดสำหรับผู้ทองซัง เจ้าหน้าที่ที่

เกี่ยวข้องส่วนมาก ๑๐๓ คน (ร้อยละ ๕๗.๑๗) เห็นว่าควรจัดบริการห้องสมุดสำหรับผู้ทองซัง อีก ๓ คน (ร้อยละ ๒.๘๓) เห็นว่าไม่ควร เพราะอาจก่อให้เกิดปัญหาในค่านวินัยและการควบคุมป้องกัน

๒.๒.๒ อาคารสถานที่ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องส่วนมาก ๕๗ คน

(ร้อยละ ๕๕.๓๔) เห็นว่าห้องสมุดเรือนจำควรมีลักษณะเป็นห้องเฉพาะในอาคาร รองลงมา ๓๗ คน (ร้อยละ ๓๕.๘๒) เห็นว่าควรเป็นอาคารโดยเฉพาะ ส่วนบริเวณเนื้อที่ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องส่วนมาก ๔๗ คน (ร้อยละ ๔๕.๒๓) เห็นว่าบริเวณเนื้อที่รวมควรมีไม่น้อยกว่า ๑๐๐ ตารางเมตร รองลงมา ๓๓ คน (ร้อยละ ๓๑.๐๗) เห็นว่าควรมีไม่น้อยกว่า ๒๐๐ ตารางเมตร

๒.๒.๓ ครุภัณฑ์ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องส่วนมาก ๔๔ คน

(ร้อยละ ๔๒.๗๒) เห็นว่าห้องสมุดเรือนจำควรมีที่สำหรับนั่งอ่าน ๔ ที่นั่งต่อผู้ทองซัง ๑๐๐ คน รองลงมา ๒๓ คน (ร้อยละ ๒๒.๓๓) เห็นว่าควรเป็น ๓ ที่นั่งต่อผู้ทองซัง ๑๐๐ คน แต่อย่างน้อยที่สุด เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องส่วนมาก ๓๓ คน (ร้อยละ ๓๒.๐๔) เห็นว่าควรมีไม่น้อยกว่า ๔๐ ที่นั่ง รองลงมา ๓๑ คน (ร้อยละ ๓๐.๑๐) เห็นว่าควรมีไม่น้อยกว่า ๒๐ ที่นั่ง

๒.๒.๔ สิ่งพิมพ์ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องส่วนมาก ๕๖ คน

(ร้อยละ ๕๔.๓๗) เห็นว่าห้องสมุดเรือนจำควรมีหนังสือ ๓ เล่มต่อผู้ต้องขัง ๑ คน รองลงมา ๒๔ คน (ร้อยละ ๒๓.๓๐) เห็นว่าควรเป็น ๕ เล่มต่อผู้ต้องขัง ๑ คน ส่วนจำนวนหนังสืออย่างน้อยที่สุดคนนั้น เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องส่วนมาก ๓๘ คน

(ร้อยละ ๓๖.๕๕) เห็นว่าควรมีไม่น้อยกว่า ๑,๕๐๐ เล่ม รองลงมา ๑๗ คน

(ร้อยละ ๓๕.๕๒) เห็นว่าควรมีไม่น้อยกว่า ๒,๐๐๐ เล่ม สำหรับจำนวนหนังสือที่ควรได้รับหรือจัดหาเพิ่มเติม เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องส่วนมาก ๓๘ คน

(ร้อยละ ๓๖.๕๕) เห็นว่าควรเป็นร้อยละ ๑๐ ของจำนวนหนังสือที่มีอยู่ทั้งหมด

รองลงมา ๓๖ คน (ร้อยละ ๓๔.๕๕) เห็นว่าควรเป็นร้อยละ ๒ ของจำนวนหนังสือที่มีอยู่ทั้งหมด ค่าเฉลี่ยร้อยละของหนังสือแต่ละประเภทควรเป็นดังนี้

สารคดีวิชาการทั่วไป	ร้อยละ ๒๐.๒๒
วิชาชีพต่าง ๆ	ร้อยละ ๒๗.๕๕
ศาสนา ศีลธรรม จรรยา	ร้อยละ ๒๕.๘๓
บันเทิง	ร้อยละ ๒๖.๐๐

ส่วนวารสารและนิตยสารนั้น เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องส่วนมาก ๕๗ คน

(ร้อยละ ๕๔.๑๗) เห็นว่าห้องสมุดเรือนจำควรมอบรับวารสารและนิตยสาร

อีก ๖ คน (ร้อยละ ๕.๘๓) เห็นว่าไม่ควร เพราะเห็นว่า การขจัดระเบียบ

ของกรมราชทัณฑ์ ผู้ที่เห็นว่าการมอบรับ ๕๑ คน (ร้อยละ ๕๒.๕๕) เห็นว่าการ

มอบรับ ๒ รายการ รองลงมา ๒๑ คน (ร้อยละ ๒๑.๖๕) เห็นว่าการมอบรับ

๔ รายการ

สำหรับหนังสือพิมพ์ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องส่วนมาก ๕๖ คน (ร้อยละ ๕๔.๓๗)

เห็นว่าการส่งมอบเรือนจำควรมอบรับหนังสือพิมพ์ อีก ๕๗ คน (ร้อยละ ๕๕.๖๓)

เห็นว่าการมอบรับ ๒๖ คน (ร้อยละ ๒๖.๖๕) เห็นว่าไม่ควร เพราะเห็นว่า การขจัดระเบียบของกรมราชทัณฑ์ ผู้ที่เห็นว่า

ควรมอบรับ ๒๖ คน (ร้อยละ ๒๖.๖๕) เห็นว่าการมอบรับหนังสือพิมพ์ ๒ ฉบับ

และ ๓ ฉบับเท่า ๆ กัน

๒.๒.๕ บุคลากร เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของส่วนมาก ๕๐ คน (ร้อยละ ๘๗.๓๘) เห็นว่าห้องสมุดเรือนจำควรจะมีเจ้าหน้าที่ประจำห้องสมุดโดยไม่ต้องทำหน้าที่อื่น เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของส่วนมาก ๕๓ คน (ร้อยละ ๘๘.๘๕) เห็นว่าเจ้าหน้าที่ห้องสมุดเรือนจำควรมีวุฒิการศึกษาาระดับ ป.กศ.หรือเทียบเท่า และเคยผ่านการอบรมวิชาบรรณารักษศาสตร์ รองลงมา ๒๒ คน (ร้อยละ ๒๔.๔๔) เห็นว่าควรมีวุฒิการศึกษาาระดับ ป.กศ.สูงหรืออนุปริญญา วิชาเอกบรรณารักษศาสตร์ สำหรับจำนวนเจ้าหน้าที่ห้องสมุดนั้น เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของส่วนมาก ๓๕ คน (ร้อยละ ๗๐.๘๒) เห็นว่าเจ้าหน้าที่ห้องสมุดเรือนจำ ๑ คน ควรรับผิดชอบในจำนวนผู้ต้องขังไม่เกิน ๑,๐๐๐ คน และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของส่วนมาก ๕๔ คน (ร้อยละ ๘๖.๘๓) เห็นว่าควรเพิ่มเจ้าหน้าที่ห้องสมุดเรือนจำอีก ๑ คน เมื่อจำนวนผู้ต้องขังเพิ่มขึ้นอีกทุก ๆ ๑,๐๐๐ คน

นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของส่วนมาก ๒๘ คน (ร้อยละ ๖๖.๐๒) เห็นว่าผู้ต้องขังช่วยงานห้องสมุดมีความสำคัญและมีประโยชน์มาก

๒.๒.๖ งบประมาณ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของส่วนมาก ๓๗ คน (ร้อยละ ๓๕.๘๒) เห็นว่าห้องสมุดเรือนจำควรได้รับงบประมาณ ๘ บาทต่อผู้ต้องขัง ๑ คนต่อปี รองลงมา ๓๑ คน (ร้อยละ ๓๐.๑๐) เห็นว่าควรได้รับงบประมาณ ๑๐ บาทต่อผู้ต้องขัง ๑ คนต่อปี แต่อย่างน้อยที่สุด เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของส่วนมาก ๓๙ คน (ร้อยละ ๓๗.๘๖) เห็นว่าห้องสมุดเรือนจำควรได้รับงบประมาณไม่ต่ำกว่า ๘,๐๐๐ บาทต่อปี รองลงมา ๒๙ คน (ร้อยละ ๒๘.๑๖) เห็นว่าควรได้รับไม่ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ บาทต่อปี

๒.๒.๗ การดำเนินงาน เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของส่วนมาก ๕๒ คน (ร้อยละ ๘๕.๓๒) เห็นว่าห้องสมุดเรือนจำควรมีสถานภาพเป็นหน่วยงาน แขนงหนึ่งของฝ่ายการศึกษาอบรม และในการดำเนินงานเพื่อปรับปรุงกิจการด้านห้องสมุดเรือนจำให้ดีขึ้นนั้น เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของส่วนมาก ๕๕ คน (ร้อยละ ๕๓.๔๐) เห็นว่าปัญหาสำคัญที่ควรรีบแก้ไขปรับปรุงคือ ความสนใจและ

เอาใจใส่ของผู้บริหาร รองลงมา ๓๑ คน (ร้อยละ ๓๐.๑๐) เห็นว่าเป็น
เงินงบประมาณ

๒.๒.๔ การให้บริการ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องส่วนมาก ๕๑ คน
(ร้อยละ ๔๘.๕๑) เห็นว่าควรจัดหมวดหมู่หนังสือไว้ตามระบบสากลมาก รองลงมา
๓๕ คน (ร้อยละ ๓๓.๘๘) เห็นว่าควร อีก ๑๗ คน (ร้อยละ ๑๖.๕๐) เห็นว่า
ยังไม่จำเป็น นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องยังเห็นว่าการจัดทำบัตรรายการ
เพื่อใช้เป็นเครื่องช่วยในการค้นคว้าครั้งนี้ ส่วนมาก ๔๔ คน (ร้อยละ ๔๒.๗๒)
เห็นว่าการมาก รองลงมา ๔๒ คน (ร้อยละ ๔๐.๗๘) เห็นว่าควร อีก ๑๕ คน
(ร้อยละ ๑๔.๕๖) เห็นว่ายังไม่จำเป็น

ส่วนในเรื่องการจัดเก็บหนังสือนั้น เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องส่วนมาก ๕๐ คน
(ร้อยละ ๔๘.๕๔) เห็นว่าควรจัดเก็บหนังสือไว้เป็นแบบชั้นเปิด รองลงมา ๔๕ คน
(ร้อยละ ๔๖.๖๐) เห็นว่าควรจัดเก็บหนังสือไว้เป็นแบบชั้นปิด

สำหรับค่าเฉลี่ยเวลาว่างที่ผู้คองซึ่งควรมี เพื่อเข้าใช้ห้องสมุดนั้น
เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเห็นว่า ควรมีเวลาว่างเฉลี่ยสัปดาห์ละ ๖.๖๐ วัน วันละ
๒.๘๒ ชั่วโมง

เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องส่วนมาก ๕๕ คน (ร้อยละ ๕๓.๒๘) เห็นว่าควรได้
ผู้คองซึ่งยืมหนังสือออกไปอ่านนอกห้องสมุดได้ อีก ๔๔ คน (ร้อยละ ๔๒.๗๒)
เห็นว่าไม่ควร เพราะเห็นว่ามีปัญหาในเรื่องการสูญหายหรือถูกทำลาย เจ้าหน้าที่
ที่เกี่ยวข้องส่วนมาก ๔๓ คน (ร้อยละ ๓๖.๘๘) เห็นว่าควรให้ยืมได้ครั้งละ ๑ เล่ม
และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องส่วนมาก ๓๕ คน (ร้อยละ ๒๖.๑๐) เห็นว่าควรกำหนด
ให้ส่งคืนภายใน ๓ วัน

บริการพิเศษหรือกิจกรรมส่งเสริมการอ่านนั้น เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องส่วน
มากเห็นว่า ควรมีการแนะนำการใช้ห้องสมุด การแนะนำหนังสือใหม่ และการจัด
หนังสือหมุนเวียนระหว่างห้องสมุด บ่อย ๆ ส่วนการแนะนำการอ่านเป็นรายบุคคล
และรายกลุ่ม และการจัดนิทรรศการนั้น เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องส่วนมากเห็นว่า
นาน ๆ ควรจัดครั้งหนึ่ง

อภิปรายผล

เมื่อได้พิจารณาถึงสภาพที่เป็นจริงของห้องสมุดเรือนจำ เปรียบเทียบกับความคาดหวังของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องแล้ว จะเห็นได้ว่า สภาพความเป็นจริงกับความคาดหวังยังคงอยู่อีกห่างไกลกันมาก และยิ่งเมื่อเปรียบเทียบกับสภาวและมาตรการงานขึ้นสำหรับห้องสมุดโรงเรียน ตลอดจนห้องสมุดประชาชนแล้ว ก็ยังเห็นได้ชัดแจ่มยิ่งขึ้นว่า ห้องสมุดเรือนจำน่าจะต้องการเร่งพัฒนาปรับปรุงกิจการด้านห้องสมุดเรือนจำอย่างจริงจังมากขึ้น เพื่อแสดงให้เห็นว่า ห้องสมุดเรือนจำตั้งขึ้นมาอย่างมีจุดมุ่งหมาย และมีความพยายามที่จะให้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายนั้นด้วย รายละเอียดที่ควรจะนำมาพิจารณามีดังต่อไปนี้

๑. อาคารสถานที่ แม้ว่ากรมราชทัณฑ์จะได้เคยมีหนังสือแนะนำตักเตือนไปยังเรือนจำและทัณฑสถานต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดห้องสมุดให้สวยงาม เรียบร้อยเป็นระเบียบ ชวนให้เข้าไปนั่งอ่านและใช้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจได้ก็จริง (กรมราชทัณฑ์ ๒๕๐๕ : ๑) แต่สภาพห้องสมุดเรือนจำบางแห่งในปัจจุบัน ก็ยังคงมีสภาพไม่แตกต่างไปจากผลการตรวจกิจการเรือนจำและทัณฑสถานต่าง ๆ ในปี พ.ศ. ๒๕๐๕ มากนัก ซึ่งครั้งนั้นมีบันทึกไว้ว่า (กรมราชทัณฑ์ ๒๕๐๕ : ๑)

"บางแห่งเพียงจัดให้มีห้องเล็ก ๆ เป็นห้องสมุด มีตู้ซากรู้อยู่ ๑-๒ ใบ มีหนังสือเก่า ๆ ซาก ๆ ไว้ประจำอยู่ไม่กี่เล่ม เจ้าหน้าที่ปล่อยให้ละเลยให้มีฝุ่นจับและอะเสกปรก เมื่อเดินแล้วไม่ชวนให้เข้าไปนั่งอ่าน หรือใช้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจได้เลย"

อนึ่ง แม้จะจากการศึกษาจะพบว่า ห้องสมุดเรือนจำส่วนมากมีลักษณะอยู่ร่วมกับห้องอื่นในอาคาร ตรงกับความคาดหวังของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องส่วนมากก็จริง แต่ก็มีลักษณะที่จะเป็นมุมหนึ่งของห้องมากกว่า เพราะค่าเฉลี่ยบริเวณเนื้อที่รวมมีเพียง ๒๐.๘๓ ตารางเมตร ห้องสมุดเรือนจำบางแห่งก็มีบริเวณเนื้อที่เพียง ๑๐ ตารางเมตรเท่านั้น ในขณะที่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

ส่วนมากเห็นว่า ห้องสมุดเรือนจำควรมีบริเวณเนื้อที่รวมไม่น้อยกว่า ๑๐๐-๒๐๐ ตารางเมตร ซึ่งนับได้ว่ามีส่วนใกล้เคียงกับมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับห้องสมุดโรงเรียน คือ ๒ ห้องเรียนหรือประมาณ ๑๐๘ ตารางเมตร และมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับห้องสมุดประชาชนขนาดเล็ก คือ ๒๐๐ ตารางเมตร (อิมพร ปันศรี และ นนทนา เผือกผอง ๒๕๑๕ : ๒๐-๒๔)

๒. ครุภัณฑ์ ห้องสมุดเรือนจำส่วนมากไม่มีที่สำหรับนั่งอ่าน ยังคงต้องอาศัยห้องเรียนเป็นที่สำหรับนั่งอ่าน ในช่วงเวลาที่ไม่มีการเรียนการสอนตลอดมา กรมราชทัณฑ์เองก็เคยให้คำแนะนำว่า ให้มีโต๊ะเก้าอี้ให้ผู้ต้องขังใช้เป็นที่นั่งอ่านหนังสือตามสมควร แต่จากสภาพที่เป็นจริงปรากฏว่า ค่าเฉลี่ยจำนวนที่นั่งอ่านมีเพียง ๐.๒๕ ที่นั่งต่อผู้ต้องขัง ๑๐๐ คน ในขณะที่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องส่วนมากเห็นว่าควรมีที่สำหรับนั่งอ่าน ๔ ที่นั่งต่อผู้ต้องขัง ๑๐๐ คน ส่วนจำนวนที่นั่งอ่านอย่างน้อยที่สุดที่ควรจะมีนั้น เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องส่วนมากเห็นว่าควรมีไม่น้อยกว่า ๒๐-๔๐ ที่นั่ง ซึ่งนับว่าใกล้เคียงกับมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับห้องสมุดโรงเรียนคือ ๓๕ ที่นั่ง และมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับห้องสมุดประชาชนขนาดเล็กคือ ๔๐ ที่นั่ง (อิมพร ปันศรี และ นนทนา เผือกผอง ๒๕๑๕ : ๒๐-๒๔) ดังนั้น แม้ว่าห้องสมุดเรือนจำจะยังไม่อาจปรับปรุงให้ได้ตามเกณฑ์ที่คาดหวัง แต่ในระยะแรกก็ควรจัดให้มีโต๊ะเก้าอี้สำหรับนั่งอ่านโดยเฉพาะไว้ในห้องสมุดเรือนจำบ้าง โดยกระทำไปพร้อม ๆ กับการปรับปรุงอาคารสถานที่

อนึ่ง ครุภัณฑ์บางอย่าง เช่น โต๊ะเก้าอี้สำหรับนั่งอ่าน ตู้หรือชั้นสำหรับจัดเก็บหนังสือ ตลอดจนชั้นสำหรับวางวารสารนั้น เรือนจำและทัณฑสถานต่าง ๆ ก็น่าจะสามารถจัดทำขึ้นใช้เองได้อยู่แล้ว โดยอาศัยแรงงานจากผู้ต้องขัง

๓. สิ่งพิมพ์ ห้องสมุดเรือนจำมีจำนวนหนังสือเฉลี่ยประมาณ ๒,๐๒๕ เล่ม หรือคิดเฉลี่ยตามรายหัวแล้ว มีจำนวนหนังสือ ๐.๕๖ เล่มต่อผู้ต้องขัง ๑ คน และใ้กับหรือจัดหาเพิ่มเติมอีก เฉลี่ยปีละประมาณ ๕๒ เล่ม ส่วนความคาดหวังของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องนั้น เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องส่วนมากเห็นว่าห้องสมุดเรือนจำ

ควรมีจำนวนหนังสือเฉลี่ยตามรายหัว ๓ เล่มต่อผู้ต้องขัง ๑ คน ซึ่งนับว่าใกล้เคียงกับมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับห้องสมุดโรงเรียนคือ ๓-๕ เล่มต่อ ๑ คน และมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับห้องสมุดประชาชนคือ ๒-๓ เล่มต่อรายหัวผู้ใช้ (อัมพร ปันศรี และ นนทนา เมื่อถมอง ๒๕๑๕ : ๒๐-๒๔) แต่อย่างน้อยที่สุด เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องส่วนมากเห็นว่าห้องสมุดเรือนจำควรมีจำนวนหนังสือไม่น้อยกว่า ๑,๕๐๐-๒,๐๐๐ เล่ม และควรได้รับหรือจัดหาเพิ่มเติมอีกร้อยละ ๒-๑๐ ของจำนวนหนังสือที่มีอยู่ทั้งหมด ทุก ๆ ปี

สิ่งที่น่าเป็นห่วงก็คือ จำนวนหนังสือและสิ่งพิมพ์ในห้องสมุดเรือนจำนั้นยังมีความผูกพันอยู่กับการขอรับบริจาคมาก เพราะโดยปกติแล้วห้องสมุดเรือนจำไม่เคยได้รับเงินงบประมาณอุดหนุนเลย กรมราชทัณฑ์เคยจัดซื้อหนังสือลงไปได้บ้างเล็กน้อยมาก (กรมราชทัณฑ์ ๒๕๔๔ : ๒) การได้รับบริจาคมา ทำให้ไม่มีโอกาสได้เลือก สภาพของหนังสือที่มีอยู่จึงค่อนข้างเก่า ชำรุด และไม่น่าสนใจหนึ่ง ในการขอรับบริจาคดังกล่าว ห้องสมุดเรือนจำก็ยังกระทำไม่ได้เต็มที่นัก อาจเป็นเพราะเจ้าหน้าที่ห้องสมุดเรือนจำมีหน้าที่อื่นต้องกระทำ จึงไม่มีเวลาดูมเหให้งานด้านนี้มากนัก หรืออาจมีเหตุขัดข้องเกี่ยวกับระเบียบต่าง ๆ ของกรมราชทัณฑ์ก็เป็นได้ ทั้งการที่เจ้าหน้าที่จะออกไปติดต่อกับบุคคลภายนอก และการที่บุคคลภายนอกจะเข้าไปติดต่อกับเจ้าหน้าที่ภายใน

เกี่ยวกับเรื่องของจำนวนหนังสือนี้ ในประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการกำหนดจำนวนหนังสือไว้สูงถึง ๑๐ เล่มต่อผู้ต้องขัง ๑ คน มาตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๙๔๐ แล้ว (Bramley. 1978 : 76) และในปี ค.ศ. ๑๙๖๒ ยังได้เน้นอีกว่าห้องสมุดเรือนจำควรมีหนังสือไม่น้อยกว่า ๒,๐๐๐ เล่ม ซึ่งคิดเลือกก็แล้ว (Bailey. 1972 : 262) นับว่าเป็นจำนวนที่สูงมาก

สำหรับการขอรับวารสารและนิตยสาร ตลอดจนหนังสือพิมพ์นั้น องค์การสหประชาชาติได้ตั้งข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง โดยได้ระบุไว้ในข้อ ๓๕ อย่างชัดเจนว่า "ผู้ต้องขังต้องได้ทราบข่าวสารสำคัญ ๆ เป็นประจำ โดยได้กานจากหนังสือพิมพ์ วารสาร หรือสิ่งพิมพ์พิเศษของเรือนจำเอง โดยการฟังวิทยุ ปรากฏา หรือโดยวิธีอื่นใดที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งอนุญาตหรือ

ควบคุมโดยเรือนจำ" (องค์การสหประชาชาติ ๒๕๒๐ : ๒๐-๒๑)

นอกจากนี้ เกี่ยวกับหนังสือพิมพ์ กรมราชทัณฑ์ยังได้ระบุรายละเอียดไว้อีกว่า (กรมราชทัณฑ์ ๒๕๕๕ : ๒)

"ค. ถ้าเป็นหนังสือพิมพ์ จะต้องเป็นหนังสือพิมพ์ที่ผู้บัญชาการเรือนจำ หรือผู้อำนวยการทัณฑสถานได้ส่งอนุญาตไว้ โดยถือหลักการพิจารณาว่า ต้องเป็นหนังสือที่เกี่ยวกับวิทยาการ คติธรรม จรรยา และความรู้อื่นๆ ทั้งไม่เป็นหนังสือพิมพ์ที่มีแนวไปในทาง เป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครองของประเทศ"

จะเห็นได้ว่า ผู้บัญชาการเรือนจำ หรือผู้อำนวยการทัณฑสถานทุกแห่ง มีอำนาจที่จะส่งอนุญาตให้บอกรับหนังสือพิมพ์ได้ การบอกรับหนังสือพิมพ์จึงไม่น่าจะขัดต่อระเบียบของกรมราชทัณฑ์แต่อย่างใด ส่วนสาเหตุที่เจ้าหน้าที่ห้องสมุด และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ส่วนหนึ่งเห็นว่าอาจขัดต่อระเบียบของกรมราชทัณฑ์ นั้น อาจเป็นเพราะไม่ทราบระเบียบที่แท้จริง หรือทราบแต่ตีความหมายผิดไปจากข้อเท็จจริงก็เป็นได้ นอกจากนี้ถ้าจะกล่าวกันโดยทั่วไปแล้ว หนังสือพิมพ์ต่าง ๆ ก็ล้วนมีเนื้อหาที่เกี่ยวกับวิทยาการ คติธรรม จรรยา และความรู้อื่นๆด้วยกันทั้งสิ้น ทั้งยังไม่มีหนังสือพิมพ์รายวันฉบับใดที่มีแนวทาง เป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครองของประเทศ แล้วจะออกจำหน่ายอยู่เป็นปกติได้ควย สำหรับจำนวนที่ควรบอกรับนั้น เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องส่วนมากเห็นว่า ห้องสมุดควรบอกรับวารสาร ๒-๔ รายการ และควรบอกรับหนังสือพิมพ์ ๒-๓ ฉบับ ในขณะที่มาตรฐานขั้นต่ำสำหรับห้องสมุดโรงเรียนกำหนดจำนวนวารสารไว้ ๕-๑๐ รายการ และกำหนดจำนวนหนังสือพิมพ์ไว้ ๒ ฉบับ (อัมพร ปันศรี และ นนทนา เนื่องผอง ๒๕๑๕ : ๒๐-๒๔)

๔. บุคลากร ห้องสมุดเรือนจำทุกแห่งได้จัดให้มีเจ้าหน้าที่สำหรับทำหน้าที่บรรณารักษ์ห้องสมุดเรือนจำ อย่างน้อย ๑ คน แต่จากสภาพที่เป็นจริงปรากฏว่า เจ้าหน้าที่ดังกล่าวไม่มีวุฒิทางบรรณารักษศาสตร์ หรือเคยผ่านการอบรมวิชาบรรณารักษศาสตร์มาก่อนเลย ยิ่งไปกว่านั้น ห้องสมุดเรือนจำยังไม่มีเจ้าหน้าที่

ห้องสมุดที่ไม่ต้องทำหน้าที่อื่นเลย เจ้าหน้าที่ห้องสมุดเรือนจำส่วนมากจึงไม่ค่อยมีเวลาทุ่มเทให้กับการดำเนินงานห้องสมุดเรือนจำอย่างจริงจังนัก อนึ่ง เนื่องจากห้องสมุดเรือนจำเป็นห้องสมุดที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากห้องสมุดประเภทอื่น ๆ ดังนั้น นอกจากเจ้าหน้าที่ห้องสมุดจะต้องมีความรู้ความสามารถในทางวิชาบรรณารักษศาสตร์แล้ว ยังน่าจะต้องมีความรู้พื้นฐานและเคยผ่านงานด้านราชทัณฑ์มาบ้างแล้วด้วย ทางเลือกจึงมีอยู่ว่า จะรับเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ทางบรรณารักษศาสตร์มาฝึกงานด้านราชทัณฑ์ หรือจะส่งเจ้าหน้าที่ซึ่งกรมราชทัณฑ์ไปอบรมวิชาบรรณารักษศาสตร์

นอกจากนี้ หากห้องสมุดเรือนจำมีเจ้าหน้าที่ห้องสมุดซึ่งมีความรู้ทางกฎหมายอยู่บ้าง ก็จะช่วยให้ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี หรืออุทธรณ์ ฎีกา ได้มีโอกาสในการต่อสู้คดีได้มากขึ้น ซึ่งน่าจะเป็นเป้าหมายอีกส่วนหนึ่งของห้องสมุดเรือนจำด้วย

อย่างไรก็ตาม ผู้ต้องขังช่วยงานห้องสมุด นับว่าเป็นบุคคลที่มีความสำคัญและมีประโยชน์ในการผ่อนภาระให้แก่เจ้าหน้าที่ห้องสมุดเรือนจำได้มาก โดยเฉพาะในระดงงานที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อนมากนัก การคัดเลือกผู้ต้องขังที่มีความรู้ความสามารถ มีความรับผิดชอบและไว้ใจได้ จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ควรกระทำ

๕. งบประมาณ ห้องสมุดเรือนจำทุกแห่งไม่เคยได้รับงบประมาณสำหรับห้องสมุดโดยเฉพาะเลย กรมราชทัณฑ์เองก็ได้พยายามจัดสรรเงินจำนวนน้อย ให้ออกหนังสือส่งไปตามเรือนจำและทัณฑสถานต่าง ๆ บ้าง แต่ก็แทบไม่มีผล ในขณะที่ความคาดหวังของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องนั้น เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องส่วนมากเห็นว่า ห้องสมุดเรือนจำควรได้รับงบประมาณเฉลี่ยตามรายหัว ๕-๑๐ บาทต่อผู้ต้องขัง ๑ คน หรืออย่างน้อยที่สุดควรได้รับไม่น้อยกว่าปีละ ๘,๐๐๐ บาท นับเป็นความคาดหวังที่ยัง เป็นไปไต่ยาก การแก้ปัญหาในค้ำนี้จึงต้องอาศัยการขอรับบริจาคตลอดมา อย่างไรก็ตาม เรือนจำและทัณฑสถานต่าง ๆ ยังมี

รายได้พิเศษ เช่น รายได้จากการขายสินค้าราชการ และสหกรณ์ร้านค้า เป็นต้น หากเป็นไปได้ อาจจัดสรรมาสนับสนุนงานทางด้านห้องสมุดเรือนจำได้บ้าง นอกจากนี้ การยืมหนังสือหมุนเวียนระหว่างห้องสมุด ไม่ว่าจะเป็นการยืมกันระหว่างห้องสมุดเรือนจำด้วยกันเอง หรือขอความร่วมมือจากห้องสมุดประชาชน ก็น่าจะช่วยแก้ปัญหาในเรื่องขาดงบประมาณในการซื้อหนังสือได้บ้าง ทั้งนี้โดยใช้วิธียืมเปลี่ยนหมุนเวียนกันไปเป็นครั้งคราว

สำหรับมาตรฐานห้องสมุดเรือนจำในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้กำหนดงบประมาณไว้สูงถึง ๑ เหรียญสหรัฐต่อผู้ต้องขัง ๑ คน มาแล้วตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๙๔๑ (Zabel. 1976 : 3)

๒. การดำเนินงาน ในสภาพปัจจุบัน ห้องสมุดเรือนจำเป็นเพียงหน่วยงานเล็ก ๆ ึ่งเป็นหน่วยงานย่อยที่แทรกไว้ในงานด้านการศึกษาผู้ใหญ่เท่านั้น และย่อมเป็นที่แน่นอนว่า ยิงเป็นหน่วยงานที่เล็กหรือย่อยลงเพียงใด การให้ความสำคัญและความเอาใจใส่ก็ย่อมมีน้อยลงด้วย ในเรื่องนี้ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องส่วนมากเห็นว่า ห้องสมุดเรือนจำควรมีสถานภาพเป็นหน่วยงานแผนกหนึ่งของฝ่ายการศึกษาอบรม ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการวางแผนงาน การจัดสรรเงินงบประมาณและกำลังคนให้เหมาะสมกับขอบข่ายและปริมาณงาน

ปัญหาสำคัญในการดำเนินงานห้องสมุดเรือนจำ เมื่อได้สอบถามจากเจ้าหน้าที่ห้องสมุดเรือนจำ ปรากฏผลตามลำดับดังนี้ (๑) ขาดงบประมาณ (๒) ขาดการช่วยเหลือและการสนับสนุนจากภายนอก และ (๓) มีปัญหาในเรื่องวินัยและการควบคุมป้องกัน แต่จากแบบสอบถามสำหรับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ปรากฏผลแตกต่างกันไปดังนี้ (๑) ความสนใจและความเอาใจใส่ของผู้บริหาร (๒) เงินงบประมาณ และ (๓) การช่วยเหลือและการสนับสนุนจากภายนอก อย่างไรก็ตาม ปัญหาต่าง ๆ ล้วนมีความเกี่ยวข้องและผูกพันกันอยู่มาก การแก้ปัญหาด้านใดด้านหนึ่งได้ ก็เท่ากับว่าได้ช่วยบรรเทาปัญหาในด้านอื่น ๆ ไปด้วย อนึ่ง สำหรับการช่วยเหลือและสนับสนุนจากภายนอกนั้น เนื่องจาก

ห้องสมุดเรือนจำยังเป็นเพียงหน่วยงานย่อย จึงยังไม่มีการประชุมสัมพันธ หรือติดต่อกับหน่วยงานและบุคคลภายนอกมากนัก การขอรับบริจาคจึงยังกระทำได้ไม่กว้างขวางเท่าที่ควร ขณะนี้ ประชาชนส่วนมากก็ยังไม่ทราบว่าในเรือนจำและทัณฑสถานต่าง ๆ มีโรงเรียน และมีห้องสมุดซึ่งต้องการหนังสือบริจาค

๓. การให้บริการ ปัญหาสำคัญของการให้บริการน่าจะได้แก่เรื่องโอกาสที่ผู้ต้องขังจะได้เข้าใช้ห้องสมุด ซึ่งตามระเบียบของกรมราชทัณฑ์ได้กำหนดให้ผู้ต้องขังต้องมีเวลาว่างเพื่ออ่านหนังสือในห้องสมุดได้อย่างน้อยวันละ ๑ ชั่วโมงอยู่แล้ว และการกำหนดเวลาก็ต้องชัดเจนแน่นอน แล้วจึงให้ผู้ต้องขังทราบโดยทั่วกัน (กรมราชทัณฑ์ ๒๔๕๕ : ๑) กำหนดเวลาวันละ ๑ ชั่วโมงดังกล่าว เป็นจำนวนอย่างน้อย ในทางปฏิบัติจึงควรเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังได้เข้าใช้ห้องสมุดได้มากกว่านี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวันหยุด น่าจะเปิดบริการได้มากยิ่งขึ้น

จากการศึกษาสภาพที่เป็นจริงพบว่า ห้องสมุดเรือนจำส่วนมากเปิดบริการสัปดาห์ละ ๕-๗ วัน วันละ ๒-๖ ชั่วโมง ซึ่งค่อนข้างสูงกว่าความคาดหวังของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เพราะเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเห็นว่า ควรเปิดบริการสัปดาห์ละ ๒-๓ วัน วันละ ๒-๓ ชั่วโมง ที่เป็นเช่นนี้ ข้อเท็จจริงปรากฏว่า ในขณะที่ห้องสมุดเรือนจำเปิดบริการวันละ ๖ ชั่วโมง จึงคิดเฉลี่ยจากรายการนั้น ผู้ต้องขังไม่ได้มีโอกาสเข้าใช้ห้องสมุดตลอดเวลาที่ห้องสมุดเปิดบริการนั้นเลย ส่วนความคาดหวังของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องนั้น แม้จะน้อย แต่ถ้าเป็นช่วงเวลาของผู้ต้องขังจะเข้าใช้ห้องสมุดได้จริง ก็นับได้ว่ายังคุ้มค่ากว่าการเปิดบริการมาก ๆ แต่ผู้ต้องขังไม่มีโอกาสได้เข้าใช้จริง นอกจากนี้ภายในเรือนจำและทัณฑสถานนั้น การที่ผู้ต้องขังจะออกจากแดนหนึ่งไปสู่อีกแดนหนึ่งนั้น แม้จะกระทำได้ แต่บางครั้งก็ไม่สะดวกนัก การกำหนดช่วงเวลาที่เหมาะสมและสอดคล้องกับโอกาสของผู้ต้องขัง ก็ยังเป็นสิ่งจำเป็นมากยิ่งขึ้น

ส่วนการจัดหมวดหมู่หนังสือและการจัดทำบัตรรายการนั้น เจ้าหน้าที่ที่

เกี่ยวกับข้อส่วนใหญ่เห็นว่า ห้องสมุดเรือนจำควรจัดหมวดหมู่หนังสือและจัดทำบัตรรายการมาก แต่จากสภาพที่เป็นจริง ห้องสมุดเรือนจำทุกแห่งเพียงแต่จัดหมวดหมู่หนังสือไว้ตามที่เจ้าหน้าที่เห็นสมควร และไม่มีห้องสมุดเรือนจำแห่งใดเลยที่จัดทำบัตรรายการ เหตุผลที่ว่าเพราะมีหนังสืออยู่นั้น คงจะไม่ใช้เหตุผลที่แท้จริง น่าจะมีเหตุผลมาประกอบด้วย เช่น เจ้าหน้าที่อาจไม่มีเวลาพอ หรืออาจขาดความรู้ความเข้าใจในงานด้านห้องสมุดอย่างจริงจัง เป็นต้น

สำหรับปัญหาในเรื่องการสูญหายหรือถูกทำลาย อันเนื่องมาจากการอนุญาตให้ผู้ต้องขังยืมหนังสือออกไปอ่านนอกห้องสมุดนั้น น่าจะมีหนทางอื่นในการแก้ปัญหา มิใช่แก้ปัญหาด้วยการไม่ให้ยืม อย่างน้อยที่สุด ถ้าหากได้มีการลงโทษกันตามสมควรแล้ว ผู้ต้องขังที่ไม่รับผิดชอบก็คงจะเข็ดหลาบและมีความรับผิดชอบต่อมากขึ้น ข้อที่ควรคำนึงก็คือ ช่วงเวลาที่ผู้ต้องขังจะได้เข้าไปใช้ห้องสมุดนั้นมีน้อยอยู่แล้ว การให้ยืมหนังสือออกไปอ่านนอกห้องสมุดจึงน่าจะเป็นสิ่งทดแทนที่ควรจะได้กระทำ และอย่างน้อยควรให้ยืมได้ครั้งละ ๑ เล่ม กำหนดลงคืนภายใน ๓ วัน ตามที่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องส่วนใหญ่คัดค้านไว้

ความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของห้องสมุดเรือนจำ

เมื่อพิจารณาจากผลสรุปแล้ว จะเห็นได้ว่า เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องส่วนใหญ่เชื่อว่า ประโยชน์ที่ผู้ต้องขังจะได้รับจากการมีบริการห้องสมุดในเรือนจำก็คือ ความเพลิดเพลิน และการผ่อนคลายความเคร่งเครียดลดทอนลงถึงจิตใจ ตลอดจนการมีนิสัยรักการอ่าน และรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ นอกเหนือไปจากนี้ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องส่วนใหญ่ก็ยังมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของห้องสมุดเรือนจำในระดับมากเกือบทุกรายการ ลดหลั่นกันลงไปตามลำดับ ยกเว้น ๒ รายการได้แก่ การเข้าใจปัญหาของตนเองและโอกาสแก้ไขปรับปรุงความประพฤติเพื่อจะได้กลับตนเป็นพลเมืองดี และความรู้ความสามารถในทางพหุมาหาถิ่นที่เพิ่มขึ้น ซึ่งค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของ ๒ รายการนี้อยู่ในระดับปานกลาง

ชวนให้น่าสงสัยว่า เหตุใดเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจึงเห็นว่า การอ่านหนังสือจะไม่
 ทำให้ผู้ต้อง ซึ่งมีโอกาสกลับตนเป็นพลเมืองดี หรือมีความรู้ความสามารถในทาง
 ทักษะทางอื่นเพิ่มขึ้นมากนัก นับเป็นเรื่องสำคัญที่ควรศึกษาให้ลึกซึ้งต่อไปว่า
 การอ่านหนังสือจะช่วยให้ผู้ต้อง ซึ่งมีโอกาสกลับตนเป็นพลเมืองดีได้หรือไม่เพียงใด
 ส่วนความสามารถในทางทักษะทางอื่นนั้น เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องคงมีความมั่นใจใน
 งานด้านการฝึกวิชาชีพของเรือนจำและทัณฑสถานต่าง ๆ ที่กระทำกันอยู่แล้ว
 ค่อนข้างมาก จึงไม่เห็นว่า การอ่านหนังสือจะช่วยส่งเสริม หรือมีส่วนทำให้ผู้ต้อง ซึ่งมี
 เกิดความรู้ความก้าวหน้าในทางวิชาชีพเพิ่มมากขึ้นได้อย่างไร

เมื่อได้พิจารณาถึงสภาพห้องสมุดเรือนจำ ความคาดหวังของเจ้าหน้าที่
 ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับห้องสมุดอื่น ๆ ประกอบกับการคำนึง
 ถึงความน่าจะเป็นไปได้แล้ว จึงได้เสนอมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับห้องสมุดเรือนจำ
 ไว้ดังต่อไปนี้

ข้อเสนอเกี่ยวกับ
มาตรฐานขั้นต่ำสำหรับห้องสมุดเรือนจำ

ความมุ่งหมาย

ห้องสมุดเรือนจำควรมีจุดมุ่งหมายดังต่อไปนี้

๑. เพื่อสนองความต้องการในด้านการพักผ่อนหย่อนใจ อันจะช่วยให้ผู้ต้องขังได้ผ่อนคลายความเคร่งเครียดคลั่งคลุ้มถึงวลใจ และรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ด้วยการหาความเพลิดเพลินจากการอ่านหนังสือ
๒. เพื่อส่งเสริมให้ผู้ต้องขังได้มีโอกาสสัมผัสกับโลกภายนอก ได้ทราบข่าวคราวเหตุการณ์บ้านเมืองต่าง ๆ ในทางที่จะเป็นประโยชน์เพื่อการปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคม เมื่อเวลาที่พ้นโทษออกไป
๓. เพื่อสนับสนุนงานทางด้านการศึกษา การฝึกวิชาชีพ และการอบรมทางศีลธรรม
๔. เพื่อส่งเสริมการแก้ไขปรับปรุงความประพฤติของผู้กระทำผิดให้สามารถกลับตนเป็นพลเมืองดี

อาคารสถานที่

๑. ควรมีลักษณะเป็นห้องเฉพาะในอาคาร ซึ่งมีแสงสว่างและการถ่ายเทอากาศที่ดี ปราศจากเสียงรบกวนต่าง ๆ
๒. บริเวณเนื้อที่รวมควรมีไม่น้อยกว่า ๑๐๐ ตารางเมตร ส่วนหนึ่งใช้สำหรับจัดเก็บหนังสือ ส่วนหนึ่งใช้เป็นที่ทำงานของเจ้าหน้าที่ และอีกส่วนหนึ่งใช้เป็นที่สำหรับนั่งอ่าน นอกจากนี้ควรขยายบริเวณเนื้อที่ได้อีก เมื่อจำเป็น ต้องเพิ่มจำนวนที่นั่งอ่านตามอัตราส่วนจำนวนผู้ต้องขัง ทั้งนี้โดยถืออัตราบริเวณเนื้อที่สำหรับอ่าน ๒๕ ตารางฟุต ต่อ ๑ ที่นั่ง

ครุภัณฑ์

๑. ควรมีโต๊ะเก้าอี้สำหรับนั่งอ่านอย่างน้อย ๒ ที่นั่งต่อผู้ต้องขัง ๑๐๐ คน แต่อย่างน้อยที่สุด ในระยะเริ่มแรกควรมีโต๊ะเก้าอี้สำหรับนั่งอ่านไม่ต่ำกว่า ๒๐ ที่นั่ง
๒. ควรมีตู้หรือชั้นสำหรับจัดเก็บหนังสือ ตลอดจนชั้นสำหรับวางวารสาร และนิตยสาร อย่างเพียงพอและเหมาะสม
๓. ควรมีแผนป้ายนิเทศการอย่างน้อย ๑ แผ่น ขนาดประมาณ ๑.๕๐ x ๑.๕๐ เมตร

สิ่งพิมพ์

๑. ควรมีหนังสืออย่างน้อย ๒ เล่มต่อผู้ต้องขัง ๑ คน แต่อย่างน้อยที่สุดในระยะเริ่มแรก ควรมีหนังสือไม่ต่ำกว่า ๒,๐๐๐ เล่ม ซึ่งคัดเลือกมาแล้ว และควรได้รับหรือจัดหาเพิ่มเติมอีกร้อยละ ๕ ของจำนวนหนังสือทั้งหมดที่มีอยู่ทุก ๆ ปี ประเภทของหนังสือควรมีสัดส่วน ดังนี้

สารคดีวิชาการทั่วไป	ร้อยละ ๒๐
วิชาชีพต่าง ๆ	ร้อยละ ๓๐
ศาสนา ศีลธรรม จรรยา	ร้อยละ ๓๐
บันเทิง	ร้อยละ ๒๐
๒. ควรบอกรับวารสารและนิตยสารอย่างน้อย ๔ รายการ (ไม่นับวารสารและนิตยสารที่ได้เปล่า)
๓. ควรบอกรับหนังสือพิมพ์อย่างน้อย ๒ ฉบับ

บุคลากร

๑. คุณสมบัติของเจ้าหน้าที่ห้องสมุด ควรมีวุฒิการศึกษาก่อนอย่างน้อย ป.กศ.หรือเทียบเท่า และเคยผ่านการอบรมวิชาบรรณารักษศาสตร์ จากสมาคม

ห้องสมุดแห่งประเทศไทย หรือจากสถาบันอื่นที่สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย
รับรอง นอกจากนี้ยังสามารถพิมพ์ได้ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

๒. เจ้าหน้าที่ห้องสมุด ๑ คน ควรรับผิดชอบในจำนวนผู้ต้องขังไม่เกิน
๑,๕๐๐ คน และควรเพิ่มผู้ช่วยได้อีก ๑ คน เมื่อจำนวนผู้ต้องขังมีเพิ่มขึ้นอีก
ทุก ๆ ๑,๕๐๐ คน หรือเมื่อมีปริมาณงานเพิ่มมากขึ้น

๓. ควรจัดให้มีผู้ต้องขังช่วยงานห้องสมุดตามความเหมาะสม

งบประมาณ

ควรมีงบประมาณเฉลี่ยตามรายหัว อย่างน้อย ๕ บาทต่อผู้ต้องขัง ๑ คน
แต่อย่างน้อยที่สุด ในระยะเริ่มแรกควรได้รับงบประมาณเฉลี่ยปีละไม่ต่ำกว่า
๕,๐๐๐ บาท

การให้บริการ

๑. ห้องสมุดควรเปิดบริการสัปดาห์ละ ๕ วัน วันละไม่น้อยกว่า ๒ ชั่วโมง
ในช่วงเวลาที่ผู้ต้องขังมีโอกาสเข้าใช้ห้องสมุดได้ และถ้าเป็นไปได้ ควรเปิด
บริการในวันหยุดด้วย เพราะเป็นเวลาที่ผู้ต้องขังว่างจากการงาน

๒. ควรอนุญาตให้ผู้ต้องขังยืมหนังสือออกไปอ่านนอกห้องสมุดได้ ครั้งละ
๑ เล่ม กำหนดคืนภายใน ๓ วัน

๓. ควรจัดบริการพิเศษและกิจกรรมส่งเสริมการอ่านดังต่อไปนี้เสมอ ๆ
หรือเป็นครั้งคราว ตามกำลังความสามารถ

แนะนำการใช้ห้องสมุด

แนะนำหนังสือใหม่

จัดหนังสือหมุนเวียนระหว่างห้องสมุด

จัดนิทรรศการ

แนะนำการอ่านเป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

ข้อเสนอแนะสำหรับกรมราชทัณฑ์

๑. ควรนำข้อเสนอเกี่ยวกับมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับห้องสมุดเรือนจำไปประกาศใช้อย่างเป็นทางการ เพื่อให้เรือนจำและทัณฑสถานต่าง ๆ ได้หันมาเอาใจใส่ในกิจการห้องสมุดเรือนจำกันอย่างจริงจังต่อไป

๒. ควรจัดให้มีโครงการ ๕ ปี เพื่อเร่งพัฒนาและปรับปรุงห้องสมุดเรือนจำให้ได้ตามมาตรฐาน

๓. ควรสนับสนุนให้มีการอบรมวิชาบรรณารักษศาสตร์แก่เจ้าหน้าที่ห้องสมุดเรือนจำ โดยสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย หรือสถาบันอื่นที่มีการเรียนการสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ เพื่อเจ้าหน้าที่ห้องสมุดเรือนจำจะได้นำเอาความรู้ความสามารถไปใช้ในการดำเนินงานห้องสมุดเรือนจำให้เจริญก้าวหน้าต่อไปได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ห้องสมุดเรือนจำยังจะได้มีโอกาสพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ซึ่งกันและกัน อันจะเป็นประโยชน์ในการให้ความร่วมมือกันในระหว่างห้องสมุดเรือนจำด้วยกันได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ รวมทั้งการจัดทำคู่มือปฏิบัติงานสำหรับห้องสมุดเรือนจำไว้ใช้ร่วมกันด้วย

๔. ควรยกฐานะของงานค้ำห้องสมุดเรือนจำขึ้นเป็นหน่วยงานแผนกหนึ่งของฝ่ายการศึกษาอบรม มีเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ทางค้ำบรรณารักษศาสตร์เป็นผู้รับผิดชอบ โดยกำหนดให้มีหน้าที่ควบคุม ดูแล ส่งเสริม และสนับสนุน ตลอดจนให้คำแนะนำแก่เจ้าหน้าที่ห้องสมุดเรือนจำต่าง ๆ ตามแต่โอกาสจะอำนวย นอกจากนี้ยังทำให้สะดวกในการติดตามประเมินผลการดำเนินงานค้ำห้องสมุดเรือนจำ ซึ่งอย่างน้อยควรกระทำทุก ๆ ระยะ ๓ ปีด้วย เพื่อการปรับปรุงให้ได้ตามมาตรฐาน

๕. ควรร่วมมือกับห้องสมุดประชาชน และกรมการศึกษานอกโรงเรียน ในการจัดห้องสมุดเคลื่อนที่

๖. ควรส่งเสริมและสนับสนุนการขอรับบริจาคหนังสือ ตลอดจนความช่วยเหลือเงินจากหน่วยงานและบุคคลภายนอก

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหาร เรือนจำและทัณฑสถานต่าง ๆ

๑. ในขณะที่ยังไม่ได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากกรมราชทัณฑ์ เรือนจำและทัณฑสถานต่าง ๆ ควรพิจารณาจัดสรรเงินรายได้ของเรือนจำและทัณฑสถาน มาใช้ในการดำเนินงานห้องสมุดบ้าง เช่น รายได้จากสหกรณ์ร้านค้า หรือรายได้จากการจำหน่ายสินค้าราชทัณฑ์ เป็นต้น

๒. ควรอนุญาตให้ห้องสมุดเรือนจำบอกรับหนังสือพิมพ์ได้ เพราะการอ่านหนังสือพิมพ์ น่าจะได้ประโยชน์แก่ผู้ต้องขังมากกว่าโทษ การป้องกันผลเสียที่อาจเกิดขึ้นนั้น สามารถกระทำได้โดยให้เจ้าหน้าที่อ่านเสียก่อน เมื่อเห็นว่าหนังสือพิมพ์ฉบับใดมีข่าวหรือเรื่องราวที่ไม่เหมาะสมจะได้ผู้ต้องขังได้อ่านหรือรับรู้ก็อาจตัดออกหรือระงับการอ่านเสียก่อนได้ นอกจากนี้ เพื่อแก้ปัญหาในเรื่องเงินงบประมาณในการบอกรับ อาจใช้วิธีแนะนำและสนับสนุนให้เจ้าหน้าที่ หรือผู้ต้องขังที่มีฐานะดี บอกรับวารสาร นิตยสาร และหนังสือพิมพ์ เพื่อจะได้บริจาคให้ห้องสมุดเมื่ออ่านจบแล้ว เสมือนหนึ่งว่าห้องสมุดเรือนจำได้บอกรับเองโดยสม่ำเสมอ

๓. ควรสนับสนุนให้เจ้าหน้าที่ห้องสมุดเรือนจำได้มีเวลาสำหรับงานด้านห้องสมุดอย่างเต็มที่ ส่งเสริมให้มีการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานหรือบุคคลภายนอก เพื่อขอรับความช่วยเหลือและการสนับสนุนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

๔. ควรปรับปรุงงานด้านการประชาสัมพันธ์ให้ดีขึ้น ทั้งการประชาสัมพันธ์ภายใน เพื่อให้ผู้ต้องขังเห็นประโยชน์และความสำคัญของการอ่าน และการประชาสัมพันธ์ไปยังบุคคลภายนอก เพื่อประโยชน์ในการขอรับบริจาค

๕. ควรปรับปรุงอาคารสถานที่ และครุภัณฑ์ห้องสมุด โดยใช้แรงงานจากผู้ต้องขัง

ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานและบุคคลภายนอก

๑. หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งของทางราชการและเอกชน มูลนิธิ สมาคมต่าง ๆ ตลอดจนประชาชนทั่วไป ที่ได้จัดพิมพ์หนังสือหรือวารสารต่าง ๆ ขึ้นไม่ว่าจะเป็นการประจำหรือเป็นครั้งคราว หรือแม้แต่นั่งสือสำหรับแจกในงานศพ หากเห็นว่าน่าจะเป็นประโยชน์สำหรับผู้ต้องขังบ้าง ก็ควรจัดส่งไปตามห้องสมุดเรือนจำต่าง ๆ ตามกำลังศรัทธา หากไม่สะดวก จะส่งตรงไปยังกรมราชทัณฑ์ เพื่อแจกจ่ายไปตามเรือนจำและทัณฑสถานต่าง ๆ อีกต่อหนึ่งก็ได้
๒. สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย ควรให้การเหลียวแลห้องสมุดเรือนจำบ้างตามสมควร อย่างน้อยก็ในด้านกรให้การอบรม หรือการให้คำแนะนำต่าง ๆ ในการจัดและดำเนินงานห้องสมุด

ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรศึกษาถึงสภาพห้องสมุดเรือนจำอื่น ๆ นอกเหนือไปจากที่ได้ศึกษาไว้แล้ว
๒. ควรศึกษาและเปรียบเทียบความคาดหวังของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องระหว่างเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทั่วไป กับเจ้าหน้าที่ระกัับผู้บริหาร
๓. ควรศึกษาถึงปัญหา ความต้องการ และความสนใจในการอ่านของผู้ต้องขัง
๔. ควรศึกษาว่า การอ่านหนังสือจะมีผลทำให้ผู้ต้องขังมีโอกาสดกักับชนเป็นคนดี และมีความรู้ความสามารถในทางทำมาหากินเพิ่มมากขึ้นหรือไม่เพียงใด

បទបញ្ជា

บรรณานุกรม

- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ห้องสมุดประชาชนในประเทศไทย คณะอักษรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๒๐, ๑๖๕ หน้า
- "สำรวจสวดกรรมราชทัณฑ์ ไม่คิดอบรมใจให้กลับตัว" สยามรัฐ ๒๓ กุมภาพันธ์
๒๕๒๔ หน้า ๑, ๑๒
- นวลจันทร์ รัตนากร ห้องสมุดเฉพาะ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ๒๕๒๒,
๑๖๕ หน้า
- บุญเกื้อ หลงสวาสักดิ์ สภาพและเกณฑ์ปกติของห้องสมุดประชาชนจังหวัดซึ่งเป็นที่ตั้งเขตศึกษา วิทยาลัยนิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
๒๕๑๘, ๑๒๐ หน้า อัดสำเนา
- ประเสริฐ เมฆมณี หลักทัณฑ์วิทยา โรงพิมพ์พิชการพิมพ์ ๒๕๒๓, ๕๘๔ หน้า
- ภราดร ภคพัฒน์ การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเกี่ยวกับการลงโทษ วิทยาลัยนิพนธ์
น.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๒๑, ๑๔๐ หน้า อัดสำเนา
- วิญจวน อินทรคำแหง และ นวลจันทร์ รัตนากร ห้องสมุดโรงเรียน
มหาวิทยาลัยรามคำแหง ๒๕๒๑, ๑๕๓ หน้า
- ราชทัณฑ์, กรม กฎหมายในหน้าที่กรมราชทัณฑ์ พิมพ์ในงานทอดผ้าพระกฐิน
พระราชทาน ณ วัดชัยชนะสงคราม(วัดศึก) ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๒๓
โรงพิมพ์ราชทัณฑ์ ๒๕๒๓, ๑๐๘ หน้า
- ระเบียบกรมราชทัณฑ์ ฉบับที่ ๑/๒๕๔๖ เรื่อง ห้องสมุดของเรือนจำ
และทัณฑสถานต่าง ๆ ลงวันที่ ๑๖ กันยายน ๒๕๔๖
- ระเบียบกรมราชทัณฑ์ ฉบับที่ ๒/๒๕๔๕ เรื่อง ห้องสมุดของเรือนจำ
และทัณฑสถานต่าง ๆ ลงวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๔๕
- รายงานประจำปี ๒๕๒๑ กรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย
โรงพิมพ์ราชทัณฑ์ ๒๕๒๒, หน้าไม่ติดต่อกัน
- หนังสือกรมราชทัณฑ์ที่ ๑๖/๒๕๔๔ เรื่อง ห้องสมุดเรือนจำและ
ทัณฑสถาน ลงวันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๔๔

- หนังสือกรมราชทัณฑ์ที่ ๑๔๘/๒๕๐๕ เรื่อง หอสมุดของเรือนจำ
และทัณฑสถาน ลงวันที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๐๕
- หนังสือกรมราชทัณฑ์ที่ มท.๐๕๐๘/ว.๑๕๕ เรื่อง หอสมุดเรือนจำ
และทัณฑสถาน ลงวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๐๗
- หนังสือกรมราชทัณฑ์ที่ มท.๐๕๐๘/ว.๘ เรื่อง หอสมุดเรือนจำ
และทัณฑสถาน ลงวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๐
- "ราชทัณฑ์สำรวจจคุก ไต่ถ้อยแล้วยังกลับมาอีก เตรียมมบมนิสัยกรณีพิเศษ"
สยามรัฐ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๔ หน้า ๑, ๑๒
- ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ สถิติวิทยาทางการศึกษา พิมพ์ครั้งที่ ๒
 วัฒนาพานิช ๒๕๒๒, ๒๕๒ หน้า
- วารี นาสกุล และคนอื่น ๆ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป
 มหาวิทยาลัยรามคำแหง ๒๕๒๐, ๔๐๓ หน้า
- ศรีนครินทร์วิโรฒ, มหาวิทยาลัย คู่มือการเขียนรายงาน ภาคนิพนธ์ และปริญญา
นิพนธ์ ฉบับปรับปรุงแก้ไขครั้งที่ ๓ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์-
 วิโรฒ ๒๕๒๓, ๑๔๘ หน้า
- สหประชาชาติ, องค์การ ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง
กับข้อเสนอในส่วนที่เกี่ยวข้องขององค์การสหประชาชาติ โรงพิมพ์ราชทัณฑ์
 ๒๕๒๐, ๗๘ หน้า
- สุชาติ อมฤตขจร การศึกษาเปรียบเทียบสภาพหอสมุดโรงเรียนมัธยมแบบ
ประสม กับมาตรฐานหอสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ
 ปริญญาโท กศ.ม. วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร ๒๕๑๖,
 ๑๐๑ หน้า อิศราเนา
- สุทธิลักษณ์ อ่ำพินวงศ์ บรรณารักษศาสตร์ภูมิหลัง ไทยวัฒนาพานิช ๒๕๒๑,
 ๑๔๔ หน้า
- สุภัทรา ฉัตรเงิน หอสมุดประชาชน มหาวิทยาลัยรามคำแหง ๒๕๒๐,
 ๑๔๔ หน้า

สุวรรณ รื่นยศ นันททัศนคติของอดีตอธิบดีกรมราชทัณฑ์ กรมราชทัณฑ์ ๒๕๒๑,
๒๕ หน้า

สุวิทย์ นิ่มน้อย เศรษฐีศิริเจริญ และ อธิมางค์ ปาณิกบุตร คำอธิบายวิชา
อาชญวิทยาและทัณฑวิทยา มหาวิทยาลัยรามคำแหง ๒๕๒๔, ๑๖๗ หน้า

อัมพร ปันศรี และ นนทนา เนื่องทอง การจัดและบริหารงานห้องสมุด
มหาวิทยาลัยรามคำแหง ๒๕๑๕, ๕๐๐ หน้า

"อย่าปล่อยให้เสื้อออกปากต่อไปเลย" เคล็ดลับ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๔ หน้า ๓

Association of Hospital and Institution Libraries. "Jails Need Library
Too," AHIL Quarterly. 13(1-2) : 13-19, Winter/Spring, 1973.

Bailey, Andree. "Standards for Library Service in Institution : A.
In the Correctional Setting," Library Trends. 21(2) : 261-266,
October, 1972.

Bramley, Gerald. Outreach : Library Services for the Institutionalized,
the Elderly, and the Physically Handicapped. London, Clive Bingley,
1978. 232 p.

Burt, Lesta N. "Information Needs of Inmates," Library Trends.
26(1) : 27-38, Summer, 1977.

Casey, Genevieve M. "Library Service to the Handicapped and
Institutionalized," Library Trends. 20(2) : 350-366, October,
1971.

Cavan, Ruth Shonle. "The Prison Library" in Criminology. p. 482,
2nd.ed., New York, Thomas Y. Crowell, 1956.

Cheeseman, Margaret. "Prison (Correctional) Libraries" in Encyclopedia
of Library and Information Science. v. 24, p. 117-124, ed. by
Allen Kent, Harold Lancour and Jay E. Daily, New York, Marcel
Dekker, 1978.

Engelbarts, Rudolf. Book in Stir : A Bibliographic Essay about Prison
Libraries and about Books Written by Prisoners and Prison Employees.
Metuchen, N.J., The Scarecrow Press, 1972. 168 p.

- Illinois State Library. "Library Recommendations for County Jail Standards," Illinois Library. 57(5) : 312-317, May, 1975.
- Klave, Hugh J. People in Prison. London, Pitman, 1973. 162 p.
- Martin, William. Library Services to the Disadvantaged. Connecticut, Linnet Books, 1975. 185 p.
- Phillips, Ira. "Hospital and Institution Libraries, Association of." in Encyclopedia of Library and Information Science. v. 11, p. 18-22, ed. by Allen Kent, Harold Lancour and Jay E. Daily, New York, Marcell Dekker, 1974.
- Qureshi, Naimuddin. "Standards for Libraries" in Encyclopedia of Library and Information Science. v. 28, p. 470-499, ed. by Allen Kent, Harold Lancour and Jay E. Daily, New York, Marcell Dekker, 1980.
- Vedder, Marion H. "Position paper on Correctional Institutional Libraries," AHIL Quarterly. 9(1) : 18-21, Fall, 1968.
- Watson, Richard F. Prison Libraries. London, Library Association, 1951. 43 p.
- Withers, F.N. Standards for Library Service : an International Survey. Paris, The Unesco Press, 1974. 421 p.
- Zabel, Jean Marie. "Prison Libraries," Special Libraries. 67(1) : 1-7, January, 1976.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสำรวจสภาพห้องสมุดเรือนจำ

๑. เรือนจำ/ทัณฑสถาน.....จำนวนผู้ต้องขังรวม.....คน

๒. เรือนจำหรือทัณฑสถานมีห้องสมุดสำหรับผู้ต้องขังหรือไม่ มี ไม่มี

ถ้าไม่มี เพราะ

- สถานที่มีจำกัด ขาดงบประมาณในการดำเนินงาน
 ขาดบุคลากร ผู้บริหารยังไม่เห็นความสำคัญ
 อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

๓. สถานภาพของห้องสมุดเรือนจำ

- เป็นหน่วยงานแผนกหนึ่งของฝ่ายการศึกษาอบรม
 เป็นหน่วยงานอิสระขึ้นตรงต่อผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้อำนวยการทัณฑสถาน
 อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

๔. ลักษณะของห้องสมุด

- เป็นอาคารโดยเฉพาะ เป็นห้องเฉพาะในอาคาร
 อยู่ร่วมกับห้องอื่นในอาคาร เป็นเพียงมุมหนึ่งของห้อง
 อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

๕. บริเวณเนื้อที่ของห้องสมุด มีประมาณ.....ตารางเมตร

๖. ห้องสมุดมีโต๊ะและเก้าอี้สำหรับนั่งอ่านหนังสือ.....ที่นั่ง

๗. ห้องสมุดมีตู้ หรือชั้นสำหรับจัดเก็บหนังสือหรือไม่

- มี ขนาด....ชั้น ช่วงยาว.....เมตร จำนวน....ช่วง
ขนาด....ชั้น ช่วงยาว.....เมตร จำนวน....ช่วง
ขนาด....ชั้น ช่วงยาว.....เมตร จำนวน....ช่วง

ไม่มี

๘. ห้องสมุดมีชั้นสำหรับวางวารสารและนิตยสารหรือไม่

- มี ขนาด....ชั้น ช่วงยาว.....เมตร จำนวน....ช่วง
 ไม่มี

๘. ห้องสมุดมีที่สำหรับวางหนังสือพิมพ์หรือไม่

- มี ขนาดวางได้.....ฉบับ จำนวน.....ที่
- ไม่มี

๑๐. ห้องสมุดมีแผนป้ายนิทรรศการหรือไม่

- มี ขนาดกว้าง.....เมตร ยาว.....เมตร จำนวน.....แผน
- ขนาดกว้าง.....เมตร ยาว.....เมตร จำนวน.....แผน
- ไม่มี

๑๑. ห้องสมุดมีตู้บัตรรายการหรือไม่

- มี ขนาด.....ลิ้นชัก จำนวน.....ตู้
- ไม่มี

๑๒. ห้องสมุดมีตู้เก็บจุลสารหรือเก็บวัสดุห้องสมุดอื่นๆหรือไม่

- มี ขนาด.....ลิ้นชัก/ชั้น จำนวน.....ตู้
- ขนาด.....ลิ้นชัก/ชั้น จำนวน.....ตู้
- ไม่มี

๑๓. ห้องสมุดมีเครื่องพิมพ์ดีดหรือไม่

- มี ภาษาไทย.....เครื่อง ภาษาอังกฤษ.....เครื่อง
- ไม่มี

๑๔. ห้องสมุดได้รับงบประมาณโดยเฉพาะบ้างหรือไม่

- ได้ ประมาณปีละ.....บาท
- ไม่ได้ เพราะ
  - งบประมาณของเรือนจำหรือทัณฑสถานมีน้อยอยู่แล้ว
  - ผู้บริหารยังไม่เห็นความจำเป็นของห้องสมุด
  - อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

๑๕. ห้องสมุดมีเจ้าหน้าที่ทั้งหมด.....คน วุฒิของเจ้าหน้าที่ห้องสมุด เป็นดังนี้

- ปริญญาตรี วิชาเอก.....คน
- ป.กศ.สูง หรืออนุปริญญา วิชาเอก.....คน
- ป.กศ. หรือเทียบเท่า.....คน
- อื่น ๆ (โปรดระบุ).....คน

๑๖. ห้องสมุดมีเจ้าหน้าที่ประจำซึ่งไม่ต้องทำหน้าที่อื่นหรือไม่

มี จำนวน....คน ไม่มี

๑๗. ห้องสมุดมีผู้ต้องจ้างช่วยงานหรือไม่

มี จำนวน....คน ไม่มี

๑๘. ห้องสมุดจัดหมวดหมู่หนังสือไว้เป็นระบบหรือไม่ จัด ไม่ได้จัด

ถ้าจัด จัดไว้ตามระบบใด

ทศนิยมของคิวอี้

ห้องสมุดรัฐสภาอเมริกัน

ตามที่เจ้าหน้าที่เห็นสมควร

อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

ถ้าไม่ได้จัด เพราะ

หนังสือมีน้อย และอยู่ในสภาพที่ไม่เหมาะสม

เจ้าหน้าที่ไม่มีเวลา เพราะต้องทำงานในหน้าที่อื่นด้วย

เจ้าหน้าที่ขาดความรู้ความเข้าใจในงานห้องสมุด

อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

๑๙. ห้องสมุดจัดทำบัตรรายการ เพื่อใช้เป็นเครื่องช่วยในการค้นคว้าหรือไม่

จัดทำ

ไม่ได้จัดทำ เพราะ

หนังสือมีน้อย และอยู่ในสภาพที่ไม่เหมาะสม

เจ้าหน้าที่ไม่มีเวลา เพราะต้องทำงานในหน้าที่อื่นด้วย

เจ้าหน้าที่ขาดความรู้ความเข้าใจในงานห้องสมุด

อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

๒๐. ห้องสมุดมีหนังสือรวมทั้งสิ้นประมาณ.....เล่ม

๒๑. ห้องสมุดได้รับ หรือจัดหาหนังสือเข้าห้องสมุดเพิ่มเติม ปีละประมาณ.....เล่ม

๒๒. ห้องสมุดขอรับวารสารหรือนิตยสารบ้างหรือไม่

บอกรับ.....รายการ (ไม่นับวารสารได้เปล่า)

ได้แก่.....

ไม่ได้บอกรับ เพราะ

- ไม่เคยมีใครคิดทำมาก่อน ภาครัฐระเบียบของกรมราชทัณฑ์
- ผู้บริหารยังไม่เห็นความสำคัญ ขาดเงินงบประมาณในการขอรับ
- อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

๒๓. หอสมุดได้รับวารสารหรือนิตยสารได้เปล่าเป็นประจำ....รายการ
ได้แก่.....

๒๔. หอสมุดขอรับหนังสือพิมพ์บ้างหรือไม่
 ขอรับ....ฉบับ (ไม่นับหนังสือพิมพ์ที่ได้เปล่า) ได้แก่.....

- ไม่ได้ขอรับ เพราะ
- ไม่เคยมีใครคิดทำมาก่อน ภาครัฐระเบียบของกรมราชทัณฑ์
- ผู้บริหารยังไม่เห็นความสำคัญ ขาดเงินงบประมาณในการขอรับ

๒๕. หอสมุดได้รับหนังสือพิมพ์ได้เปล่าเป็นประจำ....ฉบับ ได้แก่.....

๒๖. หน่วยงานหรือบุคคลภายนอกต่อไปนี้ ได้ให้ความช่วยเหลือหรือสนับสนุนกิจการ
หอสมุดเรือนจำบ้างหรือไม่ อย่างไร

หน่วยงาน หรือ บุคคลภายนอก	ความช่วยเหลือหรือการสนับสนุนที่ได้รับ					
	การเงิน	หนังสือและ สิ่งพิมพ์	ยืมหนังสือ หมุนเวียน	ให้การ อบรม	ให้คำ แนะนำ	อื่นๆ
สมาคมหอสมุด						
หอสมุดแห่งชาติ						
หอสมุดประชาชนในท้องถิ่น						
กรมการศึกษาออกโรงเรียน						
มูลนิธิ หรือสมาคมอื่นๆ						
สำนักพิมพ์ต่างๆ						
อาสาสมัคร						
นิสิตนักศึกษาฝึกงาน						
ประชาชนทั่วไป						
อื่น ๆ (โปรดระบุ).....						

๒๗. ห้องสมุดจัดเก็บหนังสือไว้เป็นแบบใด

- แบบชั้นเปิด ผู้ใช้สามารถเลือกหยิบหนังสือได้เอง โดยมีเจ้าหน้าที่คอยดูแล
- แบบชั้นปิด เจ้าหน้าที่จะเป็นผู้หยิบหนังสือให้ตามความต้องการของผู้ใช้
- อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

๒๘. ห้องสมุดเปิดบริการสัปดาห์ละ.....วัน วันละประมาณ.....ชั่วโมง

๒๙. ห้องสมุดเปิดโอกาสให้ผู้ยืมซึ่งยืมหนังสือออกไปอ่านนอกห้องสมุดได้หรือไม่

- ได้ ให้ยืมครั้งละ.....เล่ม กำหนดคืนภายใน.....วัน
- ไม่ได้ เพราะ
  - ยังไม่เคยมีใครคิดหามาก่อน
  - มีปัญหาในเรื่องการสูญหายถูกทำลาย
  - ผู้กระทำความผิดไม่ควรจะมีสิทธิมากนัก
  - อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

๓๐. ห้องสมุดจัดบริการพิเศษ หรือกิจกรรมส่งเสริมการอ่านต่อไปนี้บ้างหรือไม่

	บ่อยๆ	นานๆครั้ง	ไม่เคยเลย
แนะนำการใช้ห้องสมุด	☐	☐	☐
แนะนำการอ่านเป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม	☐	☐	☐
แนะนำหนังสือใหม่	☐	☐	☐
จัดนิทรรศการ	☐	☐	☐
จัดหนังสือหมุนเวียนระหว่างห้องสมุด	☐	☐	☐
อื่น ๆ (โปรดระบุ).....	☐	☐	☐

๓๑. จำนวนผู้เข้าใช้ห้องสมุด เฉลี่ยประมาณเดือนละ.....คน

๓๒. จำนวนหนังสือที่มีผู้ยืมออกไปอ่านนอกห้องสมุด เฉลี่ยประมาณเดือนละ.....เล่ม

ประเภทของหนังสือที่มีสถิติการยืมมากที่สุด ได้แก่

- สารคดีวิชาการทั่วไป
- วิชาชีพต่างๆ
- ศาสนา ศิลกรรม จรรยา
- บันเทิง
- อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

๓๓. เจ้าหน้าที่ห้องสมุด มีความต้องการจะเข้าร่วมการอบรมวิชาการด้านวิทยาศาสตร์ เพียงใด
 ต้องการ   เฉยๆ   ไม่จำเป็น

๓๔. ปัญหาสำคัญที่สุดในการดำเนินงานห้องสมุดเรือนจำ ได้แก่ปัญหาในข้อใด โปรดจัด

- อันดับความสำคัญมากน้อย มา ๓ อันดับ
- ผู้บริหารไม่เห็นความสำคัญ และไม่คอยเอาใจใส่
- ขาดงบประมาณในการดำเนินงาน
- ปัญหาทางด้านวินัย และการควบคุมป้องกัน
- ขาดการช่วยเหลือและสนับสนุนจากหน่วยงานและบุคคลภายนอก
- อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

ภาคผนวก ข
แบบสอบถามสำหรับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

๑ กรกฎาคม ๒๕๒๔

เรียน ผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่าน

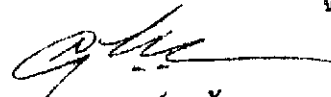
เนื่องด้วยข้าพเจ้ากำลังทำปริญญาโทเรื่อง "การศึกษาสภาพห้องสมุด
เรือนจำ ความคาดหวังของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง และมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับห้องสมุด
เรือนจำ" ซึ่งผลจากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์ในการส่งเสริม
ปรับปรุงกิจการด้านห้องสมุดเรือนจำให้เจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะสำเร็จลงได้ด้วยความเรียบร้อย จำเป็นต้องอาศัย
ความช่วยเหลือจากท่านเป็นอันมาก ข้าพเจ้าจึงใคร่ขอความกรุณาจากท่านให้ช่วย
ตอบแบบสอบถามที่แนบมานี้ตามความคิดเห็นและความรู้สึกของท่าน คำตอบทั้งหมด
จะไม่มีข้อผิดพลาดหรือข้อถูก เพราะความคิดเห็นของแต่ละบุคคลย่อมแตกต่างกันออกไป

อนึ่ง เนื่องจากผลที่ได้จากความคิดเห็นของท่าน จะนำไปใช้ประโยชน์ใน
การเสนอเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำสำหรับห้องสมุดเรือนจำ ดังนั้น ข้าพเจ้าจึงได้สรุป
มาตรฐานขั้นต่ำสำหรับห้องสมุดบางประเภทมาให้ท่านได้อ่านก่อนตอบแบบสอบถาม
เพื่อเป็นแนวทางประกอบการพิจารณาเสนอความเห็นของท่าน

ขอขอบพระคุณที่ท่านได้กรุณาเสียสละเวลา และให้ความร่วมมือในการตอบ
แบบสอบถามด้วยดี

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

(นายสุพจน์ แก้วธัญกุล)

นิสิตปริญญาโท วิชาเอกบรรณารักษศาสตร์

หมายเหตุ ข้าพเจ้าจะมารับแบบสอบถามคืนในวันที่.....

สรุปมาตรฐานขั้นต่ำบางประการสำหรับห้องสมุดบางประเภท

๑. มาตรฐานห้องสมุดโรงเรียน คณะกรรมการงานด้านห้องสมุดโรงเรียนได้ร่างขึ้น และกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๑๑

๒. มาตรฐานห้องสมุดประชาชน กองการศึกษาผู้ใหญ่ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ และคณะกรรมการวางแผนและพัฒนาห้องสมุด กรมวิเทศสหการ สำนักนายกรัฐมนตรี ได้ร่วมกันจัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานห้องสมุดประชาชน เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๔

บริเวณเนื้อที่

ห้องสมุดโรงเรียน

ระดับประถมศึกษา

๑ ห้องเรียน สำหรับจำนวนนักเรียนไม่เกิน ๔๐๐ คน

๒ ห้องเรียน สำหรับจำนวนนักเรียน ๔๐๐ คนขึ้นไป

ระดับมัธยมศึกษา อย่างน้อย ๒ ห้องเรียน

ห้องสมุดประชาชน

ขนาดใหญ่ ๔๐๐ ตารางเมตร (ประชากรในเขต ๒๐,๐๐๐ คนขึ้นไป)

ขนาดกลาง ๓๐๐ ตารางเมตร (ประชากรในเขต ๑๐,๐๐๐ คนขึ้นไป)

ขนาดเล็ก ๒๐๐ ตารางเมตร (ประชากรในเขตน้อยกว่า ๑๐,๐๐๐ คน)

จำนวนโต๊ะและเก้าอี้

ห้องสมุดโรงเรียน

ระดับประถมศึกษา อย่างน้อยสำหรับ ๒๐-๓๕ คน

ระดับมัธยมศึกษา อย่างน้อยสำหรับ ๓๕ คน

ห้องสมุดประชาชน

ขนาดใหญ่ สำหรับ ๕๐ คนอ่าน

ขนาดกลาง สำหรับ ๒๐ คนอ่าน

ขนาดเล็ก สำหรับ ๔๐ คนอ่าน

หนังสือ

ห้องสมุดโรงเรียน

ระดับประถมศึกษา ๓ เล่มต่อ ๑ คน

ระดับมัธยมศึกษา ๕ เล่มต่อ ๑ คน

ห้องสมุดประชาชน ๒-๓ เล่มต่อรายหัวผู้ใช้ หรือประมาณ ๒,๐๐๐-๓,๐๐๐ เล่ม
ต่อผู้ใช้ห้องสมุด ๑,๐๐๐ คน แล้วเพิ่มอีกปีละ ๑๐% ของทั้งหมดที่มีอยู่วารสาร

ห้องสมุดโรงเรียน

ระดับประถมศึกษา อย่างน้อย ๕ ฉบับ (วิชาการ ๓ นิตยสารทั่วไป ๒)

ระดับมัธยมศึกษา อย่างน้อย ๑๐ ฉบับ (วิชาการ ๒ นิตยสารทั่วไป ๘)

(ทั้งนี้โดยไม่นับวารสารได้เปล่า)

หนังสือพิมพ์

ห้องสมุดโรงเรียน

ระดับประถมศึกษา ๒ ฉบับ (ถ้าจัดได้)

ระดับมัธยมศึกษา อย่างน้อย ๒ ฉบับ

บุคลากร

ห้องสมุดโรงเรียน

ระดับประถมศึกษา อย่างต่ำ ป.กศ.หรือเทียบเท่า และมีวุฒิบัตรบรรณารักษ์

ระดับมัธยมศึกษา ปริญญาตรีวิชาเอกบรรณารักษศาสตร์ หรืออนุปริญญา
วิชาเอกบรรณารักษศาสตร์

ห้องสมุดประชาชน

อย่างน้อย ป.กศ. และมีวุฒิบัตรหรือวิชาชุดบรรณารักษศาสตร์
เทียบเท่า อย่างน้อย ม.ศ.๓ สามารถพิมพ์ตีพิมพ์ได้ทั้ง
ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

แบบสอบถามสำหรับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

รายละเอียดส่วนตัวของผู้ตอบ

- เพศ   ชาย   หญิง
- อายุ   ๑๘-๒๕ ปี   ๒๕-๓๕ ปี   ๓๕ ปีขึ้นไป
- วุฒิการศึกษา   ม.ศ.ต้น หรือต่ำกว่า   ม.ศ.ปลาย หรือเทียบเท่า
- อนุปริญญา หรือเทียบเท่า   ปริญญาตรี หรือสูงกว่าขึ้นไป
- อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

ตอนที่ ๑   ความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของห้องสมุดเรือนจำ

ท่านเห็นด้วยกับข้อความต่อไปนี้เพียงใด โปรดเขียนเครื่องหมาย ลงในช่องคำตอบที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน ทั้งนี้โดยไม่ต้องคำนึงถึงสภาพห้องสมุดเรือนจำที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

๑. ห้องสมุดที่ดีจะมีส่วนในการส่งเสริมการศึกษาและการเข้าถึงแหล่งความรู้อื่นๆของผู้ต้องขังเพียงใด
๒. ห้องสมุดที่ดีจะมีส่วนในการส่งเสริมการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังเพียงใด
๓. ห้องสมุดที่ดีจะมีส่วนในการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในทางศีลธรรมของผู้ต้องขังเพียงใด
๔. ห้องสมุดที่ดีจะมีส่วนในการส่งเสริมผู้ต้องขังให้มีนิสัยรักการอ่าน และรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ได้เพียงใด

น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด

ตอนที่ ๒ ความคาดหวัง เกี่ยวกับสภาพห้องสมุดเรือนจำที่ควรจะเป็น

ท่านเห็นว่าห้องสมุดเรือนจำควรจะมีสภาพอย่างไรตามรายการต่อไปนี้ โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความเห็นของท่าน ทั้งนี้โดยไม่คำนึงถึงสภาพห้องสมุดเรือนจำที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

๑. ท่านเห็นว่าเรือนจำและทัณฑสถาน ควรจัดบริการห้องสมุดสำหรับผู้ต้องขังหรือไม่

- ควร
- ไม่ควร

ถ้าควร โปรดตอบแบบสอบถามข้ออื่นๆต่อไป

ถ้าไม่ควร เพราะ

- เป็นการเพิ่มภาระให้แก่ทางเรือนจำและทัณฑสถานโดยไม่จำเป็น
- อาจก่อให้เกิดปัญหาในด้านวินัยและการควบคุมป้องกัน
- ผู้กระทำผิดไม่ควรได้รับสิทธิมากนัก
- อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

๒. ห้องสมุดเรือนจำควรมีลักษณะอย่างไร

- เป็นอาคารโดยเฉพาะ
- เป็นห้องเฉพาะในอาคาร
- อยู่ร่วมกับห้องอื่นในอาคาร
- เป็นเพียงมุมหนึ่งของห้อง
- อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

๓. สถานภาพของห้องสมุดเรือนจำ ควรเป็นอย่างไร

- เป็นหน่วยงานแยกหนึ่งของฝ่ายการศึกษาอบรม
- เป็นหน่วยงานอิสระขึ้นตรงต่อผู้บริหารเรือนจำหรือผู้อำนวยการทัณฑสถาน
- อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

๔. จำนวนที่นั่งในห้องสมุดควรมีเท่าใด เมื่อเทียบตามอัตราส่วนจำนวนผู้ต้องขัง

- ร้อยละ ๓
- ร้อยละ ๓
- ร้อยละ ๔
- อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

แต่อย่างน้อยที่สุด ห้องสมุดควรมีโต๊ะและเก้าอี้สำหรับนั่งอ่านไม่น้อยกว่า

- ๒๐ ที่นั่ง
- ๔๐ ที่นั่ง
- ๖๐ ที่นั่ง
- อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

๕. บริเวณเบ็ดที่ทั้งหมดของห้องสมุด อย่างต่ำควรมีไม่น้อยกว่า

- ๑๐๐ ตารางเมตร   ๒๐๐ ตารางเมตร
 ๓๐๐ ตารางเมตร   อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

๖. ห้องสมุดควรได้รับงบประมาณเท่าใด เมื่อเฉลี่ยตามรายหัวผู้ต้องขัง ๑ คน (ต่อปี)

- ๔ บาท   ๑๐ บาท   ๑๒ บาท   อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

แต่อย่างน้อยที่สุด ห้องสมุดควรได้รับงบประมาณปีละไม่ต่ำกว่า

- ๔,๐๐๐ บาท   ๑๐,๐๐๐ บาท
 ๑๒,๐๐๐ บาท   อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

๗. ห้องสมุดควรมีเจ้าหน้าที่ประจำโดยไม่ต้องทำหน้าที่อื่นหรือไม่

- ควร   ไม่ควร

ถ้าควร เจ้าหน้าที่ห้องสมุดควรมีวุฒิใด

- ปริญญาตรี วิชาเอกบรรณารักษศาสตร์
 ป.กศ. สูง หรืออนุปริญญา วิชาเอกบรรณารักษศาสตร์
 ป.กศ. หรือเทียบเท่า และเคยผ่านการอบรมวิชาบรรณารักษศาสตร์
 อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

๘. เจ้าหน้าที่ห้องสมุด ๑ คน เหมาะสำหรับห้องสมุดในเรือนจำหรือทัณฑสถานที่มีจำนวนผู้ต้องขังรวมทั้งสิ้นไม่เกิน

- ๑,๐๐๐ คน   ๒,๐๐๐ คน
 ๓,๐๐๐ คน   อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

และควรเพิ่มเจ้าหน้าที่อีก ๑ คน เมื่อจำนวนผู้ต้องขังมีเพิ่มขึ้นอีกทุก ๆ

- ๑,๐๐๐ คน   ๒,๐๐๐ คน
 ๓,๐๐๐ คน   อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

๙. ผู้ต้องขังช่วยงานห้องสมุด มีความสำคัญและเป็นประโยชน์เพียงใด

- มาก   ปานกลาง   น้อย

๑๐. ห้องสมุดควรจัดหมวดหมู่หนังสือไว้ตามระบบสากลเพียงใด
- ควรมาก ควร ยังไม่จำเป็น
๑๑. ห้องสมุดควรจัดทำบัตรรายการ เพื่อใช้เป็นเครื่องช่วยในการค้นคว้าเพียงใด
- ควรมาก ควร ยังไม่จำเป็น
๑๒. จำนวนหนังสือในห้องสมุด เมื่อคิดเฉลี่ยตามรายหัวต่อผู้ต้องขัง ๑ คน ควรมีเท่าใด
- ๓ เล่ม ๔ เล่ม ๕ เล่ม อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
- แต่อย่างน้อยที่สุด ห้องสมุดควรมีหนังสือไม่ต่ำกว่า
- ๑,๕๐๐ เล่ม ๒,๐๐๐ เล่ม
- ๒,๕๐๐ เล่ม อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
๑๓. ห้องสมุดควรจัดหาหนังสือเพิ่มเติมปีละไม่น้อยกว่า เท่าใดของจำนวนหนังสือทั้งหมด
- ร้อยละ ๒ ร้อยละ ๔ ร้อยละ ๑๐ อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
๑๔. ประเภทของหนังสือในห้องสมุด ควรมีสัดส่วนอย่างไร (เมื่อรวมทั้ง ๔ ประเภทแล้ว
ขอให้ครบ ๑๐๐ ทั่วๆ)
- สารคดีวิชาการทั่วไป ร้อยละ..... วิชาชีพต่างๆ ร้อยละ.....
- ศาสนา ศิลกรรม จรรยา ร้อยละ..... บันเทิง ร้อยละ.....
๑๕. ห้องสมุดควรบอกรับวารสารและนิตยสารบ้างหรือไม่
- ควร ไม่ควร
- ถ้าควร ควรบอกรับอย่างน้อยกี่รายการ (ไม่นับวารสารได้เปล่า)
- ๒ รายการ ๔ รายการ
- ๑๐ รายการ อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
- ถ้าไม่ควร เพราะ
- ไม่เคยมีใครคิดทำมาก่อน สิ้นเปลืองงบประมาณโดยไม่จำเป็น
- ทรัพยากรอันมีขอบเขตจำกัด อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
๑๖. ห้องสมุดควรบอกรับหนังสือพิมพ์บ้างหรือไม่
- ควร ไม่ควร

ถ้าควร ควรบ่อยครั้งอย่างน้อยกี่ฉบับ (ไม่นับหนังสือพิมพ์ที่ได้เปล่า)

๒ ฉบับ ๓ ฉบับ ๔ ฉบับ อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

ถ้าไม่ควร เพราะ

ไม่เคยมีใครคิดทำมาก่อน สิ้นเปลืองงบประมาณโดยไม่จำเป็น

มาตรการส่งเสริมของกรมราชทัณฑ์ อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

๑๗. ห้องสมุดควรจัดเก็บหนังสือไว้เป็นแบบใด

แบบชั้นเปิด ผู้ใช้สามารถเลือกหยิบหนังสือได้เอง โดยมีเจ้าหน้าที่คอยดูแล

แบบชั้นปิด เจ้าหน้าที่จะเป็นผู้หยิบหนังสือให้ตามความต้องการของผู้ใช้

อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

๑๘. ผู้ตงซึ่งควรมีเวลาว่างเพื่อเข้าใช้ห้องสมุดอย่างน้อย สัปดาห์ละ.....วัน

วันละ.....ชั่วโมง

๑๙. ควรอนุญาตให้ผู้ตงซึ่งยืมหนังสือออกไปอ่านนอกห้องสมุดหรือไม่

ควร ไม่ควร

ถ้าควร ควรให้ยืมได้ครั้งละ

๑ เล่ม ๒ เล่ม ๓ เล่ม อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

กำหนดคืนภายในเวลา

๓ วัน ๕ วัน ๗ วัน อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

ถ้าไม่ควร เพราะ

ไม่เคยมีใครคิดทำมาก่อน มีปัญหาในเรื่องการสูญหายหรือถูกทำลาย

ผู้กระทำผิดไม่ควร มีสิทธิมากนัก อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

๒๐. ในการปรับปรุงกิจการด้านห้องสมุด เรือ่นจำได้ดีขึ้น ท่านเห็นว่าควรปรับปรุง

หรือแก้ปัญหาในด้านใดก่อนเป็นสำคัญ

ความสนใจและเอาใจใส่ของผู้บริหาร เงินงบประมาณ

การช่วยเหลือและสนับสนุนจากภายนอก

อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

๒๑. ห้องสมุดควรจัดบริการพิเศษ หรือกิจกรรมส่งเสริมการอ่านต่อไปนี้เพียงใด

	น้อยๆ	นานๆครั้ง	ยังไม่จำเป็น
แนะนำการใช้ห้องสมุด	☐	☐	☐
แนะนำการอ่านเป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม	☐	☐	☐
แนะนำหนังสือใหม่	☐	☐	☐
จัดนิทรรศการ	☐	☐	☐
จัดหนังสือหมุนเวียนระหว่างห้องสมุด	☐	☐	☐

ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ค

ระเบียบกรมราชทัณฑ์ ฉบับที่ ๑/๒๕๕๖

เรื่อง ห้องสมุดของ เรือนจำและทัณฑสถานต่าง ๆ

โดยที่กรมราชทัณฑ์ได้ตราข้อบังคับว่าด้วยเรื่อง กำหนดความสะดวก และประโยชน์บางประการสำหรับผู้ต้องขังไว้ตั้งแต่วันที่ ๓๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๐ มีข้อความเกี่ยวกับขบวนการอนุญาตให้ผู้ต้องขังได้รับความสะดวก ในการอ่านหนังสือในห้องสมุดของ เรือนจำ และเห็นสมควรปรับปรุงกิจการ ห้องสมุดเรือนจำและทัณฑสถานต่าง ๆ เพื่อให้โอกาสแก่ผู้ต้องขังได้เปิดดูเปิดตา หาดความรู้รอบตัว เป็นเครื่องช่วยเพิ่มพูนสติปัญญาและศีลธรรมให้ดีขึ้น กรมราชทัณฑ์จึงได้วางระเบียบใน เรื่อง ห้องสมุดของ เรือนจำและทัณฑสถานต่าง ๆ ไว้ดังต่อไปนี้

- ข้อ ๑ ให้ทุกเรือนจำและทัณฑสถานจัดให้มีคู่มือหนังสือและสถานที่อ่าน หนังสือ สำหรับให้ผู้ต้องขังได้อ่านหนังสือตามระเบียบนี้
- ข้อ ๒ ให้ผู้บัญชาการ เรือนจำหรือผู้อำนวยการทัณฑสถานแล้วแต่กรณี จัดเจ้าหน้าที่คนหนึ่งทำหน้าที่บรรณารักษ์ห้องสมุดโดยเฉพาะ หากมีการเปลี่ยนแปลง เจ้าหน้าที่เมื่อใด ให้มีการตรวจรับส่งมอบหนังสือที่มีอยู่ และต้องลงชื่อผู้รับและผู้ส่ง เป็นหลักฐาน เสนอผู้บัญชาการ เรือนจำหรือผู้อำนวยการทัณฑสถานทราบด้วยทุกครั้ง
- ข้อ ๓ ให้บรรณารักษ์จัดทำทะเบียนบัญชีรายชื่อหนังสือของห้องสมุด อนุโลมตามบัญชีหนังสือของหลวง ให้มีรายการครบถ้วนถูกต้องอยู่เสมอ หนังสือ รับใหม่ต้องลงบัญชีทันที และจัดเป็นหมวดหมู่เพื่อให้ค้นหาได้สะดวก บัญชีนี้ต้อง พร้อมทั้งจะเรียกตรวจดูได้เสมอ
- ข้อ ๔ บัญชีหนังสือของห้องสมุดนี้ให้คัดสำเนา โดยแสดงชื่อหนังสือ ชื่อผู้แต่ง และจำนวนหนังสือส่งไปให้กรมราชทัณฑ์ทราบในครั้งแรก และถ้ามีการ รับหนังสือเพิ่มขึ้นคราวใด ให้แจ้งเพิ่มเติมไปให้ทราบทุกครั้งเพื่อตรวจสอบ

ข้อ ๕ ผู้ยืมคนใดจะยืมหนังสือออกไปพ้นห้องสมุด ต้องได้รับอนุญาต เป็นลายลักษณ์อักษรจากผู้บัญชาการ เรือนจำหรือผู้อำนวยการทัณฑสถานแล้วแต่กรณี หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากผู้มีอำนาจข้างต้นนั้น

ข้อ ๖ ให้จัดสมุดบัญชีการยืมไว้ เพื่อผู้ยืมลงชื่อยืมและส่ง ของบัญชีให้มีรายการชื่อผู้ยืม ชื่อหนังสือ จำนวนหนังสือ วันยืม ผู้อนุญาต ลายมือผู้ยืม วันส่ง และลายมือผู้ส่ง

ข้อ ๗ บรรณารักษ์ต้องรับผิดชอบในการที่หนังสือขาดหายไปจากบัญชี โดยต้องชดใช้เงินค่าหนังสือตามราคาปรากฏในบัญชี หรือจัดหาหนังสือนั้นมาใช้แทนในสภาพที่ยังใหม่และเรียบร้อย

ข้อ ๘ ให้ผู้บัญชาการ เรือนจำหรือผู้อำนวยการทัณฑสถานแล้วแต่กรณี พิจารณากำหนดเวลาให้ผู้ต้องขัง ซึ่งมีสิทธิตามที่กำหนดไว้ในข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ ฉบับที่ ๓ ลงวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๐ นั้น ได้มีโอกาสใช้เวลาว่าง การงานเพื่ออ่านหนังสือในห้องสมุดได้อย่างน้อยวันละ ๑ ชั่วโมง และการกำหนดเวลานั้นให้กำหนดโดยชัดเจนแน่นอน แล้วแจ้งให้ผู้ต้องขังทราบโดยทั่วกัน พร้อมทั้งประกาศกำหนดเวลาขีดไว้ ณ ห้องสมุดนั้น

ข้อ ๙ ให้บรรณารักษ์ เป็นผู้ควบคุมดูแลผู้ต้องขังทุกคนที่ได้รับอนุญาต ให้เข้าไปอ่านหนังสือในห้องสมุด เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย มิให้ผู้ต้องขังถือโอกาสกระทำการอันเป็นความผิดทางวินัย หรือก่อความรำคาญให้แก่ผู้อื่น หากปรากฏมีผู้ฝ่าฝืน ให้เสนอผู้บังคับบัญชาพิจารณากลงโทษตามสมควร

ข้อ ๑๐ หนังสือที่จะขังอนุญาตให้ผู้ต้องขังอ่านนั้น ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ ดังนี้คือ

(ก) หนังสือที่กรมราชทัณฑ์จัดส่งมาให้ประจำห้องสมุด

(ข) หนังสือที่ผู้บัญชาการ เรือนจำหรือผู้อำนวยการทัณฑสถาน จัดหามาไว้สำหรับห้องสมุด

ข้อ ๑๑ หนังสือที่ผู้บัญชาการ เรือนจำหรือผู้อำนวยการทัณฑสถานจะ พึงจัดหามาไว้ นั้น ต้องเป็นหนังสือเฉพาะประเภทต่อไปนี้

- (ก) หนังสือที่เกี่ยวกับศีลธรรมจรรยา และสารคดีอันเป็นวิทยากร หรือตำราวิชาชีพอย่างใดอย่างหนึ่ง
- (ข) ถ้าเป็นหนังสือบันเทิงคดี ให้มีเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับศีลธรรม จรรยา และวัฒนธรรม
- (ค) ถ้าเป็นหนังสือพิมพ์ จะต้องมีลักษณะดังนี้
- (๑) เกี่ยวกับวิทยากร ศีลธรรมจรรยา และความรู้อื่น
  - (๒) ไม่ลงข่าวสารการเมืองทั่ว ๆ ไป
  - (๓) ไม่มีบทความอันเป็นการวิพากษ์วิจารณ์กิจการของรัฐบาล

ข้อ ๑๒ ห้ามมิให้นำหนังสือที่มีลักษณะ เนื้อเรื่องเป็นทำนองยั่วยั่วจิตใจ ให้กำเริบ ช่วยได้เกิดการประทุพติในทางชั่วร้าย ผิดศีลธรรม หรือก่อกวนความรู้สึก ทางกามารมณ์ หรือเป็นเรื่องที่ทำให้เกิดการเกลียดชังระหว่างคนต่างชั้น หรือเกี่ยวกับลัทธิการเมือง อันเป็นปฏิปักษ์กับนโยบายของรัฐบาล หนังสือเหล่านี้ ห้ามมิให้นำมาไว้ในห้องสมุดเป็นอันขาด

ข้อ ๑๓ ถ้ามีบุคคลภายนอกได้หนังสือแก่ห้องสมุดของ เรือนจำหรือ ทัณฑสถาน ให้ผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้อำนวยการทัณฑสถานแล้วแต่กรณี ตรวจสอบพิจารณา ก่อน ถ้าเห็นว่าหนังสือนั้น ไม่มีลักษณะต้องห้ามตามที่กล่าวไว้ใน ข้อ ๑๑-๑๒ ก็อาจอนุญาตให้รับไว้ได้

ถ้ามีกรณีเป็นที่สงสัย ให้รายงานขอรับอนุมัติจากอธิบดีกรมราชทัณฑ์ก่อน

ข้อ ๑๔ หนังสืออื่น ๆ นอกจากที่มีอยู่ในห้องสมุด ถ้ามีผู้ต้องขังขอ นำเข้าไปอ่านในเรือนจำ ให้ปฏิบัติตามตามที่กล่าวไว้ในข้อ ๑๓ โดยอนุโลม แต่ถ้า มีการอนุญาตให้นำเข้าไปได้แล้ว ต้องให้หนังสือนั้นตกเป็นสมบัติของห้องสมุด ห้ามมิให้นำส่งกลับออกภายนอกอีกเป็นอันขาด

ข้อ ๑๕ ให้ผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้อำนวยการทัณฑสถานแล้วแต่กรณี จัดทำบัญชีจำนวนหนังสือ โดยแสดงชื่อหนังสือและนามผู้แต่งและบัญชีสถิติจำนวน ผู้ต้องขังที่ได้เข้าอ่านหนังสือ และยืมหนังสือของห้องสมุด ส่งไปให้กรมราชทัณฑ์ ได้ทราบเป็นรายเดือน

ข้อ ๑๖ ให้ใช้ระเบียบนี้ตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๕๖ เป็นต้นไป.

ให้ไว้ ณ วันที่ ๑๖ กันยายน ๒๕๕๖

(ลงชื่อ) นิกรมติ

(พระนิกรมติ)

อธิบดีกรมราชทัณฑ์

หมายเหตุ ระเบียบนี้ยกเลิกไปแล้ว และได้ออกระเบียบกรมราชทัณฑ์
ฉบับที่ ๒/๒๕๕๕ ขึ้นไว้ใช้แทน

ภาคผนวก ง

ระเบียบกรมราชทัณฑ์ ฉบับที่ ๒/๒๕๕๕

เรื่อง ห้องสมุดของเรือนจำและทัณฑสถานต่าง ๆ

โดยที่เป็นการสมควรที่จะปรับปรุงระเบียบเรื่องห้องสมุดของเรือนจำและทัณฑสถานต่าง ๆ เสียใหม่ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น จึงได้ยกเลิกระเบียบกรมราชทัณฑ์ ฉบับที่ ๑/๒๕๕๒ ลงวันที่ ๑๖ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๒ เรื่องห้องสมุดของเรือนจำและทัณฑสถานต่าง ๆ และได้ใช้ระเบียบนี้แทนสืบไปดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ให้ทุกเรือนจำและทัณฑสถาน จัดให้มีตู้หนังสือและสถานที่อ่านหนังสือ สำหรับให้ผู้ต้องขังได้อ่านหนังสือตามระเบียบนี้

ข้อ ๒ ให้ผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้อำนวยการทัณฑสถานแล้วแต่กรณี จัดเจ้าหน้าที่คนหนึ่ง ทำหน้าที่บรรณารักษ์ห้องสมุดโดยเฉพาะ หากมีการปรับเปลี่ยนหน้าที่เมื่อใด ให้มีการตรวจรับส่งมอบหนังสือที่มีอยู่ และต้องลงชื่อผู้รับและผู้ส่งไว้เป็นหลักฐาน เสนอผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้อำนวยการทัณฑสถานทราบด้วยทุกครั้ง

ข้อ ๓ ให้บรรณารักษ์ จัดทำทะเบียนรายชื่อหนังสือของห้องสมุดโดยอนุโลมตามบัญชีหนังสือของหลวง ให้มีรายการครบถ้วนถูกต้องอยู่เสมอ หนังสือรับใหม่ต้องลงบัญชีทันที และจัดเป็นหมวดหมู่เพื่อให้ค้นหาได้สะดวก บัญชีนี้ต้องพร้อมที่จะเรียกตรวจดูได้เสมอ

ข้อ ๔ บัญชีหนังสือของห้องสมุดนี้ให้คัดสำเนา โดยแสดงชื่อหนังสือ ชื่อผู้แต่ง และจำนวนหนังสือ ส่งไปให้กรมราชทัณฑ์ทราบในครั้งแรก และถ้ามีการรับหนังสือเพิ่มขึ้นคราวใด ให้แจ้งเพิ่มเติมไปให้ทราบทุกครั้งเพื่อตรวจสอบ

ข้อ ๕ ผู้ยืมคนใดจะยืมหนังสือออกไปพ้นห้องสมุด ต้องได้รับอนุญาต เป็นลายลักษณ์อักษรจากผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้อำนวยการทัณฑสถานแล้วแต่กรณี หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากผู้มีอำนาจข้างต้นนั้น

ข้อ ๖ ให้จัดสมุดบัญชีการยืมไว้ เพื่อให้ผู้ยืมลงชื่อและลงชื่อของบัญชีได้มีรายการชื่อผู้ยืม ชื่อหนังสือ จำนวนหนังสือ วันยืม ผู้อนุญาต ลายมือผู้ยืม วันส่ง และลายมือผู้ส่ง

ข้อ ๗ บรรณารักษ์ต้องรับผิดชอบในการที่หนังสือขาดหายไปจากบัญชี โดยต้องชดใช้เงินค่าหนังสือตามราคาปรากฏในบัญชีหรือจัดหาหนังสือเล่มนั้นมาใส่แทนในสภาพที่ยังใหม่และเรียบร้อย

ข้อ ๘ ให้ผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้อำนวยการทัณฑสถานแล้วแต่กรณี พิจารณากำหนดเวลาให้ผู้ต้องขังซึ่งมีสิทธิตามที่กำหนดไว้ในข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ ฉบับที่ ๓ ลงวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๐ นั้น ได้มีโอกาสใช้เวลาว่าง การงาน เพื่ออ่านหนังสือในห้องสมุดได้อย่างน้อยวันละ ๑ ชั่วโมง และการกำหนดเวลานั้น ให้กำหนดโดยชดเชยแน่นอน แล้วแจ้งไปให้ผู้ต้องขังทราบโดยทั่วกัน พร้อมทั้งประกาศกำหนดเวลาติดไว้ ณ ห้องสมุดนั้น

ข้อ ๙ ให้บรรณารักษ์เป็นผู้ควบคุมดูแลผู้ต้องขังทุกคนที่ได้รับอนุญาตให้เข้าไปอ่านหนังสือในห้องสมุด เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย มิให้ผู้ต้องขังถือโอกาสกระทำการอันเป็นความผิดทางวินัย หรือก่อความรำคาญให้แก่ผู้อื่น หากปรากฏมีผู้ฝ่าฝืน ให้เสนอผู้บังคับบัญชาพิจารณาลงโทษความสมควร

ข้อ ๑๐ หนังสือที่จะฟังอนุญาตให้ผู้ต้องขังอ่านได้นั้น ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ดังนี้คือ

- ก. หนังสือที่กรมราชทัณฑ์จัดส่งมาให้ประจำห้องสมุด
- ข. หนังสือที่ผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้อำนวยการทัณฑสถาน จัดหา มาไว้สำหรับห้องสมุด

ข้อ ๑๑ หนังสือที่ผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้อำนวยการทัณฑสถานจะฟัง จัดหา มาไว้ นั้น ต้องเป็นหนังสือเฉพาะประเภทต่อไปนี้

- ก. หนังสือที่เกี่ยวกับศีลธรรม จรรยา และสารคดีอื่น เป็นวิทยากร หรือตำราวิชาอื่นพออย่างใดอย่างหนึ่ง
- ข. ถ้าเป็นหนังสือบันเทิงคดี ให้มีเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับศีลธรรม จรรยา

และวัฒนธรรม

- ค. ถ้าเป็นหนังสือพิมพ์ จะต้องเป็นหนังสือพิมพ์ที่ผู้บัญชาการเรือนจำ หรือผู้อำนวยการทัณฑสถานได้สั่งอนุญาตไว้ โดยถือหลักในการพิจารณาว่า ต้องเป็นหนังสือที่เกี่ยวกับวิทยาการ ศาสนา จรรยา และความเรียบร้อย ทั้งไม่เป็นหนังสือพิมพ์ที่มีแนวโน้มทาง เป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครองของประเทศ

ข้อ ๑๒ ห้ามมิให้นำหนังสือที่มีลักษณะเนื้อเรื่อง เป็นทำนองขู่ขู่จิตใจ ให้ก้าวร้าว ช่วยให้เกิดการประพฤติไปในทางชั่วร้าย ผิดศีลธรรม หรือก่อความรู้สึกในทางกามารมณ์ หรือเป็นเรื่องที่ทำให้เกิดเกลียดชังระหว่างคนต่างชั้น หรือเกี่ยวกับลัทธิการเมืองอันเป็นปฏิปักษ์กับนโยบายของรัฐบาล เข้ามาไว้ในห้องสมุดเป็นอันขาด

ข้อ ๑๓ ถ้ามีบุคคลภายนอกให้หนังสือแก่ห้องสมุดของ เรือนจำหรือทัณฑสถาน ให้ผู้บัญชาการ เรือนจำหรือผู้อำนวยการทัณฑสถานแจ้งแก่กรณี ตรวจพิจารณาถกเถียง ถ้าเห็นว่าหนังสือนั้นไม่มีลักษณะที่ต้องห้ามตามที่กล่าวไว้ใน ข้อ ๑๑-๑๒ ก็อาจอนุญาตให้รับไว้ได้

ถ้ากรณีเป็นที่น่าสงสัย ให้รายงานขออนุมัติจากอธิบดีกรมราชทัณฑ์ก่อน

ข้อ ๑๔ หนังสืออื่น ๆ นอกจากที่มีอยู่ในห้องสมุด ถ้าผู้ต้องขังขออนุญาต นำเข้าไปอ่านหรือค้นคว้าทางวิชาการในเรือนจำ ให้ปฏิบัติตามที่กล่าวในข้อ ๑๑-๑๒ และข้อ ๑๓ โดยอนุโลม แต่ห้ามมิให้ส่งหนังสืออื่น ๆ กลับออกไปภายนอกเรือนจำ จนกว่าจะได้นำออกไปพร้อมกับตัวผู้ขออนุญาตเมื่อพ้นโทษ หรือเมื่อได้รับการปล่อยตัวออกจากเรือนจำแล้ว (ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้ใช้หนังสือเหล่านั้น เป็นเครื่องมือสื่อสารติดต่อกับบุคคลภายนอก เพื่อนัดหมาย ถกเถียงร้ายขึ้น เพราะเคยปรากฏเหตุเช่นว่ามาแล้ว จึงจำต้องกำหนดไว้เช่นนี้)

ข้อ ๑๕ ขอให้ผู้บัญชาการ เรือนจำหรือผู้อำนวยการทัณฑสถานแจ้งแก่กรณี จัดทำบัญชีจำนวนผู้ต้องขังที่ได้เข้าอ่านหนังสือและยืมหนังสือของห้องสมุด ส่งไปกรมราชทัณฑ์ให้ได้ทราบเป็นรายเดือน

ข้อ ๑๖ ให้ใช้ระเบียบนี้ตั้งแต่วันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๕ เป็นต้นไป

ให้ไว้ ณ วันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๕

(ลงชื่อ) นิกมลิตี

อธิบดีกรมราชทัณฑ์

การศึกษาสภาพห้องสมุดเรือนจำ ความคาดหวังของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง
และมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับห้องสมุดเรือนจำ

บทคัดย่อ
ของ
สุพจน์ แก้วบุญกุล

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาคำหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
ธันวาคม ๒๕๒๔

การศึกษาครั้งนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาสภาพห้องสมุดเรือนจำ และความคาดหวังของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเสนอมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับห้องสมุดเรือนจำ ห้องสมุดเรือนจำที่ศึกษาได้แก่ ห้องสมุดของเรือนจำและทัณฑสถานในเขตกรุงเทพมหานคร รวม ๗ แห่ง และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นยุคแบบผสมผสาน รวม ๑๐๖ คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลได้แก่ แบบสำรวจสภาพห้องสมุดเรือนจำ และแบบสอบถามสำหรับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

ผลจากการศึกษาพบว่า ห้องสมุดเรือนจำส่วนมากมีสภาพในสถานต่าง ๆ อยู่ในระดับต่ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจำนวนหนังสือ ซึ่งมีค่าเฉลี่ย ๐.๒๕ หนังสือต่อผู้ต้องขัง ๑๐๐ คน และจำนวนหนังสือ ซึ่งคิดเฉลี่ยตามรายหัวได้เพียง ๐.๘๖ เล่มต่อผู้ต้องขัง ๑ คน หนังสือส่วนใหญ่มีสภาพค่อนข้างเก่าและไม่น่าสนใจ ส่วนงบประมาณสำหรับห้องสมุดเรือนจำนั้น ปรากฏว่าไม่เคยได้รับเลย และนับเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุดในการดำเนินงานห้องสมุดเรือนจำ

ส่วนความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของห้องสมุดเรือนจำ รวม ๑๐ รายการนั้น ปรากฏว่าเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญของห้องสมุดเรือนจำในระดับมาก ๔ รายการ และปานกลาง ๒ รายการ รายการที่มากที่สุดค่าเฉลี่ยความเห็นสูงสุดคือ เห็นว่าห้องสมุดที่ดีจะมีส่วนในการส่งเสริมใหญ่ของผู้ต้องขังได้รับความเพลิดเพลินและผ่อนคลายความเคร่งเครียดคลั่งคลุ้ม กังวลใจได้มาก รองลงมาคือ เห็นว่าห้องสมุดที่ดีจะมีส่วนในการส่งเสริมใหญ่ของผู้ต้องขังมีนิสัยรักการอ่านและรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ได้มาก

สำหรับความคาดหวังเกี่ยวกับสภาพห้องสมุดเรือนจำที่ควรจะเป็นนั้น เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของร้อยละ ๘๙.๑๘ เห็นว่า ควรจัดบริการห้องสมุดสำหรับผู้ต้องขัง ค่าเฉลี่ยความคาดหวังในสถานต่าง ๆ มีดังนี้ บริเวณเหนือที่รวมควรมี ๑๐๐-๒๐๐ ตารางเมตร จำนวนหนังสือควรมี ๓-๕ หนังสือต่อผู้ต้องขัง ๑๐๐ คน หรืออย่างน้อยที่สุดควรมี ๒๐-๔๐ หนังสือ จำนวนหนังสือควรมี ๓-๕ เล่มต่อผู้ต้องขัง ๑ คน หรืออย่างน้อยที่สุดควรมี ๑,๕๐๐-๒,๐๐๐ เล่ม และงบประมาณควรได้รับ ๕-๑๐ บาทต่อผู้ต้องขัง ๑ คน ต่อปี หรืออย่างน้อยที่สุดควรได้รับปีละ ๕,๐๐๐ บาท ปัญหาสำคัญที่สุดในการดำเนินงานห้องสมุดเรือนจำคือ ความสนใจและความเอาใจใส่ของผู้บริหาร

ในตอนท้าย ได้เสนอมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับห้องสมุดเรือนจำ เพื่อให้กรมราชทัณฑ์ได้รับไว้พิจารณา

A STUDY OF PRISON LIBRARIES, EXPECTATION OF CONCERNED OFFICERS
AND THE MINIMUM STANDARD FOR PRISON LIBRARIES

AN ABSTRACT

BY

SUPOT KAEWCHUKUN

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Master of Education degree
at Srinakharinwirot University

December 1981

The objectives of this study were to investigate general conditions of 7 prison libraries in Bangkok Metropolis and to study the expectation of 106 concerned officers in order to derive the minimum standard for prison libraries. The checklists were used by the investigator to collect data concerning libraries' conditions and the concerned officers were asked to fill the questionnaires developed by the investigator.

The study revealed that most of the prison libraries were in poor conditions especially the availability of seats and books. On the average, there was only 0.25 seat per 100 prisoners and 0.96 book per prisoner. Most of the books were not interesting and rather old. Moreover, all these libraries had never been budgetted from the government and this was the main problem in managing these prison libraries.

Of the 10 opinion items concerning the importance of prison libraries, 8 were rated as highly important and 2 were rated as moderately important. The item which received the highest average score was the opinion that the good library should help prisoners become joyful and alleviate their stress and anxiety. The successive item was the opinion that the good library should help prisoners develop the habit of reading and spend their free time usefully.

According to the expectation on ideal conditions of prison libraries, 97.17 per cent of concerned officers agreed that libraries should be provided for prisoners. The average of expectation in other aspects were as follow : the whole area of library should be 100-200 square metres, the seating arrangement should be 3-4 seats

per 100 prisoners and should not be less than 20-40 seats, the number of books available should be 3-5 books per prisoner and should not be less than 1,500-2,000 books, and the budget should be 8-10 baht per prisoner and should not be less than 8,000 baht per year. The most crucial problem in managing these prison libraries was the lack of interest and close attention from prison administrators.

At the end of this research report, the minimum standard for prison libraries was recommended for the Department of Corrections to take consideration.

เกี่ยวกับผู้วิจัย

- นาม นายสุพจน์ แก้วชูกุล
 ที่อยู่ ๓๕/๑ หมู่ ๔ ต.คลองตัน อ.บ้านแพ้ว จ.สมุทรสาคร
- ประวัติการศึกษา
- ๒๕๑๒ ม.ศ.๓ โรงเรียนกระทุ่มแบน"วิเศษสมุทคุณ"
 ๒๕๑๖ ป.กศ.ชั้นสูง วิทยาลัยครูสวนสุนันทา
 ๒๕๑๘ กศ.บ. (ภาษาไทย)
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
 ๒๕๒๕ กศ.ม. (บรรณารักษศาสตร์)
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- หน้าที่การงาน
- ๒๕๑๘ วิทยากรตำแหน่งอาจารย์ ๑
 โรงเรียนกระทุ่มแบน"วิเศษสมุทคุณ"
 อ.กระทุ่มแบน จ.สมุทรสาคร